

We Lwowie, dnia 30. listopada 1906.

Aleg. 31

Sprawozdanie

Wydziału krajowego z czynności, odnoszących się do podniesienia hodowli bydła w r. 1905.

Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu z d. 14. listopada 1905 załatwił Wysoki Sejm sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności, odnoszących się do podniesienia hodowli bydła w r. 1904, tudzież rezolucye, które na posiedzeniu Wysokiego Sejmu z 21. października 1904 podczas obrad nad analogicznym sprawozdaniem z r. 1903 wniosli posłowie Oleśnicki i Kramarczyk a które uchwałą Wysokiego Sejmu z 22. października 1904 odesłane zostały do Komisji gospodarstwa krajowego.

Wysoki Sejm powziął mianowicie na podstawie sprawozdania Komisji gospodarstwa krajowego i na jej wniosek następujące uchwały:

„I. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności, odnoszących się do podniesienia hodowli bydła z r. 1904“.

„II. Nad rezolucyami, wniesionemi przez posłów Oleśnickiego i Kramarczyka przechodzi Sejm do porządku dziennego“.

„III. Sejm wstawia do Rubr. X. wydatków preliminarza budżetowego na r. 1906 następujący wydatek: poz. 319. „Na podniesienie hodowli bydła“ 100.000 K“.

Na wniosek zaś posła Oleśnickiego powziął Wysoki Sejm przy tej sposobności następującą jeszcze uchwałę:

„IV. Poleca się Wydziałowi krajowemu, by za pośrednictwem Wydziałów powiatowych pouczył poszczególne gminy o możliwości łączenia gmin celem wspólnego utrzymywania buhajów po myśli §. 9. ustawy z 16. lutego 1902 (Dz. u. kraj. Nr. 26), tudzież o możliwości uzyskania uwolnienia od obowiązku utrzymywania buhajów po myśli §. 21. ustawy z 20. lipca 1892 (Dz. u. kraj. Nr. 51) i by w wypadkach na rzeczywiste uwzględnienie zasługujących udzielał gminom odnośnych ulg“.

Z wykonania powyższych uchwał Wysokiego Sejmu, tudzież z czynności, odnoszących się do podniesienia hodowli bydła przedkłada Wydział krajowy następujące sprawozdanie:

I. Podniesienie hodowli bydła zapomocą subwencyj kraju i państwa.

Podniesienie hodowli bydła przy pomocy środków finansowych, dostarczonych na ten cel przedewszystkiem przez kraj i państwo a także przez pewną część powiatów, zajmowały się podobnie, jak w poprzednich latach, oba krajowe Towarzystwa rolnicze. Z działalności tej, która poruszała się w ogólności w ramach dotychczasowego programu akcyi, zdały Towarzystwa sprawę w ogłoszonych drukami sprawozdaniach ze swych czynności za r. 1905. Ta okoliczność uwalnia Wydział krajowy od szczegółowego przedstawienia tej strony akcyi hodowlanej i pozwala ograniczyć się do przedłożenia sprawozdań rachunkowych Towarzystw z użycia tych

Al. 1. i 2. subwencyj, które zamieszczamy jako alegat 1. i 2. niniejszego sprawozdania i do wymienienia kilku tylko cyfr, ilustrujących stan rzeczy w r. 1905 w porównaniu z rokiem 1904.

Ogólna kwota, którą Towarzystwa na ten cel w r. 1905 rozporządzały, wzrosła o 25.000 K, z 150.000 K w r. 1904 do 175.000 K w r. 1905. Tyle bowiem wynosiły zwyczajne subwencje kraju i państwa na ogólne cele hodowli bydła. Subwencja krajowa pozostała w dotychczasowej wysokości 75.000 K, natomiast c. k. Rząd podniósł na r. 1905 subwencję państwową z 75.000 K do 100.000 K, jak to już podnieśliśmy w sprawozdaniu w przedmiocie hodowli bydła za r. 1904. Subwencje powyższe pobierały Towarzystwa w dotychczasowym stosunku. Na galic. Towarzystwo gospodarskie przypadało więc 116.500 K a na krak. Towarzystwo rolnicze 58.500 K z funduszków, ze skarbu państwa i kraju na ten cel na r. 1905 przyznanych.

Liczba obór zarodowych pełnej krwi zwiększyła się o jedną, mianowicie ubyłła jedna w okręgu Towarzystwa rolniczego w Krakowie, przybyły zaś dwie w okręgu Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie. Wszystkich obór zarodowych pełnej krwi było 53, z tego 19 w okręgu Towarzystwa gospodarskiego a 34 w okręgu Towarzystwa rolniczego. Liczba wszystkich sztuk rozplodowych w tych oborach spadła z 1218 w r. 1904 do 1.178 sztuk. Mianowicie podniosła się liczba sztuk rozplodowych w okręgu Towarzystwa gospodarskiego z 340 na 357, natomiast zmniejszyła się liczba wszystkich sztuk w okręgu Tow. rolniczego o 57 sztuk, spadła do 821 sztuk podczas, gdy za r. 1904 wynosiła 878 sztuk. Także liczba własnych sztuk Komitetu Towarzystwa rolniczego w tych oborach zmniejszyła się o 27, wynosiła bowiem 129 sztuk w porównaniu z 156 sztukami w r. 1904.

Liczba obór zarodowych pół krwi zwiększyła się o jedną. Obór takich było 64, w tem w okręgu Towarzystwa gospodarskiego 37 (o jedną więcej w porównaniu z r. 1904) a w okręgu Towarzystwa rolniczego 27 podobnie, jak w r. 1904.

Liczba obór zarodowych gminnych w okręgu Towarzystwa gospodarskiego zwiększyła się o cztery obory, założone w Zagwoździu (powiat Stanisławów), w Jezierzanach (pow. Buczaczy), w Nadwórnej i Wicyniu (pow. Złoczów). Obór gminnych było 25. Liczba buhajów w nich wzrosła o 4 do 24 a liczba krów o 12 do 248 sztuk.

Liczba związków hodowlanych włościańskich w okręgu Towarzystwa rolniczego pozostała niezmienną. Związek w Wilamowicach liczył 81 krów, w Czańcu 34 krów, w Jodłowniku 37 krów.

Stacyj buhajów utrzymywały Towarzystwa znacznie więcej w porównaniu z r. 1904. Było ich w okręgu Towarzystwa gospodarskiego 353 a w okręgu Towarzystwa rolniczego 247, razem więc 600 stacyj. W r. 1905 było takich stacyj 716, mianowicie w okręgu Tow. gospodarskiego 400 (o 47 więcej) a w okręgu Towarzystwa rolniczego 316 (więcej o 69) a nadto z końcem r. 1905 przybyło jeszcze 7 stacyj nowych w okręgu Towarzystwa gospodarskiego.

Wystawy przeglądowe bydła połączone z premiovaniem odbyły się w mniejszym zakresie niż w latach poprzednich. W okręgu Towarzystwa gospodarskiego odbyło się takich wystaw pięć (w r. 1904—6) a w okręgu Towarzystwa rolniczego 25 (w r. 1904 35). Przeprowadzono sztuk w okręgu Towarzystwa gospodarskiego 396 (w r. 1904 — 667) a w okręgu Towarzystwa rolniczego 2.812 (w r. 1904 2.764). Nagrodzono sztuk w okręgu Towarzystwa gospodarskiego 105 (w r. 1904 — 133) a w okręgu Towarzystwa rolniczego 719 (w r. 1904 — 990). Ogółem wydano na premie w okręgu Tow. gospodarskiego 1.835 K (w r. 1904 — 2.300 K), a w okręgu Towarzystwa rolniczego 7.396 K (w r. 1904 — 9.742 K). Policzone w tem już są subwencje na ten cel od Rad powiatowych uzyskane.

Targ na bydło rozplodowe w Krakowie urządził Komitet Towarzystwa rolniczego po raz trzeci w maju 1905 r. z dodatnim rezultatem. Spędzono 105 sztuk, z których 63 sprzedano za cenę 28.895 K 40 h. Przebieg i wyniki tych targów rozplodowych w ostatnich 3 latach wykazują wśród trzech ras, w okręgu Towarzystwa rolniczego przyjętych coraz większy spęd bydła rasy fryzyskiej, mniej więcej równy spęd bydła rasy simentalskiej, natomiast coraz mniejszy spęd bydła rasy czerwonej polskiej. Koszt urządzenia targu wyniósł 1.610 K 10 h. Komitet Towarzystwa rolniczego postanowił na podstawie rezultatów z ostatnich trzech lat urządzać podobny targ co roku, zaprowadzając zarazem pewne techniczne ulepszenia.

Wystawa targowa we Lwowie, urządzona na wiosnę 1906 r. na większą skalę przez Komitet Towarzystwa gospodarskiego, wykazała wielki postęp

w hodowli bydła w okręgu tego Towarzystwa w ostatnich kilkunastu latach, mianowicie od czasu ostatniej krajowej wystawy bydła w r. 1894.

Z osobnej subwencji państwowej na premiowanie wzorowych stajni włościańskich przyznanej w kwocie 2.000 K rozdało Towarzystwo rolnicze cztery premie a mianowicie dwie po 200 K, jedną w wysokości 400 i jedną w wysokości 500 K. Z ogólnych zaś funduszków swoich przyznało Towarzystwo gospodarskie dwie premie po 100 K.

Podobnie jak w poprzednich latach pasło się za darmo na łąkach na „Zielenicy“ bydło włościańskie z okolic Nadwórny, na łąkach zaś mikulczyńskich bydło większych hodowców za opłatą 6 K od sztuki.

Wspomnieliśmy już w ostatnim sprawozdaniu o planie wydatniejszego podniesienia hodowli bydła nizinnego przez import w większej ilości bydła rozplodowego z Fryzyi. Projekt ten urzeczywistnił Komitet krakowskiego Towarzystwa rolniczego w r. 1905 na większą skalę. Komisja przez Komitet wydelegowana zakupiła w lipcu 1905 r. 91 sztuk (w tem 14 buhajów) a mianowicie 82 sztuk we Fryzyi holenderskiej a 9 we Fryzyi niemieckiej. Ogólny koszt zakupna wyniósł 65.100 K, z czego Komitet pokrył tytułem opustu 25% z ceny 12.739 K. Nadto pokrył Komitet kosztą kilkunastu wystaw tego bydła w Krakowie (499 K) i kosztą podróży komisji (1.615 K). Ten pierwszy znaczniejszy import doborowych sztuk rozplodowych bydła nizinnego zachęcił hodowców do starań o ponowienie tej akcji jeszcze w ciągu r. 1905. Komitet Towarzystwa rolniczego ograniczył się tym razem tylko do uzyskania u władz pozwolenia na import i do wydelegowania inspektora hodowli do zakupna i zorganizowania przewozu na koszt i ryzyko zamawiających. W jesieni 1905 przybył tedy do kraju drugi transport rozplodowego bydła zakupionego wyłącznie w Fryzyi holenderskiej w liczbie 144 sztuk (w tem 4 buhaje) za cenę 62.370 K.

Z inicjatywy Komitetu Towarzystwa rolniczego powstał w r. 1905 Związek hodowców bydła nizinnego, którego celem jest poprawa hodowli tego bydła i utrzymanie ewidencji sztuk rasowych w oborach hodowców, należących do Związku a to za pomocą stosownego doboru osobników do rozplodu, odpowiedni wychów młodzięży, zaprowadzenie jednolitych rodowodów i urządzenie wystaw i premiowań. Do Związku przystąpiło 26 członków z 15 oborami i 700 sztukami tego bydła. Związek zwrócił się tak do c. k. Rządu jak i do Wydziału krajowego z prośbą o przyznanie stałej subwencji po 4.000 K rocznie. Wydział krajowy, idąc za zdaniem Sekcji stałej krajowej Komisji dla spraw rolniczych, nie przychylił się do prośby o przyznanie osobnej subwencji na ten cel, poparł natomiast usilnie prośbę Związku o subwencję państwową, którą też Związek uzyskał na r. 1906 w kwocie 4.000 koron.

Subwencyonowane przez kraj i państwo Towarzystwo hodowców czernego bydła polskiego utrzymywało w r. 1905 obór zarodowych 17 z 18 buhajami i 156 krowami, opiekowało się nadto podobnie jak w poprzednich latach związkami hodowlanymi włościańskimi i akcją hodowlaną w powiecie nowotarskim.

W obsadzie posad i zakresie czynności instruktorów hodowli i weterynarzy przy Komitetach obu Towarzystw rolniczych, których koszt utrzymania pokrywają w równych częściach kraj i państwo, nie zaszła w r. 1905 żadna zmiana. Instruktorowie hodowli składają Wydziałowi krajowemu ze swych czynności kwartalne sprawozdania, które są do przegłądnięcia w Departamencie III. Wydziału krajowego. O działalności weterynarzy mówimy na innem miejscu.

Wobec drożyzny mięsa, która od r. 1905 zarówno w naszym kraju jak w całym państwie i w Niemczech coraz to większe przybiera rozmiary, pojawiły się ze strony niektórych Rad gminnych, między innymi ze strony Rad miejskich we Lwowie i Krakowie i innych korporacji żądania, zmierzające do otwarcia granic państwa a w szczególności także granicy rosyjskiej i rumuńskiej dla importu bydła tamtejszego. Żądania powyższe spotkały się z najbardziej stanowczą opozycją ze strony kół rolniczych w całym państwie a w naszym kraju w szczególności.

Stanowisko to rolników i hodowców naszego kraju należy uznać za zupełnie uzasadnione. Otwarcie bowiem granicy rosyjskiej i rumuńskiej dla importu bydła nie tylko nie przyniosłoby wcale trwałych korzyści dla konsumentów, ale przez nieuniknione wówczas zrujnowanie krajowej hodowli skutkiem zawleczenia chorób doprowadziłyby musiało w bardzo krótkim stosunkowo czasie do znacznie większego

jeszcze podrożenia cen mięsa, które byłoby koniecznym następstwem upadku miejscowej produkcji. Nietylko więc w interesie producentów, ale równocześnie i w interesie konsumentów, w interesie kraju całego leży niedopuszczenie do otwarcia granicy rosyjskiej i rumuńskiej dla bydła. Otwarcie granic rzeczonych dla bydła otworzyłoby równocześnie na oścież wrota do naszego kraju dla tych wszystkich chorób i zaraz bydłych, które ciągle nawiedzają bydło w tych krajach, a od których kraj nasz dzięki właśnie zamknięciu tych granic i dzięki sprężystej wewnątrz kraju policyi weterynarskiej jest niemal zupełnie wolnym. Nie w otwarciu granic dla importu obcego bydła i zaraz, jakieby z niem weszły, ale w szybkim i intensywnym podniesieniu własnej krajowej hodowli, w racjonalnym zorganizowaniu handlu bydłem i wyrebu mięsa należy szukać właściwej drogi, na której pogodzić się dadzą i pogodzić się muszą interesa producycy z interesami konsumcycy, na której osiągnąć można potaniecie mięsa bez narażenia na nieobliczalne szkody krajowej hodowli a tem samem i podstawowych interesów ekonomicznych całego kraju.

W tej myśli wystąpiły Komitety obu krajowych Towarzystw rolniczych wobec c. k. Rządu w październiku 1905 roku z podaniami o podwyższenie dotychczasowej subwencji państwowej na hodowlę bydła, a mianowicie o przyznanie osobnego zasiłku rocznego w wysokości 60.000 K na szczególne uwzględnienie w akcji hodowlanej kierunku mięsnego, opasowego.

C. k. Ministerstwo rolnictwa oświadczyło reskryptem z 6. listopada 1.905 l. 30.245 w zasadzie gotowość podwyższenia o powyższą kwotę 60.000 K subwencji na ogólne cele hodowli bydła w Galicyi na r. 1.906, zażądało wszakże opinii Wydziału krajowego, szczegółowego programu zużycia tej subwencji i zawiadomienia o równoczesnem podwyższeniu analogicznej subwencji krajowej.

Wydział krajowy poparł najgoręcej pismem z 1. grudnia 1905 l. 111.863 powyższe podania Towarzystw rolniczych, zwracając uwagę Rządu na to, że brakiem paszy w r. 1904 spowodowana depekoracją kraju mogłaby wstrzymać dalszy rozwój hodowli bydła. Obok utrzymania więc w mocy zamknięcia granicy państwa dla dowozu bydła z Rosyi i Rumunii, uznał Wydział krajowy umożliwienie powołanym czynnikiem rozwinięcia w najbliższych latach intensywniejszej akcji na polu hodowli bydła za jedyny skuteczny środek, mogący zapobiedz zastojowi, a nawet cofnięciu się tej poważnej gałęzi gospodarstwa krajowego, na której opiera się zaopatrzenie konsumcycy wewnętrznej w mięso, a która jest zarazem podstawą rozwijającego się coraz bardziej mleczarstwa.

Wydział krajowy powołał się też na to, że z tego samego wychodząc założenia Wysoki Sejm podwyższył na rok 1906 dotychczasową subwencję krajową na ogólne cele hodowli bydła z 75.000 na 100.000 K. Podwyższenie to łącznie z podwyższeniem subwencji państwowej pozwoli rozwinąć krajowym Towarzystwom rolniczym już w r. 1906 odpowiednią działalność zaradczą.

Równocześnie zwrócił się Wydział krajowy do Komitetów obu Towarzystw rolniczych w sprawie wypracowania wymienionych powyżej programów, które też przedłożył c. k. Rządowi 20. grudnia 1905 do l. 120.173 z przychylną opinią.

Reskryptem z 13. marca 1906 l. 1.226 zwróciło c. k. Ministerstwo rolnictwa uwagę Towarzystw rolniczych na to, że stosowane dotąd przez nie środki zdążyły przedewszystkiem do podniesienia jakości bydła, na drugim natomiast planie pozostawiały staranie o zwiększenie ilości bydła, a w szczególności staranie o chów i opas wołów. Ministerstwo podało też cały szereg wskazówek w sprawie równoległego prowadzenia akcji hodowlanej w obu powyższych kierunkach, t. j. w kierunku podniesienia jakości i ilości bydła ze szczególnem uwzględnieniem chowu i wypasu wołów, wskazanego wobec coraz to większego zapotrzebowania mięsa.

Powyższy reskrypt ministeryalny, jakoteż odpowiedzi Komitetów obu Towarzystw rolniczych załączamy / jak alegaty 3, 4 i 5 do niniejszego sprawozdania.

Alegaty
3, 4 i 5.

Wydział krajowy, do którego się Rząd ponownie zwrócił o objawienie opinii w tej sprawie, oświadczył się za wyasygnowaniem na podstawie programów przez Komitety przedłożonych podwyższonej na r. 1906 subwencji państwowej. C. k. Rząd wypłacił też do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania całą powyższą subwencję w kwocie 160.000 K.

Stwierdzając z zadowoleniem, że w ciągu r. 1905 udało się uzyskać na r. 1906 podwyższenie subwencji państwowej na ogólne cele podniesienia hodowli bydła w Galicji ze 100.000 do 160.000 K, zaznaczamy, że osiągnięto tem samym najwyższą dotąd kwotę, przez c. k. Rząd na ten cel przeznaczoną.

Zwyczajne bowiem subwencje na ogólne cele tej hodowli, nie wliczając w to ani nadzwyczajnych zasiłków, ani subwencji o specjalnem przeznaczeniu, jak na weterynarzy i instruktorów, na wystawy, na kontrolę mleczności, na Komisje licencyonujące i t. p., wynosiły:

Subwencje roczne:

w latach:	państwowa	krajowa	razem
1869—1880	18.384 K	— K	18.384 K
1881	120.296 "	— "	120.296 "
1882	124.000 "	— "	124.000 "
1883	94.000 "	— "	94.000 "
1884—1890	19.847 "	— "	19.847 "
1892—1901	60.000 "	60.000 "	120.000 "
1902—1904	75.000 "	75.000 "	150.000 "
1905	100.000 "	75.000 "	175.000 "
1906	160.000 "	100.000 "	260.000 "

Wobec tego zaś, że już z r. 1905 ogólna kwota wydatków poszczególnych funduszków powiatowych na analogiczne, t. j. na ogólne cele hodowli bydła wyniosła przeszło 46.000 K, a wydatki te w b. r. niewątpliwie wzrosły, okazuje się, że w r. 1906 przeznaczono z funduszków państwa, kraju i powiatów przeszło 300.000 K na środki podniesienia chowu bydła, ogólnym tylko programem tej akcji objęte, nie wliczając w to kwot na specjalne cele tej akcji przeznaczone.

Akcyę tępienia gruźlicy u bydła prowadził Wydział krajowy ze współdziałaniem Komitetów obu Towarzystw rolniczych w sposób dotychczasowy. Działalność powyższa polegała więc na badaniu klinicznym i rozpoznawczem szczepleni tuberkuliną bydła w oborach zarodowych przez weterynarzy Wydziału krajowego i obu Komitetów, tudzież na doświadczeniach metodą ochronnego szczeplenia wedle Behringa, które prowadził w dalszym ciągu profesor weterynaryi na uniwersytecie Jagiellońskim dr. Julian Nowak, pełniący obowiązki weterynarza Komitetu Towarzystwa rolniczego.

Szczegółowe sprawozdanie z przebiegu i wyniku rozpoznawczego szczeplenia bydła tuberkuliną w r. 1905 i w pierwszych dziewięciu miesiącach 1906 r., t. j. po 1. października 1906, opracowane przez krajowego nauczyciela weterynaryi p. Sochaniewicza załączamy jako alegat 6. do niniejszego sprawozdania.

Z doświadczeń prowadzonych metodą Behringa, a zmierzających do uodpornienia cieląt przeciw gruźlicy bydła rogatego, zdał sprawę profesor Nowak Wydziałowi krajowemu i ogłosił drukiem w sprawozdaniu Komitetu Towarzystwa rolniczego za r. 1905. W ciągu tego roku uodporniono 69 cieląt w pięciu oborach szczepionką wprost z instytutu Behringa sprowadzoną. Cielęta powyższe należały do wszystkich trzech ras w okręgu Towarzystwa rolniczego przyjętych, a więc do rasy simentalskiej, fryzyjskiej i czerwonej polskiej. Cielęta w r. 1904 uodpornione poddano w r. 1905 rozpoznawczemu szczepleni tuberkuliną, reagujące zaś oddano na rzeź i przeprowadzono na nich ścisłą sekcję w uniwersyteckim instytucie bakteryologicznym, pozostającym pod kierunkiem profesora Nowaka.

Finansową stronę powyższej akcji przedstawiliśmy dokładnie w ostatniem sprawozdaniu w przedmiocie hodowli bydła za r. 1904. Akcyę tę prowadzi się mianowicie kosztem funduszu z subwencji państwa i kraju złożonego a pod zarządem Wydziału krajowego pozostającego.

Zamknięcie rachunków tego funduszu za r. 1905 przedstawia się, jak następuje :

A) Dochody	12.471 K 39 h	w wysokości preli-	minowanej
B) Wydatki:			
1. Pensje weterynarzy przy Komitetach	4.800 " — "	" " "	" "
2. Koszta komisyjne wetery- narzy :		w porównaniu z preli-	minarzem wyższe o
a) Wydziału krajowego	1.836 " 46 "	— 686 " 43 h	
b) Komitetu Tow. gospo- darskiego	2.449 " 20 "	— 449 " 20 "	
c) Komitetu Tow. rolni- czego	2.765 " 97 "	— 765 " 97 "	
Razem koszta komisyjne weterynarzy	7.101 K 60 "	— 1.901 K 60 h	
Suma wydatków	11.901 K 60 h	— 1.901 K 60 h	

Pozostała nadwyżka w kwocie 569 K 79 h mniejsza o 1.901 K 60 h od prelinowanej.

Preliminarz powyższego funduszu na r. 1906 uchwalił Wydział krajowy w następujących cyfrach :

A) Dochody :			
1. Pozostałość z r. 1905	569 K 79 h		
2. Subwencya państwa	5.000 " — "		
3. " kraju	5.000 " — "		
Suma dochodów	10.569 K 79 "		

B) Wydatki:			
1. Pensje weterynarzy przy komitetach po 2.400 K	4.800 K		
2. Koszta komisyjne weterynarzy:			
a) Wydziału krajowego	1.200 K		
b) Komitetu Tow. gospodarskiego	2.250 "		
c) Komitetu Tow. rolniczego	2.250 "	5 700 "	
Suma wydatków	10.500 K.		

Pozostaje nadwyżka w kwocie 69 K 79 h, przeznaczona na ewentualne pokrycie przekroczenia kwoty prelinowanej na koszta komisyjne weterynarza Wydziału krajowego.

Reskryptem z 19. grudnia 1904 l. 13.198 uczyniło c. k. Ministerstwo rolnictwa zależną wypłatę subwencji państwowej w kwocie 5.000 K na tępienie gruźlicy u bydła na r. 1906 przyznanej od ziszczenia się trzech warunków mianowicie od tego czy, dalsze prowadzenie akcji zwalczania gruźlicy u bydła w sposób dotychczasowy będzie wogóle wskazane, dalej od przedłożenia preliminarza użytkowania tej subwencji w r. 1906 wreszcie od przyznania na ten cel subwencji z funduszu krajowego.

Wydział krajowy zwrócił się więc z początkiem br. do c. k. Rządu, wyrażając przekonanie, że wobec dodatnich rezultatów dotychczasowej akcji z jednej strony a otwartego zawsze jeszcze pytania co do możliwości i użyteczności stosowania innej metody z drugiej strony, wskazanem jest bezwarunkowo prowadzenie akcji tępienia gruźlicy u bydła w Galicyi w sposób dotychczasowy. Przedkładając zaś równocześnie preliminarz funduszu na tę akcję przeznaczonego na r. 1906 i zawiadamiając o uchwaleniu przez Wysoki Sejm 5.000 K na ten cel na r. 1906, zwrócił się Wydział krajowy do c. k. Rządu o wypłatę państwowej subwencji na ten cel na rok 1906 a zarazem o przyznanie analogicznej subwencji na rok 1907 i następne lata.

C. k. Ministerstwo rolnictwa wyasygnowało reskryptem z 9. lipca 1906 l. 19.643 kwotę 5.000 K tytułem subwencji państwowej na ten cel na r. 1906, oświadczając zarazem gotowość udzielenia analogicznej subwencji w tej samej wysokości także na r. 1907, a to płatnej w pierwszej połowie roku 1907 na podstawie sprawozdania o przebiegu i wyniku tej akcji w r. 1905 i 1906 i sposobie użytkowania subwencji na r. 1906 wypłaconej. Natomiast nie przychyliło się Ministerstwo do prośby o zapewnienie tej subwencji w tej samej co najmniej wysokości także na następne lata po r. 1907. Ministerstwo zawiadomiło mianowicie Wydział krajowy, że ze względu na niewyjaśniony dotąd należycie stan kwestyi zwalczania gruźlicy nie może przyrzec pewnej ściśle oznaczonej subwencji państwowej na późniejsze lata.

II. Wykonanie ustawy hodowlanej.

Na polu wykonania ustawy hodowlanej dążył Wydział krajowy zapomocą wszystkich przysługujących mu środków do tego, by powołane do tego czynniki spełniły zadania, przez ustawę im poruczone.

Wydział krajowy wywierał więc w pierwszej linii odpowiedni nacisk na Komisye licencyonujące, zmierzający do tego, by wszystkie Komisye przeprowadziły licencyonowania i wydały orzeczenia w sprawie potrzebnej w każdej gminie liczby licencyonowanych buhajów, względnie przedłożyły wnioski w sprawie udzielania w tym względzie ulg gminom a wreszcie by kontrolowały sposób utrzymywania buhajów gminnych.

Wydział krajowy zwracał się równocześnie z wezwaniem do Wydziałów powiatowych, by jak najusilniej poparły Komisye licencyonujące we wszystkich wymienionych wyżej kierunkach a nadto we własnym zakresie działały zarządzały wszystko, co potrzebnem okazałoby się dla przeprowadzenia ustawowej organizacji hodowlanej, polegającej na tem, że gmina winna zapewnić zapomocą kupna lub najmu właścicielom bydła w gminie dostateczną liczbę licencyonowanych buhajów.

Z zadowoleniem może Wydział krajowy stwierdzić znaczny postęp w tych wszystkich kierunkach, jakkolwiek daleko jeszcze do tego, by cały aparat administracyjny w kraju z równą wszędzie i zupełną poprawnością na tem polu funkcjonował. Obok powiatów które w ubiegłym roku postąpiły naprzód w organizacji hodowlanej, nie brak zawsze jeszcze powiatów, w których w całości lub w części okręgów nawet licencyonowania nie przeprowadzono, nie mówiąc już o innych zadaniach z tej dziedziny, które w razie zaniechania licencyonowania z natury rzeczy odpaść muszą.

Licencyonowanie odbyło się w r. 1905 w 156 okręgach, w trzech okręgach tedy więcej w porównaniu z r. 1904. Liczba okręgów nieczynnych spadła w tym roku z sześciu do trzech, mianowicie nie przeprowadziły licencyonowania okręgi ezortkowski, duklański i husiatyński. Przeprowadzono licencyonowanie ale nie przedłożono Wydziałowi krajowemu rejestru buhajów licencyonowanych w okręgu rawskim.

Okręgów nieczynnych, które stanowiły dość znaczny procent ogółu okręgów w pierwszych latach po wprowadzeniu ustawy hodowlanej, było w ostatnich latach:

w roku 1902	21
1903	16
" 1904	6
" 1905	3.

Rok ubiegły wykazuje tedy najmniejszą od wprowadzenia w życie ustawy hodowlanej liczbę okręgów nieczynnych.

Postęp też zaznaczyć można pod względem ilości i jakości buhajów licencyonowanych. Liczba buhajów licencyonowanych wzrosła w r. 1905 z 6.894 w roku 1904 do 7.178, a więc o 284 sztuk. W cyfrze z r. 1904 nie są policzone buhaje licencyonowane w okręgu dynowskim i wiśniowczyckim, w cyfrze z r. 1905 nie są policzone buhaje w okręgu rawskim.

Liczba buhajów licencyonowanych wynosiła:

w roku 1895	2 581
1900	5.150
" 1901	5.913
" 1902	6.049
" 1903	6.558
" 1904	6.894
" 1905	7.178

Z małymi też wyjątkami wszystkie Komisye licencyonujące stwierdziły, że materiał licencyonowanych w r. 1905 buhajów przedstawia się stanowczo lepiej w porównaniu z poprzednimi latami.

Rok 1905 wykazuje tedy największą dotąd liczbę tak okręgów czynnych, jak i buhajów licencyonowanych, nie mniej poprawę jakości tych buhajów. Z drugiej wszakże strony podnieść należy, że jakość ta, aczkolwiek z roku na rok się polepsza, jest tylko względnie dobrą. Komisye bowiem z konieczności przyznają licencye często także takim buhajom, które ścisłym warunkom nie odpowiadają. Liczba zaś buhajów licencyonowanych mimo ustawicznego wzrostu jest zawsze jeszcze wcale niedostateczną.

W myśl przepisów wykonawczych do ustawy hodowlanej odbywa się z końcem każdego roku w całym kraju spis bydła rozplodowego (t j. z wyjątkiem wołów). Wyniki tego spisu, dokonanego w d. 31. grudnia 1905 r., przedłożyły wszyst-

kie Wydziały powiatowe z wyjątkiem powiatów jarosławskiego i lwowskiego. Daty dla powiatu jarosławskiego opieramy poniżej w części na wynikach analogicznego spisu z roku 1904, w części na wynikach spisu powszechnego z 30. grudnia 1900. Daty dla powiatu lwowskiego przytaczamy wedle stanu z 31. grudnia 1904. Z temi poprawkami wykazał spis bydła z 31. grudnia 1905 w okrągłych cyfrach:

1,696.000 krów i jałówek w gminach,

nie wliczając w to krów i jałówek na obszarach dworskich. Licząc tedy przeciętnie po 100 krów i jałówek na jednego buhaja, potrzeba w całym kraju:

16.960 buhajów licencyonowanych.

Doliczając do liczby buhajów licencyonowanych buhaje stojące na stacyach obu krajowych Towarzystw rolniczych — otrzymujemy następujący wynik:

7.178 buhajów licencyonowanych

716 „ na stacyach

razem 7.894 buhajów, t. j. 46·5% buhajów potrzebnych.

Poniżej zestawiamy dla każdego powiatu z osobna liczbę buhajów licencyonowanych i liczbę buhajów potrzebnych nasamprzód w cyfrach bezwzględnych, następnie w cyfrach procentowych. Zestawienie to wykazuje, że w jednym zaledwie powiecie (Drohobycz) była dostateczna liczba buhajów licencyonowanych (102·2% w sumie buhajów potrzebnych), w 24 dalszych powiatach (z Tarnopolem o 83% i Zaleszczykami o 82% na czele) liczba buhajów licencyonowanych wynosiła przeszło połowę buhajów potrzebnych, natomiast w 48 powiatach liczba buhajów licencyonowanych stanowiła mniej niż 49% aż do 12% liczby buhajów potrzebnych, w powiecie czortkowskim zaś nie było wcale buhajów licencyonowanych.

W jedynastym więc roku od faktycznego wprowadzenia w życie ustawy hodo-owlanej doszło, na ogół biorąc, zaledwie do połowy drogi wykonanie tych jej przepisów, które dotyczą podstawowej sprawy licencyonowania. Równoległa zaś w myśl ustawy akcyja w sprawie buhajów gminnych, polegająca na zakupywaniu lub najmowaniu przez gminy dostatecznej liczby buhajów licencyonowanych — zaczyna się dopiero w ogóle rozwijać w ostatnich latach. Ubiegły rok zaznaczył się na tym polu znacznym postępem. Wynika to z porównania następujących cyfr:

Rok	Liczba powiatów	Własne	Najęte	Najęte na obszarach dworskich		Razem	Buhaje powiatowe	Razem buhaje powiatowe i gminne
				buhaje gminne				
1904	24	186	300	73		486	42	528
1905	43	259	1.591	217		1.850	24	1.874
wzrost	19	73	1.291	144		1.364	—	1.346
ubytek	—	—	—	—		—	18	—

Liczba powiatów, w których przystąpiono do wykonywania przepisów ustawowych o buhajach gminnych, wzrosła o 19. Liczba buhajów własnych wzrosła z 186 do 259. Największy wzrost wykazuje liczba prywatnych licencyonowanych buhajów przez gminy do użytku właścicieli bydła w gminie najętych. Przeszło pięciokrotnie powiększyła się liczba tych buhajów, a w tem powiększyła się w trójnasób liczba buhajów gminnych, przez gminy na obszarach dworskich najętych. Zmniejszyła się wreszcie tylko liczba buhajów stanowiących własność powiatów. W r. 1904 znajdowały się takie buhaje w 5 powiatach, w r. 1905 tylko w dwóch (Kosów 4 i Przemysł 20 buhajów).

Obok buhajów gminnych i powiatowych zaliczyć wypada także buhaje, stojące na stacyach obu krajowych Towarzystw rolniczych do buhajów zapewnionych dla rozplodu bydła gminnego włościańskiego.

W r. 1904 było buhajów gminnych i powiatowych 528

„ „ 1904 „ „ na stacyach 600

razem 1.128

W r. 1905 było buhajów gminnych i powiatowych 1.874

„ „ 1905 „ „ na stacyach 716

razem 2.590.

Ogólna liczba wszystkich buhajów zapewnionych wzrosła w r. 1905 przeszło w dwójnasób o 1.462 sztuk.

Buhaje na stacyach Towarzystw rolniczych stanowiły w r. 1904 większość buhajów w kraju zapewnionych (53·1%), w r. 1905 zaś wobec znacznego wzrostu

liczby buhajów gminnych stanowiły już tylko nie wiele więcej jak czwartą część (27·6%) ogółu buhajów zapewnionych.

Stosunek buhajów gminnych własnych do najętych zmienił się również w bardzo wybitnym stopniu, a to wskutek znacznie większego wzrostu buhajów najętych w porównaniu ze wzrostem buhajów własnych. Mianowicie:

W r. 1904	stanowiły buhaje gminne własne	.	.	38·3%			
" "	1904	"	"	najęte	.	.	61·7%
" "	1905	"	"	własne	.	.	14%
" "	1905	"	"	najęte	.	.	86%

ogółu buhajów gminnych.

Własne buhaje gminne mają gminy w 28 powiatach. Liczba tych buhajów w poszczególnych powiatach jest przeważnie bardzo szczupłą. Największą liczbę takich buhajów ma Żółkiew (67) i Stryj (44), znacznie mniej już Wieliczka (18), Rohatyn (13) i Tarnobrzeg (10), w 23 zaś powiatach liczba tych buhajów nie dochodzi do 10.

Zamieszczone poniżej zestawienie podaje dla każdego powiatu liczbę buhajów potrzebnych, buhajów w r. 1905 zalicencyonowanych, tudzież wszystkich kategorii buhajów zapewnionych, a więc buhajów gminnych, własnych i najętych, buhajów powiatowych i buhajów na stacyach Towarzystwa gospodarskiego i rolniczego.

Liczba porz.	Powiat	Buhaje gminne				Buhaje powiatowe	Buhaje na stacyach Towarzystw rolniczych	Buhaje zapewnione przez gminy, powiaty i Towarzystwa rol. i rolnicze	Buhaje licencyonowane	Liczba buhajów potrzebnych
		własne	najęte	najęte na obszarach dworskich	razem					
1	Biała	2	6	2	8	—	35	43	126	202
2	Bóbrka	—	—	—	—	—	6	6	56	178
3	Bochnia	1	99	6	100	—	35	135	178	296
4	Bohorodeczany	—	—	—	—	—	—	—	43	130
5	Borszczów	—	—	—	—	—	4	4	56	114
6	Brody	—	—	—	—	—	6	6	198	278
7	Brzesko	8	80	3	88	—	15	103	135	316
8	Brzeżany	—	—	—	—	—	7	7	66	160
9	Brzozów	—	27	9	27	—	7	34	94	251
10	Buczacz	—	—	—	—	—	9	9	94	194
11	Chrzanów	4	—	—	4	—	1	5	40	157
12	Cieszanów	—	—	—	—	—	10	10	57	236
13	Czortków	—	—	—	—	—	5	5	—	124
14	Dąbrowa	—	—	—	—	—	—	—	63	240
15	Dobromil	—	—	—	—	—	3	3	53	217
16	Dolina	—	—	—	—	—	10	10	98	232
17	Drohobycz	9	2	—	11	—	7	18	365	357
18	Gorlice	—	10	6	10	—	9	19	110	315
19	Gródek	5	68	11	73	—	8	81	73	207
20	Grybów	—	—	—	—	—	6	6	50	166
21	Horodenka	7	—	—	7	—	1	8	35	99
22	Husiatyn	—	—	—	—	—	5	5	51	174
23	Jarosław	—	8	2	8	—	20	28	100	266
24	Jaśło	—	98	—	98	—	22	120	122	263
25	Jaworów	9	—	—	9	—	9	18	52	255
26	Kałuż	4	—	—	4	—	9	13	110	192
27	Kamionka	8	6	5	14	—	5	19	90	250
28	Kolbuszowa	1	—	—	1	—	—	1	90	304
29	Kołomyja	—	—	—	—	—	14	14	116	190
30	Kosów	—	—	—	—	4	5	9	44	165
31	Kraków	—	17	11	17	—	22	39	81	179
32	Krosno	—	—	—	—	—	10	10	61	279

Liczba porz.	Powiat	Buhaje gminne				Buhaje powiatowe	Buhaje na starych Towarzystwach rolniczych	Buhaje zapewnione przez gminy, powiat i Towarzystwa rolnicze	Buhaje licencyonowane	Liczba buhajów potrzebnych
		własne	najęte	najęte na obszarach dworskich	razem					
33	Limanowa	—	—	—	—	—	16	16	152	252
34	Lisko	—	—	—	—	—	3	3	92	337
35	Lwów	7	—	—	7	—	10	17	113	328
36	Łańcut	—	—	—	—	—	6	6	99	467
37	Mielec	—	—	—	—	—	8	8	86	242
38	Mościska	4	—	—	4	—	7	11	148	242
39	Myślenice	—	—	—	—	—	3	3	102	308
40	Nadwórna	—	47	—	47	—	21	68	57	149
41	Nisko	6	—	—	6	—	1	7	31	209
42	Nowy Sącz	—	—	—	—	—	11	11	116	303
43	Nowy Targ	—	191	2	191	—	12	203	202	297
44	Pilzno	—	—	—	—	—	11	11	118	184
45	Podhajce	—	—	—	—	—	1	1	87	138
46	Przemyśl	—	—	—	—	20	16	36	78	291
47	Przemyślany	—	—	—	—	—	13	13	100	167
48	Rawa	1	—	—	1	—	5	6	33	221
49	Rohatyn	13	157	—	170	—	11	181	170	217
50	Ropczyce	—	—	—	—	—	11	11	32	236
51	Rudki	—	—	—	—	—	10	10	23	193
52	Rzeszów	—	13	—	13	—	32	45	172	452
53	Sambor	4	—	—	4	—	5	9	93	280
54	Sanok	2	13	11	15	—	17	32	123	321
55	Skałat	1	—	—	1	—	4	5	27	160
56	Śniatyn	—	42	5	42	—	7	49	53	104
57	Sokal	7	33	13	40	—	10	50	106	175
58	Stanisławów	6	9	9	15	—	15	30	102	196
59	Stary Sambor	—	—	—	—	—	7	7	27	193
60	Stryj	44	81	6	125	—	17	142	157	249
61	Tarnobrzeg	10	64	3	74	—	8	82	74	209
62	Tarnopol	9	142	53	151	—	12	163	170	206
63	Tarnów	—	81	12	81	—	12	93	132	278
64	Tłumacz	—	—	—	—	—	27	27	104	169
65	Trembowła	—	1	—	1	—	2	3	27	129
66	Turka	1	75	14	76	—	4	80	106	282
67	Wadowice	—	—	—	—	—	10	10	143	266
68	Wieliczka	—	68	10	68	—	26	94	167	243
69	Zaleszczyki	—	—	—	—	—	—	—	54	66
70	Zbaraż	18	55	21	73	—	3	76	73	134
71	Złoczów	—	—	—	—	—	11	11	178	346
72	Zółkiew	67	3	3	70	—	4	74	95	204
73	Żydaczów	1	96	—	97	—	2	99	97	162
74	Żywiec	—	—	—	—	—	—	—	147	369

Wszystkie buhaje zapewnione stanowiły w roku 1905 — 15·3% ogółu buhajów potrzebnych. W poszczególnych powiatach przedstawiał się stosunek powyższy bardzo rozmaicie. W 6 powiatach (z Rohatynem o 83·4% i Tarnopolem 79·1% na czele) więcej niż połowa buhajów potrzebnych była zapewniona jużto zapomocą kupna lub najmu buhajów licencyonowanych przez gminy, jużto przez utworzenie w tych powiatach stacyj buhajów Towarzystw rolniczych. W dalszych 13 powiatach buhaje zapewnione stanowiły od 25% do 50% potrzebnych buhajów, w 51 powiatach spada ten procent poniżej 25%, w 4 wreszcie powiatach nie było wcale bu-

hajów zapewnionych a mianowicie w powiatach: Bohorodczany, Dąbrowa, Zaleszczyki i Żywiec. W powiatach tych nie tylko nie było ani jednego buhaja powiatowego lub gminnego ale także ani jednej stacyi buhaja z ramienia Towarzystw rolniczych. Nie było także stacyj buhajów z ramienia Towarzystw rolniczych w powiecie Kolbuszowskim, w którym był wszakże jeden buhaj gminny.

O wiele gorzej przedstawia się stosunek buhajów zapewnionych do buhajów potrzebnych, jeśli uwzględni się same tylko buhaje powiatowe i gminne a pominie się buhaje na stacyach Towarzystw rolniczych. Wówczas nie w 70 ale, jak wyżej podnieśliśmy, tylko w 43 powiatach zastajemy buhaje przez gminę względnie powiat zapewnione. Buhaje powyższe stauowią też już nie 15·3% ale tylko 11·1% ogólnej liczby buhajów potrzebnych.

Dla stopnia rozwoju organizacji hodowlanej wielkie posiada znaczenie odpowiedź na pytanie, w jakim stosunku postarały się gminy i powiaty dany w kraju materiał buhajów licencyonowanych zapewnić dla użytku właścicieli bydła, jaki więc panuje stosunek między liczbą wszystkich buhajów licencyonowanych a liczbą buhajów licencyonowanych gminnych i powiatowych t. j. najętych lub kupionych przez gminy i powiaty.

W całym kraju stanowiły buhaje gminne (1874 sztuk) 261% ogółu buhajów licencyonowanych, których było 7.178 sztuk. W pięciu powiatach, mianowicie w powiatach: Gródek, Rohatyn, Tarnobrzeg, Zbaraż i Żydaczów wszystkie buhaje licencyonowane zostały przez gminy kupione względnie najęte. W powiatach tych więc liczba buhajów licencyonowanych pokrywa się z liczbą buhajów gminnych. Bardzo zbliżony do tego stosunek wykazuje powiat Nowy Targ, w którym 94·5% buhajów licencyonowanych przypada na buhaje gminne, dalej Tarnopol z 88·9%, Nadwórna z 80·8%, Jasło z 80·3%, Stryj z 79·6% i Śniatyn z 76·6%. Pięć dalszych powiatów (Żółkiew, Turka, Brzesko, Tarnów, Bochnia) ma mniej niż $\frac{3}{4}$ ale więcej niż połowę buhajów gminnych w sumie buhajów licencyonowanych. W 27 następnych powiatach spada procent buhajów gminnych poniżej 50% w sumie buhajów licencyonowanych, w 21 wreszcie powiatach nie ma wcale ani buhajów gminnych ani powiatowych.

W ciągu r. 1905 interweniowały Wydziały powiatowe na podstawie §. 11. ustawy hodowlanej w przymusowym dostawieniu buhajów gminnych w następujących powiatach:

Powiat:	Liczba gmin:	Liczba buhajów:
1. Biała	34	niepodana
2. Bochnia	1	2
3. Brzesko	8	8
4. Drohobycz	2	2
5. Gorlice	10	10
6. Gródek	18	26
7. Horodenka	7	7
8. Kołomyja	n i e p o d a n a	
9. Nisko	6	6
10. Rawa	1	1
11. Stryj	40	niepodana
12. Tarnobrzeg	10	10
13. Wieliczka	60	68
14. Zbaraż	44	niepodana

Na rok 1906 wstawiły gminy z własnej inicjatywy do budżetów gminnych na zakupno względnie utrzymanie buhajów gminnych następujące kwoty:

Powiat:	Liczba gmin:	W koronach:
1. Buczacz	8	3.040
2. Chrzanów	1	360
3. Gródek	26	8.160
4. Horodenka	4	346
5. Jaworów	3	240
6. Kałusz	1	130
7. Kamionka	30	15.540
8. Kołomyja	4	1.100
9. Kosów	1	100
10. Mościska	2	300

Powiat:	Liczba gmin:	W koronach:
11. Nadwórna	1	410
12. Przemyśl	8	1.438
13. Rohatyn	na spłatę pożyczek na zakupno buhajów.	
14. Sambor	3	750
15. Trembowla	3	1.150
16. Wadowice	1	160
17. Zbaraż	14	1.690
18. Żółkiew	38	7.840

Z urzędu wstawiły Wydziały powiatowe do budżetów gminnych na rok 1906 na zakupno względnie utrzymanie buhajów gminnych następujące kwoty:

Powiat:	Liczba gmin:	W koronach:
1. Biała	2	400
2. Brzesko	8	1.979
3. Buczacz	18	2.950
4. Dolina	8	3.600
5. Gródek	18	na 26 buhajów.
6. Horodenka	30	5.670
7. Jaworów	37	2.520
8. Kałusz	19	2.310
9. Kamionka	50	13 690
10. Kołomyja	37	8.110
11. Kosów	17	3.350
12. Nisko	8	niepodana.
13. Pilzno	3	700
14. Podhajce	18	5.400
15. Przemyśl	3	490
16. Rawa	1	400
17. Sniatyn	16	4.344
18. Sokal	5	376
19. Stryj	15	od 50 do 350 K.
20. Tarnobrzeg	22	2.735
21. Wieliczka	1	200
22. Żydaczów	1	200

Kwoty powyższe przeznaczone są przeważnie na zakupno buhajów gminnych, w drobnej tylko części na koszt utrzymania buhajów gminnych. Gminy oddają bowiem przeważnie zakupione buhaje w ręce prywatne z obowiązkiem odstanawiania bydła gminnego za oznaczoną taksę, którą pobiera utrzymujący buhaja na pokrycie kosztów utrzymania. Ten system utrzymywania buhajów, stanowiących własność gmin, przeważa w całym kraju. Wyjątkowo tylko zdarza się, że gmina pokrywa koszt utrzymania z budżetu gminnego i to albo w całości, co jest najrzadszem, albo t ż w części, co ju jest częstszem. Utrzymujący mianowicie buhaja gminnego pobiera wówczas obok taks w oznaczonej wysokości za stanowanie pewną jeszcze ryczałtową subwencyę roczną z funduszu gminnego.

Również koszt najmu buhajów licencyonowanych przez gminy nie odbijają się przeważnie na budżetach gminnych. Ugoda bowiem między gminą z jednej, a właścicielem prywatnym buhaja licencyonowanego z drugiej strony polega w przeważnej części wypadków na tem, że gmina zobowiązuje właściciela buhaja do stanowania nim bydła gminnego przez cały rok i dłużej w zamian za oznaczoną maksymalnie taksę, która przypada właścicielowi buhaja na koszt utrzymania. W niektórych gminach dodają mu jeszcze kawałek pastwiska gminnego lub innego gruntu gminnego do użytkowania. Wyjątkowo też (n. p. w pow. gródeckim) składają mu wszyscy właściciele krów w gminie prócz taksy za stanowanie jeszcze po miarce owsa.

Ustawa hodowlana przyznaje w §. 21. Wydziałowi krajowemu prawo zawierania w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem mocy obowiązującej postanowień §§. 2. i 3. co do licencyonowania i §§. 8. i 9. co do przymusu utrzymywania buhajów gminnych, względnie prawo przyznawania ulg w tych kie-

runkach. W ciągu r. 1905 i 1906 nie były nigdzie zawieszono przepisy §§. 2. i 3. tej ustawy, wypowiedające zasadę, że tylko buhaj licencyonowany, względnie buhaj opatrzoney certyfikatem wydanym przez jeden z Komitetów Towarzystw rolniczych może być używany do rozplodu cudzego bydła. Natomiast §§. 8. i 9., nakładające na gminy obowiązek zapewnienia wyznaczonej im przez Komisję licencyonującą liczby buhajów licencyonowanych, były w całości lub w części zawieszono w wymienionej niżej liczbie gmin w następujących powiatach:

Powiat	Liczba gmin	zawieszenie zupełne	ulgi częściowe	zarządzone na przeciąg roku
1. Bochnia	{ 18 5	"	—	{ 1905 1906 i 1907
2. Brzesko	{ 31 14	"	—	{ 1905 1906 i 1907
3. Dąbrowa	11	"	—	1906
4. Dolina	5	"	—	1906
5. Grybów	{ 1 19	"	—	1906
6. Kolbuszowa	24	"	—	1906 i 1907
7. Krosno	13	"	—	1906 i 1907
8. Mielec	{ 70 26	"	—	{ 1906
9. Nowy Targ	75	—	"	1906
10. Sanok	16	—	"	1906
11. Stryj	4	—	"	1906
12. Tarnów	3	"	—	1906 i 1907
13. Trembowla	1	—	"	1906
14. Turka	36	—	"	1906

W ciągu lat 1905 i 1906 uwolnił Wydział krajowy od obowiązku utrzymywania buhajów gminnych 214 gmin w 9 powiatach a przyznał częściowe w tym względzie ulgi tj. zniżył obowiązkową liczbę buhajów gminnych 158 gminom w 6 gminach razem 372 gminom w 14 powiatach. W powiatach mieleckim i nowotarskim wszystkie gminy jużto zostały uwolnione od obowiązku tego jużto otrzymały ulgi.

Wymieniona wyżej liczba powiatów i gmin, w całości lub w części od obowiązku utrzymywania buhajów gminnych uwolnionych wskazuje podobnie jak podana poprzednio liczba takich buhajów, tudzież liczba powiatów, w których buhaje gminne się znajdują, na to, że w przeważającej części gmin w kraju zawsze jeszcze martwą literą pozostały przepisy ustawy hodowlanej, dotyczące buhajów gminnych. I w tym wszakże względzie zaznaczyć można w ostatnich latach znaczny postęp. Podczas gdy do niedawna bowiem gminy i powołane do kontroli nad nimi władze wcale się nie troszczyły o spełnienie powyższego obowiązku, mnoży się obecnie z każdym rokiem liczba gmin utrzymujących takie buhaje, tem samem i liczba buhajów gminnych, równocześnie zaś mnoży się liczba gmin, wnoszących prośby o przyznanie im ulg względnie zupełne w nich zawieszenie odnośnych przepisów ustawy. Ten ostatni objaw wskazuje na to, że w takim powiecie powołane do tego władze przystępują do przeprowadzenia organizacji hodowlanej, w której pierwszym krokiem jest z natury rzeczy segregacja gmin na takie, które obowiązek utrzymywania buhajów gminnych spełnić mogą w całości, lub tylko w części i na takie, które wcale go spełnić nie mogą. W tem więc stadium akcji hodowlanej stanowi wzrost liczby gmin, korzystających z ulg, w §. 21. ustawy hodowlanej przewidzianych, objaw nie ujemny wcale, ale wręcz dodatni, bo świadczący zarówno o wkraczaniu prawa w te sfery, w których panowało dotychczas bezprawie, jak i o rozwinięciu pewnej działalności na polu hodowli w tych powiatach, w których dotąd zupełna panowała beczynność.

Już w poprzedniem sprawozdaniu w tym przedmiocie, Wysokiemu Sejmowi przedłożonem, zaznaczyliśmy, że Wydział krajowy sprzyja myśli stopniowego wprowadzenia w życie przepisów o buhajach gminnych i że spieszy z ulgami dla gmin na nie zasługujących w tem przekonaniu, że tylko ścisłe rozróżnienie gmin dojrzałych od niedojrzałych do spełnienia tego obowiązku może przeprowadzenie ustawowej organizacji hodowlanej ułatwić i urzeczywistnić.

Stanowisko powyższe Wydziału krajowego spotkało się z aprobatą Wysokiego Sejmu, zawartą w zacytowanej na wstępie uchwale z 14. listopada 1905 r. Wymieniona uchwała podaje z jednej strony dyrektywę dla Wydziału krajowego, zalecając mu udzielanie ulg z §. 21. ustawy hodowlanej w wypadkach na to zasługujących, z drugiej zaś strony zarządza pouczenie gmin za pośrednictwem Wydziałów powiatowych o możliwości zyskiwania tych ulg i możliwości łączenia kilku gmin dla wspólnego utrzymywania buhajów.

Do pierwszej wskazówki w powyższej uchwale zawartej zastosował się Wydział krajowy, udzielając w b. r. podobnie zresztą, jak już w r. 1905, ulg z §. 21. ustawy hodowlanej wszystkim gminom na to zasługującym. Drugie polecenie zaś w tej uchwale się mieszczące, wykonał Wydział krajowy w sposób następujący: Po myśli ostatniego ustępu §. 9., tudzież drugiego ustępu §. 21. ustawy hodowlanej tak łączenie się gmin dla utrzymywania wspólnych buhajów gminnych jak i uwolnienie gmin od obowiązku zapewnienia przypadającej na nie liczby buhajów gminnych zależnem jest od zgody, bo od zatwierdzenia, względnie od wniosku Komisji licencyonującej. Wydział krajowy sądził więc, że najskuteczniej zapewni wykonanie uchwały sejmowej wówczas, jeśli wezwie przede wszystkim Komisję licencyonującą, by przy sposobności wydawania orzeczeń w sprawie potrzebnych w każdej gminie buhajów licencyonowanych brały z urzędu pod rozwagę łączenie gmin w powyższym celu, względnie uwalnianie ich od powyższego obowiązku. Obok tego zaś postanowił Wydział krajowy wezwać Wydziały powiatowe do pouczenia gmin w kierunku, uchwałą Wysokiego Sejmu wskazanym. Zarazem unormował przy tej sposobności Wydział krajowy sposób postępowania ze strony Wydziałów powiatowych przy przedkładaniu podań gmin o ulgi z §. 21. ustawy hodowlanej.

Okólnik Wydziału krajowego wydany w tej sprawie do wszystkich Komisji licencyonujących a zakomunikowany równocześnie z odpowiednimi wskazówkami **Aleg. 7.** wszystkim Wydziałom powiatowym załączamy jako alegat 7. do niniejszego sprawozdania.

Pod wpływem tego okólnika wzrosła w wysokim stopniu liczba podań o ulgi z §. 21. ustawy hodowlanej.

Wzmógł się także pod wpływem powyższego okólnika ruch w kierunku łączenia się gmin dla wspólnego utrzymywania buhajów. Stwierdzić to można już na podstawie sprawozdań, które wpłynęły do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania.

Na podstawie też sprawozdań, które w ciągu r. 1906 złożyły Wydziałowi krajowemu Wydziały powiatowe i Komisje licencyonujące, a które z natury rzeczy nie obejmują jeszcze ani całości akcji w b. r. ani też całego kraju, można już w obecnej chwili z zadowoleniem stwierdzić, że rok 1906 zaznaczy się dalszym i to znacznym postępem w podniesieniu hodowli bydła w kraju. Złożyły się na to ostatnie dwa lata wolne od klęsk elementarnych i korzystne dla hodowli konjunktury, wzrastające mianowicie zapotrzebowania zarówno bydła mlecznego jak opasowego wobec rozwijającego się coraz bardziej w kraju mleczarstwa i wobec wzrostu konsumpcji wewnętrznej i eksportu mięsa. Złożyła się na to na ofiarności państwa, kraju i powiatów oparta kilkudziesięcioletnia działalność Towarzystw rolniczych, złożyło się jednak w ostatnich latach przede wszystkim wykonywanie przepisów ustawy hodowlanej ze strony władz powiatowych, Komisji licencyonujących i gmin, z każdym rokiem coraz szersze zataczające kręgi. Dzięki temu też już dziś można stwierdzić, że r. 1906 wykaże większą liczbę tak licencyonowanych jak gminnych buhajów i że wykaże postęp pod względem ich jakości. Tem samem też w większej niż kiedykolwiek dotąd mierze spełnionym został jeden z podstawowych warunków całej akcji hodowlanej, polegający na dostarczeniu i zapewnieniu tej hodowli dobrych rozplodników bydła.

Przyjmując do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego w tym przedmiocie za r. 1904, przyjął zarazem Wysoki Sejm zacytowaną na wstępie uchwałą do wiadomości powody, dla których Wydział krajowy nie wydał dotąd Instrukcji dla Komisji licencyonujących a to w myśl polecenia zawartego w uchwale Wysokiego Sejmu z 21. października 1904. Prace nad ułożeniem tej Instrukcji są na ukończeniu. Wydział krajowy zamierza wydać Instrukcję zaraz z początkiem r. 1907

tak, aby Komisye licencyonujące w nowym składzie na piąte trzecie 1907—1909 ukonstytuowane mogły oprzeć swe prace już na przepisach tej instrukcyi.

Okręgi i skład Komisyj licencyonujących buhaje ogłosił Wydział krajowy w Nrze 44 Dz. u. kraj. z r. 1906. Pod względem okręgów Komisyj nie zaszła od ostatniego sprawozdania żadna ważniejsza zmiana.

Koszta Komisyj licencyonujących przez fundusz krajowy przy pomocy subwencyi państwowej pokryte wyniosły w r. 1905 — 23.659 K 80 h, wzrosły więc w porównaniu z r. 1904 o 3.122 K 2 h, przekroczyły kwotę preliminowaną o 4.159 K 80 h. W rzeczywistości koszta te wyniosły jeszcze więcej. Powyżej podana kwota obejmuje bowiem koszta Komisyj licencyonujących wedle zamknięcia rachunków funduszu krajowego za rok 1905. Prócz kwoty powyżej wymienionej obciąża jeszcze rachunek tej pozycyi szereg kosztów komisyjnych za r. 1905 przyznanych ale przed zamknięciem rachunków nie podniesionych, które podobnie jak analogiczne koszta za rok 1905 przyznane po zamknięciu rachunków za r. 1905 wypłacone już zostały na rachunek r. 1906. W rzeczywistości więc wynoszą koszta Komisyj licencyonujących w r. 1905 — 24.763 K 78 h a mianowicie:

koszta komisyjne przewodniczących Komisyj	13.890 99	K
„ „ weterynarzy	9.209 21	„
„ druków	1.213 58	„
„ piętn	450—	„
W porównaniu z r. 1904 wzrosły		
koszta komisyjne przewodniczących Komisyj o	4.418 81	K
„ weterynarzy o	1.074 08	„
zmniejszyły się natomiast		
koszta druków o	1.131 69	„
„ piętn o	135 20	„

Z powyższych kosztów pokrył fundusz krajowy na rachunek r. 1905 — 23.659 K 80 h a wobec tego że subwencya państwa na częściowe pokrycie tych wydatków wyniosła za r. 1905 11.500 K, wynosi faktyczny wydatek funduszu krajowego 12.159 K 80 h.

Znaczny wzrost powyższych kosztów tłumaczy się z jednej strony rozszerzeniem a z drugiej strony pogłębieniem działalności Komisji licencyonujących.

Obszar działalności Komisyj objął już prawie cały kraj. Komisye nie porzostają zaś już obecnie na przeprowadzeniu licencyonowania w małej liczbie miejscowości do tego przeznaczonych, ale wyznaczają dla dogodności ludności większą liczbę miejsc licencyonowania, zjeżdżają się nadto osobno w ciągu roku na posiedzenia, które w toku akcyi hodowlanej okazują się potrzebnymi, a wreszcie coraz częściej odbywają się obok licencyonowania głównego licencyonowania dodatkowe. Gminy bowiem zagrożone środkami przymusowymi zgłaszają dodatkowo liczbę buhajów wystarczającą do zarządzenia w myśl przepisów licencyonowania dodatkowego na koszt publiczny. Wzrost kosztów komisyjnych jest więc jak z jednej strony skutkiem, tak z drugiej strony także i świadectwem tego, że Komisye licencyonujące na coraz to większej przestrzeni krajów i coraz intensywniej pracują. Wydatek ten jest koniecznym wobec tego, że podstawą obowiązującej ustawy hodowlanej jest wykluczanie od rozplodu rozplodników złych i przymus używania rozplodników dobrych, koniecznym więc jest organ fachowy, któryby wydawał sąd o zdolności względnie niezdolności rozplodnika.

Koszta Komisyj licencyonujących ciążyą w myśl ustawy na funduszu krajowym i na funduszach powiatowych. Fundusz krajowy opłaca koszta komisyjne przewodniczących Komisyj i weterynarzy, o ile nie są członkami Komisyj, przez związki lokalne mianowanymi a nadto koszta druków i piętn. Fundusze powiatowe zaś opłacają koszta komisyjne członków Komisyj, przez związki lokalne do składu Komisyj powołanych.

Uchwałami z 12. lutego 1894 i 1. lutego 1895 wezwał Wysoki Sejm c. k. Rząd do pokrywania przynajmniej połowy tych kosztów, na fundusz krajowy przypadających. Uchwałą z 27. października 1903 wezwał Wysoki Sejm c. k. Rząd do przyznania stałej na ten cel subwencyi państwowej w kwocie 9.500 K rocznie. Uchwałą wreszcie z 21. października 1901 r., na wniosek Wydziału krajowego po-

wziętą wezwał Wysoki Sejm c. k. Rząd do przyznania na ten cel państwowej subwencji: 1. stałej, 2. w pierwszej połowie roku płatnej i 3. w wysokości połowy kwoty w budżecie krajowym na ten cel preliminowanej.

Już w ostatnim sprawozdaniu w tym przedmiocie za rok 1904 podnieśliśmy, że, jakkolwiek c. k. Rząd nie przyjął na siebie formalnego zobowiązania w żadnym z tych trzech kierunków, uchwałą Wysokiego Sejmu objętych, to jednak faktyczne stanowisko Rządu nie jest zbyt oddalone od żądań w uchwale Wysokiego Sejmu zawartych.

Co do stałości subwencji podnosimy, że c. k. Rząd przyznał subwencję na r. 1906 jeszcze w r. 1905 a na r. 1907 w ciągu r. 1906, zastrzegając się ponownie w reskrypcie Ministerstwa rolnictwa z 4. lipca 1906 l. 17.337, że przyznanie tych subwencji nie przesądza bynajmniej przyznania zasiłku na dalsze lata. Subwencya państwowa nie straciła więc charakteru zasiłku nadzwyczajnego.

Pod względem czasu płatności subwencji państwowej stanął c. k. Rząd mimo formalnych zastrzeżeń w zupełności na stanowisku żądań kraju. Podczas gdy w latach 1897—1904 wypłacał c. k. Rząd subwencję dopiero po upływie odnośnego roku kalendarzowego, to subwencję za r. 1905 wypłacił w znacznej części (9.000 K na 11.500 K) przed upływem r. 1905, subwencję na r. 1906 wypłacił w znacznej części (10.500 K na 12.000 K) w połowie r. 1906, część subwencji wreszcie na r. 1907 przyrzekł Rząd wypłacić zaraz z początkiem r. 1907.

Co do trzeciego wreszcie żądania kraju, by subwencya państwowa wynosiła połowę wydatku na ten cel w budżecie kraju preliminowanego, to przede wszystkim podnieść należy, że Rząd podniósł subwencję na r. 1905 o 2.000 K do kwoty 11.500 K, dalej subwencję na r. 1906 o 500 K do 12.000 K, subwencję wreszcie na r. 1907 o dalszych 500 K do kwoty 12.500 K. Subwencya państwowa wynosiła stale w latach 1897—1904 z wyjątkiem jednego r. 1903 połowę kwoty na ten cel w budżecie krajowym preliminowanej; wynosiła mianowicie 8.000 K w latach 1897 do 1903 a 9.500 w roku 1904. W r. 1903 zaś preliminowano wydatek funduszu krajowego w kwocie 19.000 K, podczas gdy subwencya państwowa pozostała w dawnej wysokości. Już na r. 1904 podniósł wszakże Rząd subwencję o 1.500 K do wysokości połowy kosztów w budżecie kraju preliminowanych, za r. 1905 wypłacił Rząd subwencję w kwocie 11.500 K a więc przenoszącej o 1.750 K połowę tych kosztów (preliminowanych w kwocie 19.500 K), na r. 1906 przyznał Rząd subwencję w kwocie 12.000 K, o 2.000 K więc wyższą od połowy tych kosztów (preliminowanych w kwocie 20.000), na r. 1907 wreszcie przyznał Rząd subwencję w kwocie 12.500 K, odpowiadającej właśnie połowie kwoty, wstawionej przez Wydział krajowy na ten cel do preliminarza budżetu krajowego na r. 1907. W wymiarze więc subwencji za lata 1905 i 1906 poszedł Rząd nawet poza żądania Wysokiego Sejmu. Subwencje za r. 1905 i na lata 1906 i 1907 przyznał Rząd w wysokości wymienionej wskutek odezwy Wydziału krajowego, wykazującej znaczne przekroczenie preliminowanego kredytu w r. 1905. Zwrócono przytem uwagę c. k. Rządu, że przekroczenie to powtórzy się niewątpliwie także w r. 1906 i że Wydział krajowy popodniesie wydatek ten w preliminarzu za r. 1907 o 5.000 K do kwoty 25.000 K. Przyznając wszakże te subwencje, zastrzegło się ponownie Ministerstwo rolnictwa i to z wielkim naciskiem w reskrypcie z 4. lipca 1906 l. 17.337, że nie przyjmując przez to bynajmniej na przyszłość obowiązku stałego pokrywania połowy faktycznych kosztów przez kraj poniesionych.

Koszta Komisij licencyonujących rozdzielały się dotąd faktycznie t. j. wedle zamknięć rachunkowych w następującym stosunku na kraj i państwo:

Rok	z ogółu wydatków	pokrył fundusz	
		kraju	państwa:
1895	7.713·29 K	7.713·29 K	—
1896	12.466·59 "	12.466·59 "	—
1897	12.478·24 "	4.478·24 "	8.000 K
1898	14.908·81 "	6.908·81 "	8.000 "
1899	15.745·26 "	7.745·26 "	8.000 "
1900	17.545·43 "	9.545·43 "	8.000 "
1901	17.615·26 "	9.615·26 "	8.000 "
1902	19.326·95 "	11.326·95 "	8.000 "
1903	19.343·16 "	11.343·16 "	8.000 "
1904	20.537·78 "	11.037·78 "	9.500 "
1905	23.659·80 "	12.159·80 "	11.500 "

W latach 1895—1905 wyniosły te koszta 181.330 K 77 gr.
z tego pokryło państwo 77.000 " — "
pokrył kraj 104.330 " 77 "

Wydatek ten ustawicznie wzrastał. Z wyjątkiem trzech lat 1897—1899 pokrywał fundusz krajowy zawsze większą część tych kosztów a w latach 1895 i 1896 pokrył ogół tych kosztów.

Prócz funduszu krajowego, który z pomocą subwencji państwowej ponosi część kosztów Komisij licencyjonujących, pokrywają je także w części fundusze powiatowe. Na podstawie dat otrzymanych ze strony Wydziałów powiatowych za trzy ostatnie lata 1903—1905 w kombinacji z poprzednimi datami uzyskujemy następujący obraz finansowego udziału państwa, kraju i powiatów w pokryciu tych kosztów.

Wydatek na Komisje licencyjonujące:

Rok	państwa	kraju	powiatów
1903	8.000 K	11.343·16 K	12.650·93 K
1904	9.500 "	11.037 78 "	14.762 53 "
1905	11.500 "	12.159·80 "	16 687·89 "

Ogólny wydatek więc na te Komisje wynosił.

w r. 1903	31.994 K 09 gr.
w r. 1904	35.300 " 31 "
w r. 1905	40.347 " 69 "

Z powyższych wydatków pokryły fundusze

	w r. 1903	w r. 1904	w r. 1905
państwa	25 %	26·9%	28·5%
kraju	35·4%	31·2%	30·1%
powiatów	39 6%	41·9%	41·4%

W ciągu lat więc 1903—1905 zmniejszał się ustawicznie stosunkowy udział kraju w pokrywaniu tych kosztów, natomiast zwiększał się udział państwa podczas, gdy stosunek, w którym powiaty brały udział w pokrywaniu tych kosztów, najmniejsze wykazywał zmiany, podniósł się nieco w r. 1904, spadł wszakże znowu w r. 1905.

W budżecie krajowym na r. 1907 preliminarzu Wydział krajowy z powodów powyżej podniesionych koszta Komisij licencyjonujących w kwocie 25.000 koron.

Ze stałego funduszu hodowlanego zaciągnęły w roku 1905 pożyczki na zakupno buhajów gminnych 3 powiaty: Biała 12.000 K, Brzesko 10.000 K i Mościska 4.000 K, tudzież 2 gminy: Radoza 320 K i Ciężów 640 K razem 26.960 K. W roku 1906 zaciągnęły pożyczki 3 powiaty: Dolina 4.000 K, Lwów 10.000 K i Pilzno 1.700 K i 33 gmin a mianowicie: z powiatu bocheńskiego Brzezine 300 K, z powiatu buczackiego Barysz 400 K, Dobropole 400 K, Kowalówka 400, Przewłoka 400 K, Rusiłów 240 K, Snowidów 400 K i Soroki 400 K, z powiatu kołomyjskiego Cieniawa 300 K, Diatkowce 300 K, Dobrowódka 300 K, Kobylec 200, Korolówka 300 K, Kułaczkowce 200 K, Peczeniżyn 2.000 K, Rungury 600 K, Sopów 300 K i Wierbiaż wyżny 300 K, z powiatu łańcuckiego Siennów 300 K, z powiatu rzeszowskiego Dobrzechów 300 K, Hadle 400 K, Hucisko jawornickie 400 K, Jawornik miasto 400 K, Jawornik przedmieście 600 K, Widaczów 400 K, z powiatu samborskiego Czukiew 600 K i Biskowice 600 K, z powiatu stanisławowskiego Meducha 320 K i Halicz 960 K, z powiatu starosamborskiego Tysowica 200 K, wreszcie z powiatu żydaczowskiego Juseptycze 400 K, Oblażnica 400 K i Wola wielka 400 K, razem pożyczono w r. 1906 do zamknięcia niniejszego sprawozdania 30.120 K. Powiat rohatyński otrzymał promesę na pożyczkę 2.000 K, której dotąd nie zrealizował.

Z dochodu z odsetek funduszu hodowlanego wypłacono w r. 1906 za rok 1905 obu Towarzystwom rolniczym w zwykłym stosunku 2:1 kwotę 1.420 K 57 gr.

Z powodu znacznego napływu podań o pożyczki w ostatnich trzech latach 1904—1906 został fundusz hodowlany z końcem br. po raz pierwszy niemal doścześnie wyczerpany.

Fundusz hodowlany utworzony został w wysokości 100.000 K uchwałą Wysockiego Sejmu z 7. kwietnia 1892 przy sposobności uchwalenia ustawy hodowlanej. Fundusz ten, przeznaczony na pożyczki dla niezamożnych gmin na zakupno

buhajów gminnych, powstał z czterech rat po 25.000 K do budżetów krajowych w latach 1893—6 wstawianych. W r. 1896 oddano ten fundusz w zarząd i na lokację Bankowi krajowemu.

W pierwszych latach po wprowadzeniu w życie ustawy hodowlanej ograniczało się wykonanie tej ustawy niemal wyłącznie na przeprowadzeniu samego tylko licencyjonowania. W bardzo wyjątkowych tylko wypadkach wprowadzano zarazem ustawową organizację hodowlaną, polegającą na tem, że gmina winna kupić lub nająć potrzebną liczbę buhajów licencyjonowanych. Wskutek tego też popyt za pożyczkami na buhaje gminne był bardzo mały. Ten stan rzeczy zmienia się w ostatnich latach. Pod naciskiem ze strony Wydziału krajowego przystępują powiaty do żywszej akcji na tem polu, która odbija się też natychmiast na bilansie funduszu hodowlanego. Podczas gdy w pierwszych ośmiu latach 1896 — 1903 ogólna kwota pożyczek z tego funduszu wynosiła zaledwie 60.121 K, to w ostatnich tylko trzech latach 1904—1906 zaciągnięto pożyczki w kwocie 104.080 K. W pierwszym okresie zaciągały też pożyczki przeważnie same gminy, w drugim okresie sprawą zaopatrzenia gmin w buhaje zajęły się w większej liczbie powiaty, którym w tym celu znaczniejsze przyznano pożyczki.

Równocześnie też zmniejsza się dochód z odsetek funduszu hodowlanego w miarę tego, jak fundusz ten nie spoczywa bezużytecznie na lokacji w Banku, lecz obracany bywa w coraz to większej mierze zgodnie ze swem przeznaczeniem na pożyczki dla gmin.

Poniżej podajemy najważniejsze okrągłe cyfry obrotowe tego funduszu:

W roku	pożyczono	na lokacji w Banku kraj.	liczba pożyczających		z narosłych procentów otrzymały Towarzy- stwa rolnicze
			gmin	powiatów	
1896	8.000 K	98 474 K	22 K	— K	— K
1897	7.276 "	96.318 "	17 "	— "	— "
1898	3.240 "	100.150 "	5 "	1 "	— "
1899	1.985 "	107.980 "	8 "	— "	500 "
1900	20.620 "	88.400 "	8 "	2 "	6.000 "
1901	— "	89.086 "	— "	— "	6 000 "
1902	19.000 "	72.992 "	4 "	2 "	6.500 "
1903	— "	78.113 "	— "	— "	4 289 "
1904	47.000 "	39.143 "	— "	4 "	1.912 "
1905	26.960 "	22.331 "	2 "	3 "	1.420 "
1906	30.120 "	4 214 "	33 "	3 "	— "

W ciągu 11 lat więc od r. 1896 do 1906 zaciągnęło pożyczki z tego funduszu 15 powiatów (ściśle biorąc 13, a z tych 2 powiaty dwukrotnie) i 99 gmin, a mianowicie wyniosły:

pożyczki przyznane powiatom	126 900 K
pożyczki przyznane gminom	37.301 "
razem	164 201 K.

Ogółem zaś, t. j. wliczając w to zarówno powiaty, które imieniem własnem zaciągnęły takie pożyczki jak i powiaty, w których tylko poszczególne gminy otrzymały pożyczki na zakupno buhajów, korzystało w tym czasie z funduszu hodowlanego 31 powiatów, a mianowicie:

7 powiatów zachodnich pożyczczyło 45.165 K,
24 powiatów wschodnich pożyczczyło 119.036 K.

Nadto zaś wypłacono w tym czasie z odsetek funduszu hodowlanego w myśl upoważnienia zawartego w uchwale Wysokiego Sejmu z 13. marca 1899 obu krajowym Towarzystwom rolniczym 26.701 K na zakupno dla gmin i utrzymania buhajów licencyjonowanych (w tem 1.500 K na podniesienie chowu bydła w powiecie nowotarskim).

Szczegółowe daty co do gmin i powiatów, tudzież wysokości zaciągniętych z funduszu hodowlanego pożyczek, zawiera następujące zestawienie:

Powiat	Zaciągający pożyczkę	w kwocie	
		K	Razem K
1. Biała	{ powiat	12 000	12.225
	{ gmina	225	
2. Bóbrka	2 gminy	400	400
3. Bochnia	gmina	300	300
4. Brzesko	powiat	10.000	10.000
5. Buczacz	7 gmin	2.640	2.640
6. Dolina	powiat	4 000	4 000
7. Gródek	2 gminy	520	520
8. Grybów	gmina	240	240
9. Jaworów	gmina	1.000	1.000
10. Kałusz	gmina	400	400
11. Kamionka	powiat	2.000	2.000
12. Kołomyja	10 gmin	4 800	4.800
13. Kraków	powiat	{ 13.000 15 000 }	28.000
14. Lwów	powiat	{ 2.000 10.000 }	12.000
15. Łańcut	gmina	300	300
16. Mościska	powiat	4.000	4 000
17. Nadwórna	7 gmin	3.620	3.620
18. Pilzno	powiat	1.700	1.700
19. Przemyśl	powiat	10.000	10.000
20. Rohatyn	{ powiat	2.200	7.440
	{ 25 gmin	5.240	
21. Rzeszów	6 gmin	2.500	2.500
22. Sambor	4 gminy	1.760	1.760
23. Sokal	powiat	16.000	16.000
24. Stanisławów	9 gmin	5.320	5.320
25. Stary Sambor	gmina	200	200
26. Stryj	{ powiat	20 000	21.156
	{ 3 gminy	1.156	
27. Tlumacz	5 gmin	2.920	2.920
28. Wieliczka	gmina	200	200
29. Zbaraż	powiat	5 000	5.000
30. Złoczów	3 gminy	900	900
31. Żydaczów	8 gmin	2.660	2.660

W myśl norm wydanych przez Wydział krajowy w sprawie pożyczek z tego funduszu spłacają z reguły gminy pożyczki w 3, a powiaty w 5 latach, przyczem pierwsza rata przypada z końcem roku następnego po zaciągnięciu pożyczki. W miarę możliwości uwzględnią też Wydział krajowy prośby o rozłożenie spłaty na dłuższą liczbę lat. Przeciętnie więc przyjąć można, że kapitał pożyczony powraca do funduszu w ciągu 5 lat. W razie wyczerpania więc funduszu, z czem w roku bieżącym przychodzi się liczyć, pozostałoby do rozporządzenia na pożyczki około 20.000 K rocznie. Kwotę powyższą uważa Wydział krajowy za niewystarczającą. Wedle przecięcia z ostatnich trzech lat wynosi kwota potrzebna na pożyczki hodowlane 34.693 koron rocznie. Wobec rozbudzonej zaś w ostatnim czasie akcji hodowlanej z jednej, a ogromu zadań, które pozostają jeszcze na tem polu do spełnienia z drugiej strony, popyt za pożyczkami z tego funduszu będzie stopniowo z każdym rokiem wzrastał. Wskazują na to liczne zapytania ze strony powiatów w sprawie tych pożyczek, tudzież relacje ze wszystkich stron kraju, zgodnie podnoszące, że bez pomocy ze strony kraju gminy nie będą przeważnie w stanie zaopatrzyć się w buhaje gminne. Jedyną zaś pomocą, którą Wydział krajowy na rzecz gmin w tym względzie rozporządza, są bezprocentowe pożyczki z tego funduszu. Wyczerpanie więc funduszu hodowlanego spowodziłoby wstrzymanie, zatamowanie całej akcji, która w pełnym własnie znajduje się rozwoju. Należy zapobiedz temu przez odpowiednie powiększenie funduszu hodowlanego. Kwota 20.000 K rocznie, którą rozporządzać będzie Wydział krajowy w najbliższych latach, pozwoli na zakupno 60 do 70 buhajów rocznie.

Podniesienie tej kwoty o 10.000 do 30.000 K rocznie umożliwi zakupno około 100 buhajów rocznie i pozwoli na utrzymanie całej akcyi hodowlanej mniej więcej w tem tempie, w którym poruszała się w ostatnim trzechleciu.

Z tych wszystkich powodów przedkłada Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi przy końcu niniejszego sprawozdania wnioski o powiększenie stałego funduszu hodowlanego o 50.000 K do wysokości 150.000 K, a to przez wstawianie na ten cel do budżetów krajowych w latach 1907—1911 po 10.000 K rocznie, a w konsekwencji także wnioski o wstawienie pierwszej raty z powyższego tytułu 10.000 K do budżetu wydatków funduszu krajowego na rok 1907.

III. Wydatki i dochody funduszy powiatowych z hodowlą bydła związane.

Obraz usiłowań, zmierzających do podniesienia chowu bydła w naszym kraju byłby niezupełny, gdyby nie wcieliło się doń cyfr wykazujących dochody i wydatki poszczególnych funduszy powiatowych, z akcyi hodowlanej wynikające.

Ustawa hodowlana nałożyła w §. 4. na fundusze powiatowe obowiązek pokrywania kosztów komisyjnych mianowanych przez czynniki lokalne członków Komisji licencyjonujących, w §. 17. zaś postanowiła, że dochód z grzywien za przekroczenie przepisów tej ustawy wpływa do funduszu powiatowego na cele hodowli bydła, w pierwszym rzędzie na pokrycie wydatków tego funduszu z wykonaniem tej ustawy połączonych.

Uchwalając powyższą ustawę, polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu uchwałą z 4. kwietnia 1892 r., ażeby wezwał Wydziały powiatowe do przyczyniania się z funduszy powiatowych do wydatków na cele podniesienia hodowli bydła.

Wykonując powyższe polecenie, wezwał Wydział krajowy wszystkie Wydziały powiatowe reskryptem z 17. maja 1892 L. 21.222 do wyjednania od Rad powiatowych odpowiednich kwot na cel powyższy, nadmienając, że pierwszeństwo przy udzielaniu pożyczek bezprocentowych i zasiłków na cele hodowli bydła będą miały te powiaty, które z własnych funduszy przeznaczają na powyższe cele odpowiednie kwoty.

Powyższa uchwała Wysokiego Sejmu, Wydziałom powiatowym przez Wydział krajowy zakomunikowana, stała się punktem wyjścia akcyi hodowlanej w poszczególnych powiatach o fundusze powiatowe opartej. Chcąc powyższej akcyi zapewnić stałość i ująć ją w pewne normy, wezwał Wydział krajowy Wydziały powiatowe reskryptem z 28. sierpnia 1895 L. 56.355, by kwoty na cele hodowli bydła uchwalane, a nie wydane, kapitalizowały jako osobne powiatowe fundusze hodowlane. Wydział krajowy oświadczył też wówczas gotowość administrowania powyższymi funduszami i obracania ich na cele hodowli w odnośnych powiatach. Zaledwie kilka wszakże powiatów weszło na drogę przez Wydział krajowy zalecaną, a i te długo na niej nie wytrwały. Dziś istniejące w kilkunastu powiatach powiatowe fundusze hodowlane powstały przeważnie dopiero w ostatnich latach.

W pierwszym roku po uchwaleniu ustawy hodowlanej, mianowicie w roku 1893 wstawiono na ten cel do budżetów powiatowych 27.232 K. Już jednak w roku 1897 spadła ta kwota do 20.250 K. Odtąd zaś nie było dokładnej ewidencji funduszy przez Rady powiatowe na cele hodowli uchwalanych. Wykazywane bowiem corocznie przez część Wydziałów powiatowych w zamknięciach rachunków wydatki na cele hodowlane nie wyczerpywały ogółu wydatków z funduszy powiatowych na te cele, które pokrywano w wielu powiatach z innych rubryk budżetu, ogólniejsze mających znaczenie.

Pragnąc zdać sprawę Wysokiemu Sejmowi ze stosunku, w jakim poszczególne powiaty współdziałają finansowo z krajem i państwem około podniesienia chowu bydła, wezwał Wydział krajowy w bieżącym roku Wydziały powiatowe do przedłożenia odnośnych dat wedle zamknięć rachunkowych funduszy powiatowych za lata 1903, 1904 i 1905. Na podstawie odpowiedzi, nadesłanych przez wszystkie Wydziały powiatowe przedkładamy następujące sprawozdanie:

Ogół wydatków funduszy powiatowych na cele hodowli bydła wynosił:

w roku 1903	39.954 K 82 gr.
w roku 1904	49.012 K 71 gr.
w roku 1905	62.916 K 72 gr.

Wydatki te rozdzielały się na poszczególne powiaty w sposób następujący:

Powiat	Ogólny wydatek funduszu powiatowego na hodowlę bydła w r.:		
	1903	1904	1905
	K	K	K
1. Biała	613.—	696.—	661.43
2. Bóbrka	460.42	444.18	501.04
3. Bochnia	702.01	667.89	680.29
4. Bohorodczany	844.—	923.—	955.—
5. Borszczów	—	78.07	61.49
6. Brody	234.72	241.08	643.42
7. Brzesko	200.—	200.—	200.—
8. Brzeżany	885.54	706.85	804.36
9. Brzozów	—	200.—	—
10. Buczac	1.812.65	178.77	202.88
11. Chrzanów	309.98	343.78	304.80
12. Cieszanów	—	174.91	—
13. Czortków	300.—	300.—	300.—
14. Dąbrowa	253.90	246.57	353.76
15. Dobromil	75.07	50.—	305.24
16. Dolina	346.12	731.60	545.08
17. Drohobycz	806.10	962.87	2.009.89
18. Gorlice	1.115.47	733.81	1.649.36
19. Gródek	409.46	417.76	457.73
20. Grybów	319.—	379.—	231.—
21. Horodenka	200.—	200.—	200.—
22. Husiatyn	—	—	—
23. Jarosław (cyfry przeciętne)	727.83	727.83	727.83
24. Jasło	739.18	746.12	757.54
25. Jaworów	354.14	280.—	475.96
26. Kałusz	534.40	636.26	588.—
27. Kamionka	712.68	640.81	408.72
28. Kolbuszowa	—	64.46	145.—
29. Kołomyja	4.220.—	1.564.76	1.696.—
30. Kosów	350.33	447.50	1.530.40
31. Kraków	94.68	510.38	171.48
32. Krosno	416.80	—	46.90
33. Limanowa	299.55	—	207.09
34. Lisko	358.17	124.90	204.07
35. Lwów	961.12	1.043.25	567.77
36. Łańcut	520.81	575.67	624.19
37. Mielec	568.17	552.88	568.49
38. Mościska	916.93	717.18	511.09
39. Myślenice	266.23	229.80	427.—
40. Nadwórna	958.04	1.084.22	1.279.72
41. Nisko	—	—	—
42. Nowy Sącz	1.019.48	1.400.—	800.66
43. Nowy Targ	1.026.62	987.75	1.066.78
44. Pilzno	433.14	1.044.92	370.08
45. Podhajce	149.84	115.25	168.29
46. Przemyśl	30.—	1.385.48	3.569.95
47. Przemyślany	250.32	123.86	259.37
48. Rawa	115.22	39.82	46.51
49. Rohatyn	1.524.14	2.250.16	6.250.10
50. Ropczyce	36.—	800.—	265.20
51. Rudki	228.68	129.64	111.24
52. Rzeszów	234.17	331.86	474.92
53. Sambor	171.73	356.04	509.45
54. Sanok	234.83	219.44	233.69
55. Skalat	—	28.30	99.52
56. Śniatyn	312.64	231.—	1.251.48
57. Sokal	70.47	507.44	752.31

Powiat	Ogólny wydatek funduszu powiatowego na hodowlę bydła w r.:		
	1903	1904	1905
	K	K	K
58 Stanisławów	2.767·18	826 21	923·20
59. Stary Sambor	924·99	952·83	955·86
60. Styj	402·15	11.385·63	11 489 06
61. Tarnobrzeg	286·87	282·54	338·47
62. Tarnopol	382·04	283·09	811·96
63. Tarnów	198·74	266·47	210·99
64. Tłumacz	600—	480—	480—
65. Trembowla	347·77	377 34	355·68
66. Turka	280·06	612·67	1.019·17
67. Wadowice	424·32	1 195·64	901·30
68. Wieliczka	885·38	589·84	1.210·16
69. Zaleszczyki	215·20	146—	290·52
70. Zbaraż	249·72	211·72	1.502 77
71. Złoczów	2 950·22	1.456 62	2.045·43
72. Żółkiew	173—	1.002 17	931·33
73. Żydaczów	143·40	126·01	803·24
74. Żywiec	—	129·82	132—

Wydatki funduszy powiatowych na hodowlę bydła rozpadają się na dwa główne działy, mianowicie z jednej strony na wydatki na ogólne cele tej hodowli, jak na subwencye, premie, na zakupno i na utrzymanie buhajów, z drugiej zaś strony na kosztą Komisji licencyonujących, w myśl ustawy na funduszu powiatowym ciężące.

Na ogólne cele hodowli bydła wydały powiaty:

w r. 1903	27.303 K 89 g
" " 1904	34.250 " 18 "
" " 1905	46 228 " 83 "

Wydatek powyższy rozdzielał się na poszczególne powiaty w sposób następujący:

Powiat	Wydatek fund powiat. na ogólne cele hodowli bydła wynosił w r.:		
	1903	1904	1905
	K	K	K
1. Biała	400—	400—	400—
2. Bóbrka	400—	400—	400—
3. Bochnia	400—	400—	400—
4. Bohorodczany	660·66	707 28	779—
5. Borszczów	—	—	—
6. Brody	30—	—	—
7. Brzesko	200—	200—	200—
8. Brzeżany	600—	600—	600—
9. Brzozów	—	200—	—
10. Buczac	1.160—	—	—
11. Chrzanów	—	—	—
12. Cieszanów	—	—	—
13. Czortków	300—	238·70	300—
14. Dąbrowa	140—	80—	195—
15. Dobromil	—	50—	200—
16. Dolina	270—	300—	180—
17. Drohobycz	566 20	440 40	670·40
18. Gorlice	806—	400—	1.235·40
19. Gródek	200—	200—	200—
20. Grybów	206—	306—	158—
21. Horodenka	200—	200—	200—
22. Husiatyn	—	—	—
23. Jarosław (cyfry przeciętne)	360—	360—	360—
24. Jasło	600—	600—	600—
25. Jaworów	240—	240—	240—

Powiat	Wydatek fund. powiat. na ogólne cele hodowli bydła wynosił w r.:		
	1903	1904	1905
	K	K	K
26. Kałusz	200 —	200 —	200 —
27. Kamionka	640 —	520 —	290 —
28. Kolbuszowa	—	—	—
29. Kołomyja	4.220 —	1.564·76	1.696 —
30. Kosów	158·56	162·40	1.200 —
31. Kraków	9·20	180 —	50 —
32. Krosno	400 —	—	—
33. Limanowa	40 —	—	—
34. Lisko	—	—	—
35. Lwów	400 —	500 —	200 —
36. Łańcut	360 —	360 —	360 —
37. Mielec	500 —	500 —	500 —
38. Mościska	400 —	270 —	—
39. Myślenice	—	100 —	230 —
40. Nadwórna	840 —	960 —	1.160 —
41. Nisko	—	—	—
42. Nowy Sącz	600 —	1.000 —	400 —
43. Nowy Targ	420 —	200 —	300 —
44. Pilzno	72 —	800 —	—
45. Podhajce	—	—	—
46. Przemyśl	30 —	1.385·48	3.569 95
47. Przemyślany	—	—	200 —
48. Rawa	—	—	—
49. Rohatyn	980 —	1.660 —	5.613·68
50. Ropczyce	—	800 —	200 —
51. Rudki	180 —	60 —	60 —
52. Rzeszów	200 —	200 —	400 —
53. Sambor	—	240 —	360 —
54. Sanok	—	—	—
55. Skałat	—	—	50 —
56. Śniatyn	300 —	200 —	1.200 —
57. Sokal	—	431 —	652·26
58. Stanisławów	2.700 —	700 —	700 —
59. Stary Sambor	720 —	720 —	720 —
60. Stryj	120 —	10.982·49	11.110·33
61. Tarnobrzeg	—	—	—
62. Tarnopol	—	—	394 —
63. Tarnów	—	75 —	75 —
64. Tłumacz	512·60	382·50	430 —
65. Trembowla	300 —	300 —	300 —
66. Turka	200 —	200 —	480 —
67. Wadowice	400 —	400 —	400 —
68. Wieliczka	350 —	—	664 54
69. Zaleszczyki	—	—	—
70. Zbaraż	200 —	160 —	1.410·97
71. Złoczów	2.499·67	912 —	1.770·30
72. Żółkiew	173 —	802·17	679 —
73. Żydaczów	—	—	665 —
74. Żywiec	—	—	—

Kwoty powyżej wymienione stanowiły w pewnej liczbie powiatów mniej lub więcej stałą subwencję, przyznaną z funduszu powiatowego dla odnośnego Oddziału Towarzystwa gospodarskiego, względnie okręgowego Towarzystwa rolniczego na podniesienie hodowli bydła w powiecie. Ten charakter miały powyższe wydatki w powiatach: Biała, Bóbrka, Bochnia, Horodenka, Jarosław, Jasło, Kałusz, Kamionka, Lwów, Łańcut, Mielec, Myślenice, Nadwórna, Ropczyce, Sambor, Śniatyn, Sokal, Stanisławów, Stary Sambor, Tarnów, Turka i Wadowice. Subwencyami powyższymi mogły lokalne związki rolnicze rozporządzać na powyższe cele już to

zupełnie dowolnie, już to związane były co do całej sumy lub co do części subwencji pewnymi warunkami. I tak w powiatach Jarosław, Łańcut, Stanisławów, Stary Sambor i Turka przeznaczone były te subwencje powiatowe na utrzymywanie stacji buhajów, w powiecie bobreckim na zakupno buhajów gminnych w porozumieniu z Komisjami licencyonującymi i na subwencyonowanie buhajów włościańskich licencyonowanych. To ostatnie przeznaczenie miały także subwencje w powiatach Jasło, Kamionka i Sambor. W powiecie jasielskim miała służyć subwencja powiatowa także na zakupno bydła a w powiecie wadowickim na premie dla bydła. W innych także powiatach, w których wydatek powyższy funduszu powiatowego nie miał charakteru formalnej subwencji na cele hodowli bydła dla odnośnego lokalnego organu Towarzystwa rolniczego czy gospodarskiego, posługiwał się Wydział powiatowy jużto tymi ostatnimi organami jużto Komisjami licencyonującymi w zużytkowaniu przeznaczonemu na te cele kredytu. Wymienione wyżej kwoty użyły w całości lub w części względnie przeznaczyły w przyszłości

na wystawy bydła włościańskiego powiaty: Brzozów, Dobromil i Krosno,

na premiovanie bydła włościańskiego powiaty: Myślenice i Tarnów,

na częściowe pokrycie kosztów założenia obór zarodowych gminnych powiaty: Brzeżany, Buczacz, Kołomyja, Śniatyn, Stanisławów, Tłumacz i Żydaczów (drugą połowę kosztów pokrył komitet Towarzystwa gospodarskiego),

na kursa weterynarsko-hodowlane powiaty: Tarnopol, Zaleszczyki i Zbaraż.

Wymienione wyżej środki podniesienia hodowli bydła należą do tej grupy czynności, które przypadają z reguły w udziale Towarzystwom rolniczym.

Bardziej bezpośredni związek z wykonaniem ustawy hodowlanej i ułatwieniem jej wykonania przez gminy mają wydatki powiatów na następujące cele:

na premie dla właścicieli licencyonowanych buhajów w powiatach: Drohobycz, Gorlice, Grybów (także na paszę), Limanowa, Lwów, Mościska, Nowy Targ, Pilzno, Przemyślany, Rohatyn, Rzeszów, Skałat, Tarnopol, Żółkiew i Żydaczów,

na subwencje dla utrzymujących buhaje licencyonowane w powiatach: Bohorodczany, Brzesko, Dąbrowa, Drohobycz, Jaworów, Kołomyja, Kosów, Kraków, Przemyśl, Rohatyn i Rudki,

na zakupno buhajów gminnych i powiatowych i na koszt utrzymania tych ostatnich buhajów w powiatach: Buczacz, Dobromil, Drohobycz, Gorlice, Kosów (także koszt leczenia), Nowy Sącz, Przemyśl, Rohatyn, Sokal, Stryj (spłata pożyczki na ten cel z krajowego funduszu hodowlanego), Trembowla i Złoczów (prócz zakupna buhajów i koszt odlatowania krów włościańskich),

na pożyczki bezprocentowe dla gmin na zakupno buhajów gminnych w powiatach: Czortków, Gródek, Nowy Targ, Turka i Zaleszczyki,

na spłatę pożyczek na powyższy cel w krajowym funduszu hodowlanym zaciągniętych w powiatach: Kamionka, Sokal i Stryj.

Samodzielne, oddzielnie administrowane i kapitalizujące się powiatowe fundusze hodowlane miały z końcem r. 1905 z wymienionymi niżej zapasami następujące powiaty:

Bóbrka	.	.	.	1453	K	11	gr
Bochnia	.	.	.	177	"	—	"
Brzeżany	.	.	.	6505	"	20	"
Buczacz	.	.	.	1740	"	23	"
Czortków	.	.	.	2488	"	55	"
Gródek	.	.	.	1705	"	06	"
Horodenka	.	.	.	1602	"	41	"
Łańcut	w wysokości nie podanej.						
Podhajce	.	.	.	222	"	—	"
Sambor	.	.	.	1987	"	16	"
Trembowla	.	.	.	1800	"	—	"
Turka	.	.	.	1800	"	—	"
Wieliczka	.	.	.	1513	"	—	"

Fundusze te powstały z zaoszczędzonych subwencji na cele hodowli, z grzywien za przekroczenia ustawy hodowlanej i z oprocentowania powyższych kwot.

Drugą grupę wydatków funduszy powiatowych na hodowlę bydła stanowią koszty Komisyj licencyonujących, mianowicie koszty podróży i diety

członków tych Komisji, mianowanych przez Wydziały powiatowe i Oddziały Towarzystw gospodarskich względnie okręgowe Towarzystwa rolnicze.

Wydatki powyższe wynosiły

w r. 1903	12.650 K 93 gr
" " 1904	14.762 " 53 "
" " 1905	16.637 " 89 "

Dochody funduszy powiatowych z akcją hodowlaną, związane polegały na grzywnach za przekroczenia ustawy hodowlanej, wpływających w myśl ustawy do funduszu powiatowego.

Dochód powiatów z tego źródła przedstawia się następująco:

w r. 1903	1.846 K 71 gr
" " 1904	2.633 " 31 "
" " 1905	3.143 " 57 "

W poszczególnych powiatach następujące były wydatki na Komisje licencyonujące i dochody z grzywien za przekroczenia ustawy hodowlanej:

Liczba porz.	Powiat	Wydatki na Komisje licencyonujące w r.						Dochód z grzywien hodowlanych w r.					
		1903		1904		1905		1903		1904		1905	
		K	g.	K	g.	K	g.	K	g.	K	g.	K	g.
1	Biała	213	—	296	—	261	43	39	—	96	95	98	—
2	Bóbrka	60	42	44	18	101	04	—	—	29	—	—	—
3	Bochnia	302	01	267	89	280	29	8	—	14	—	2	—
4	Bohorodczany	183	34	215	72	176	—	41	—	36	—	50	—
5	Borszczów	—	—	78	07	61	49	—	—	—	—	4	—
6	Brody	204	72	241	08	643	32	22	—	7	—	—	—
7	Brzesko	b e z p ł a t n i e						93	—	120	80	247	—
8	Brzeżany	285	54	106	85	204	36	—	—	10	—	50	—
9	Brzozów	b e z p ł a t n i e						—	—	—	—	—	—
10	Buczacz	212	65	178	77	202	88	69	—	35	—	29	—
11	Chrzanów	309	98	343	78	304	80	103	—	103	—	110	—
12	Cieszanów	—	—	—	—	174	91	—	—	—	—	4	—
13	Czortków	—	—	61	30	—	—	9	—	11	—	24	—
14	Dąbrowa	113	90	166	57	163	76	—	—	—	—	—	—
15	Dobromil	75	07	—	—	105	24	—	—	—	—	—	—
16	Dolina	76	12	431	60	365	08	17	—	154	—	15	—
17	Drohobycz	240	90	522	47	1339	49	46	—	92	—	70	—
18	Gorlice	309	47	333	81	413	96	53	—	99	—	15	—
19	Gródek	209	46	217	76	257	73	10	—	54	—	96	—
20	Grybów	113	—	73	—	73	—	20	—	25	—	8	—
21	Horodenka	—	—	—	—	—	—	8	—	35	—	—	—
22	Husiatyn	—	—	—	—	—	—	92	—	60	—	53	—
23	Jarosław	cyfry przeciętne						8	—	14	50	5	—
24	Jasło	139	18	146	12	157	54	76	88	48	—	34	—
25	Jaworów	114	14	40	—	115	96	83	—	39	—	33	—
26	Kałusz	334	40	436	26	388	—	—	—	—	—	—	—
27	Kamionka	72	68	120	81	118	72	26	—	8	—	24	—
28	Kolbuszowa	—	—	64	46	145	—	—	—	6	—	34	—
29	Kołomyja	—	—	—	—	—	—	36	—	22	—	87	—
30	Kosów	191	77	285	10	330	40	6	—	—	—	—	—
31	Kraków	85	48	330	38	121	48	53	—	2	—	45	93
32	Krosno	16	80	—	—	46	90	53	—	32	—	10	—
33	Limanowa	259	55	—	—	207	09	14	—	72	50	22	—
34	Lisko	358	17	124	90	204	07	41	—	27	—	10	—
35	Lwów	561	12	543	25	367	77	19	—	71	—	209	—
36	Łańcut	160	81	205	67	264	19	32	—	26	—	35	—

Liczba porz.	Powiat	Wydatki na Komisye licencyonujące						Dochód z grzywien hodowlanych						
		1903		1904		1905		1903		1904		1905		
		K	g.	K	g.	K	g.	K	g.	K	g.	K	g.	
37	Mielec	68	17	52	88	68	49	14	—	57	20	145	40	
38	Mościska	516	93	447	18	511	09	—	—	—	—	—	—	
39	Myślenice	266	23	129	80	197	—	—	—	—	—	—	—	
40	Nadwórna	118	04	124	22	119	72	9	—	18	—	1	—	
41	Nisko	b e z p ł a t n i e						5	—	—	—	2	—	
42	Nowy Sącz	419	48	400	—	400	66	3	—	30	—	63	—	
43	Nowy Targ	606	62	787	75	766	78	31	—	60	—	32	—	
44	Pilzno	361	14	244	92	370	08	47	50	70	—	94	—	
45	Podhajce	149	84	115	25	168	29	18	50	18	50	18	50	
46	Przemyśl	b e z p ł a t n i e						3	—	54	88	84	—	
47	Przemyślany	250	32	123	86	59	37	„	21	33	21	33	21	33
48	Rawa	115	22	39	82	46	51	—	—	—	—	44	—	
49	Rohatyn	544	14	590	16	636	42	45	—	34	—	28	—	
50	Ropczyce	36	—	—	—	65	20	24	—	57	—	26	—	
51	Rudki	48	68	69	64	51	24	34	—	—	—	100	—	
52	Rzeszów	34	17	131	86	74	92	„	15	33	15	33	15	33
53	Sambor	171	73	116	04	149	45	12	—	62	—	54	—	
54	Sanok	234	83	219	44	233	69	—	—	—	—	24	—	
55	Skalat	—	—	28	30	49	52	—	—	14	—	11	—	
56	Śniatyn	12	64	31	—	51	48	16	—	40	—	13	—	
57	Sokal	70	47	76	47	100	05	—	—	—	—	—	—	
58	Stanisławów	67	18	126	21	223	20	51	22	43	—	32	—	
59	Stary Sambor	204	99	232	83	235	86	—	—	—	—	—	—	
60	Stryj	282	15	403	14	378	73	26	—	26	—	71	—	
61	Tarnobrzeg	286	87	282	54	338	47	124	—	149	—	219	—	
62	Tarnopol	38	04	283	09	417	96	55	95	54	52	83	—	
63	Tarnów	198	74	191	47	135	99	—	—	—	—	40	—	
64	Tłumacz	87	40	97	50	50	—	46	—	88	—	35	—	
65	Trembowła	46	77	77	34	55	68	—	—	—	—	9	—	
66	Turka	80	06	412	67	539	17	—	—	—	—	2	—	
67	Wadowice	24	32	795	64	501	30	20	—	71	—	14	—	
68	Wieliczka	535	33	589	84	545	62	18	—	58	80	42	08	
69	Zaleszczyki	215	20	146	—	290	52	—	—	—	—	—	—	
70	Zbaraż	49	72	51	72	91	80	42	—	53	—	67	—	
71	Złoczów	450	55	544	52	278	13	57	—	117	—	207	—	
72	Żółkiew	—	—	200	—	252	33	—	—	—	—	24	—	
73	Żydaczów	143	40	126	01	138	24	30	—	11	—	60	—	
74	Żywiec	—	—	129	82	132	—	—	—	—	—	—	—	

Tylko w trzeciej części powiatów stanowią koszta Komisji licencyonujących osobną, stałą rubrykę w budżetach funduszków powiatowych. W dwóch trzecich ogólnej liczby powiatów pokrywa się powyższe koszta z kredytu przeznaczonego jużto na ogólne koszta komisyjne (w 11 powiatach), jużto na hodowlę bydła (w 15 powiatach), jużto na wydatki nieprzewidziane i z funduszu dyspozycyjnego.

Podobnie jak wydatek kraju mają także wydatki powiatów na Komisye licencyonujące wybitną i zupełnie naturalną tendencję do wzrostu. W przeciągu 3 lat 1903—1905 wzrosły ogółem o 32%. Równocześnie wszakże wzrosła ofiarność powiatów na ogólne cele hodowli bydła tj. na środki bezpośrednio do podniesienia tej hodowli wiodące o 70%. Wskutek tego też wynosiły wydatki wszystkich powiatów w kraju na Komisye licencyonujące

w r. 1903	31·7%
" " 1904	30·1%
" " 1905	26·5%

ogółu wydatków powiatów na hodowlę bydła.

Poszczególne powiaty przedstawiają pod tym względem bardzo rozmaite stosunki. Obok powiatów, w których wydatki na koszt Komisji licencyjonujących wyczerpują cały wogóle wydatek funduszu powiatowego na hodowlę bydła, nie brak powiatów, w których wprost odwrotny panuje stosunek, w których koszt Komisji dzięki obywatelskiej ofiarności ich członków nie ciąży wcale na funduszu powiatowym, wskutek tego też cały wydatek odnośnego powiatu na hodowlę bydła przeznaczony obracany bywa na środki do podniesienia tej hodowli wprost prowadzące. Odróżnić wszakże należy ściśle od tych ostatnich powiatów te wyjątkowe powiaty, które w zamknięciach rachunkowych nie wykazały również wydatków na Komisje licencyjonujące, ale nie wykazały dlatego, że w powiatach tych licencyjonowania albo wcale się nie odbyły albo odbyły się wprawdzie, ale w nieobecności członków Komisji, przez lokalne związki mianowanych.

Kończąc więc niniejsze sprawozdanie może Wydział krajowy stwierdzić znaczny postęp także i na polu ofiarności i zrozumienia ze strony powiatów znaczenia i doniosłości akcji hodowlanej.

Postęp ten zaznacza się nie tylko w wydatkach ale i w dochodach funduszy powiatowych. Ochrona hodowli przed rozplodnikami złymi pozostawia wprawdzie zawsze jeszcze bardzo wiele do życzenia, z każdym rokiem wszakże przybiera ta strona akcji hodowlanej na intensywności, czego dowodem wzrost dochodu z grzywien w przeciągu ostatnich trzech lat 1903—1905 o 67%. Cyfry te dowodzą, że pod wpływem okólników c. k. Namiestnictwa z r. 1904 i r. 1905, w interesie hodowli krajowej wydanych, c. k. Starostwa pilniejszą zwracają uwagę na ściganie i karanie przekroczeń ustawy hodowlanej. Ze wszystkich wszakże niemal stron kraju dochodzą równocześnie skargi na to, że c. k. Starostwa karzą zbyt łagodnie a c. k. żandarmerya za mało zajmuje się ściganiami tych przekroczeń. Pod tym względem jest więc zawsze jeszcze wiele do zrobienia. Tak przed władzami rządowymi jak autonomicznymi otwarte jest bardzo szerokie, w wielu okolicach dotąd nietknięte a nigdzie dostatecznie nie wyzyskane pole do rozwinięcia energicznej działalności dla ochrony krajowej hodowli a zarazem dla urzeczywistnienia przewodniej myśli ustawy, która dąży do przerzucenia ciężaru wydatków z wykonaniem jej połączonych na tych, którzy ją przekraczają, a tem samem paraliżują i kwestyonują osiągnięcie celu przez nią zamierzonego.

Na podstawie powyższego sprawozdania przedkłada Wydział krajowy następujące wnioski:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności odnoszących się do podniesienia hodowli bydła w roku 1905.
2. Sejm postanawia powiększenie stałego funduszu hodowlanego do kwoty 150.000 K w pięciu ratach rocznych od roku 1907—1911 po 10.000 K.
3. Sejm wstawia na cel powyższy 10.000 K tytułem pierwszej raty do rubryki X. budżetu wydatków funduszu krajowego na r. 1907.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:

St. Badeni, w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Tadeusz Pilat, w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Sprawozdanie rachunkowe

Komitetu c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego z użycia subwencji kraju i państwa na podniesienie hodowli bydła za rok 1905.

L. porz.	P r z y c h ó d	K	gr.	K	gr.
1	Reszta kasowa z roku 1904	—	—	17.890	40
2	Subwencye:				
	a) na cele ogólne:				
	państwowa	66.500	—		
	krajowa	50.000	—	116.500	—
	b) na utrzymanie instruktora	—	—	4.000	—
	c) " " weterynarza	—	—	2.400	—
	d) reszta subwencji państwowej za r. 1904	—	—	4.000	—
3	Ze sprzedaży bydła z obór zarodowych pełnej i pół krwi	—	—	4.037	17
4	Ze sprzedaży buhajów z obór zarodowych gminnych	—	—	1.666	—
5	Ze sprzedaży buhajów ze stacyj subwencyjnych	—	—	28.158	19
6	Zwroty kosztów szczepienia bydła tuberkuliną w oborach zarodowych	—	—	1.179	41
7	Zwroty za księgi rodowodowe dla obór zarodowych	—	—	38	50
8	Zwrot za przewóz buhaja	—	—	25	80
	Suma przychodu	—	—	179.895	47

L. porz.	R o z c h ó d				
		K	gr.	K	gr.
1	Dalsze zakładanie i uzupełnianie subwencyjnych obór zarodowych:				
	a) pełnej krwi	24 105	93		
	b) pół krwi	5.220	17	29.326	10
2	Dalsze uszlachetnianie bydła nizinnej rasy krajowej	—	—	589	76
3	Dalsze zakładanie i uzupełnianie zarodowych obór gminnych	—	—	19 098	71
4	Stacje buhajów dla krów włościańskich:				
	a) zakupno i sprowadzenie buhajów	52.831	60		
	b) utrzymanie buhajów	32.836	—	85.667	60
5	Wychów młodzieży na połoninach	—	—	1.821	36
6	Melioracya połonin w Mikuliczynie	—	—	600	—
7	Premiowanie bydła włościańskiego	—	—	1 708	56
8	Premiowanie wzorowych stajen włościańskich	—	—	200	—
9	Koszta szczepienia bydła tuberkuliną	—	—	1.069	46
10	Koszta badania stosunków hodowlanych	—	—	341	40
11	Instruktor hodowli:				
	a) płaca	4.000	—		
	b) koszta podróży	474	70	4.474	70
12	Weterynarz:				
	a) płaca	2.400	—		
	b) część kosztów komisyjnych	120	72	2.520	72
13	Koszta kontroli i administracji:				
	a) płace, dyurna i remuneracye	10.450	60		
	b) najem, opał i oświetlenie lokalu	1.168	20		
	c) koszta komisyjne inspektorów	2.827	—		
	d) druki, porto, koszta kancelaryjne	1.157	10	15.602	90
14	Wydatki różne	—	—	294	01
	Suma rozchodu	—	—	163.315	28
	Reszta kasowa z końcem roku 1905	—	—	16.580	19
	Zgodnie z przychodem	—	—	179.895	47

Sprawozdanie rachunkowe

Komitetu c. k. krakowskiego Towarzystwa rolniczego z użycia subwencji kraju
i państwa na podniesienie chowu bydła za rok 1905.

		Dochód		Rozchód	
		K	gr.	K	gr.
1	Pozostałość kasowa z roku 1904	15.368	85		
2	Zasiłek państwowy	33.500	—		
3	" " na premie na budowę wzorowych stajen	2.000	—		
4	Zasiłek krajowy	25 000	—		
5	" " i państwowy na instruktora hodowli	4.000	—		
6	Zasiłek państwowy i krajowy na utrzyma- nie weterynarza	2.400	—		
7	Za sprzedane buhaje z obór prywatnych ras zagranicznych	3.097	44		
8	Za sprzedane buhaje z obór prywatnych czerwonego bydła polskiego	140	—		
9	Zaległości	2.471	64		
10	Za sprzedane sztuki z obór zarodowych rasy czerwonej polskiej	603	60		
11	Za sprzedane sztuki z obór zarodowych ras zagranicznych	850	—		
12	Zwroty za ukompletowane obory zarodowe ras zagranicznych	656	12		
13	Zwroty za ukompletowanie obory czerw- onego bydła polskiego	1.255	84		
14	Różne zwroty stron	2.254	04		
15	Kompletowanie obór zarodowych czerw- onego bydła polskiego			1.686	06
16	Ukompletowanie obory w Przecławiu . . .			1.602	—
	Do przeniesienia	93.597	53	3.288	06

		Dochód		Rozchód	
		K	gr.	K	gr.
	Z przeniesienia	93 597	53	3 288	06
17	Kompletowanie obór zarodowych ras zagranicznych.			3.258	71
18	Zakupno materiału rozplodowego ras zagranicznych.			13 238	38
19	Zakupno buhai do obór prywatnych ras zagranicznych.			6.660	—
20	Subwencya hodowlana dla Tow. rolniczych okręgowych.			24.406	—
21	Premiowanie bydła włościańskiego			9.000	—
22	Zasilek dla Związków hodowlanych włościańskich			3.000	—
23	Zasilek dla Związku hodowców bydła nizinnego			2.000	—
24	Wydatki weterynaryjne			1.727	73
25	Asekuracja obór zarodowych			237	73
26	Płace urzędników			5.380	—
27	Koszta podróży i delegacyi			4.027	06
28	Udział w ogólnych kosztach administracyjnych.			5.352	—
29	Zakupno aparatów Gerbera			19	68
30	Drobne wydatki.			268	77
31	Koszta wyjazdu Komisji do Fryzyi, dla zakupna materiału			1.615	42
32	Premie na wzorowe stajnie			24	60
33	Wydawnictwo broszury o żywieniu bydła			496	—
	Saldo z dniem 31. grudnia 1905 roku			9.597	39
		93.597	53	93.597	53

O d p i s

reskryptu c. k. Ministerstwa rolnictwa do c. k. Namiestnictwa we Lwowie.

K. k. Ackerbauministerium.

Wien , am 13. März 1906.

1226/43.

An die k. k. Statthaltereı in Lemberg.

Über den Bericht von 8. Jänner 1906 Zl. IX. 61/4, wird über die vom Landesausschusse gebilligten Aktionsprogramme der k. k. Landwirtschaftsgesellschaften in Lemberg und Krakau für die im Jahre 1906 mit Hilfe der Staats- und Landessubventionen durchzuführenden Massnahmen zur Hebung der Rindviehzucht in Galizien der k. k. Statthaltereı nachstehendes eröffnet: In den direkt anher gerichteten Eingaben der beiden Landwirtschaftsgesellschaften vom 24. Oktober 1905, Zl. 4214, wird im Hinblick auf die Notwendigkeit einer ausgiebigeren Fleischproduktion um die Bewilligung einer jährlichen Staatssubvention von 60.000 K zur Förderung der Fleischproduktion gebeten. Das Ackerbauministerium ist diesem Wunsche dadurch entgegengekommen, dass es in der Voraussetzung eines höheren Landesbeitrages und im Hinblick auf die geplante Aktion zur Vermehrung der Fleischproduktion eine Erhöhung der allgemeinen Rindviehzucht-Subvention um 60 000 K, also für 1906 einen Betrag von 160.000 K bewilligt hat. Die mit dem eingangs erwähnten Berichte vorgelegten Aktionsprogramme und Verwendungsvorschläge der beiden Landwirtschaftsgesellschaften nehmen wohl eine Erweiterung der bisherigen Massnahmen zur Hebung der Rindviehzucht in Aussicht, erwähnen aber nichts von einer intensiveren Aktion zur Hebung der Fleischproduktion, für welche doch zunächst die Erhöhung der Subvention bewilligt wurde. Die bisherigen Massnahmen haben in der Hauptsache die qualitative Hebung der Rindviehzucht im Auge, die quantitative Hebung der Viehzucht, wieselbe namentlich in einer gesteigerten Ochsenzucht und Ochsenhaltung zum Ausdruck kommen würde, ist bisher nur wenig beachtet worden; im volkswirtschaftlichen Sinne ist es aber von höchster Bedeutung, die Entwicklung der Viehzucht in beiden Richtungen, in Bezug auf Qualität und Quantität gleichmässig zu fördern. Es ist das besonders im jetzigen Zeitpunkte sehr wichtig, wo die Notwendigkeit einer ausgiebigeren Fleischproduktion so gebieterisch zur Geltung kommt, wie schon beide Gesellschaften in ihrer ersten Eingabe so richtig hervorgehoben haben. Der Staat hat zweifellos ein grosses Interesse an einem volkswirtschaftlich richtigen Gleichgewichte zwischen Fleischproduktion und Fleischbedarf, es hiesse die Bedeutung einer geregelten Volksernährung verkennen, wenn man mit Hilfe der Subventionen einseitig nur auf Verbesserung der Viehqualität hinarbeiten, aber die für die Deckung des Fleischbedarfes zunächst in Betracht kommende Viehquantität ausser Acht lassen würde. Dass in dieser Hinsicht in Galizien vielleicht etwas zu einseitig vorgegangen worden ist, kann aus einem Blicke in die Viehstandsverhältnissse der Zähljahre 1880, 1890 und 1900 geschlossen werden. Hiernach ist der Anteil der (über 1 Jahr alten) Ochsen an dem jeweiligen Rinderbestande des Landes stetig gesunken von 444.000 Stück im Jahre 1880 auf 263.000 Stück im Jahre 1900; die Verminderung der Ochsen beträgt also in diesen 20 Jahren 176.000 Stück — 39.6%. Es lässt sich wohl nicht bezweifeln, dass ein so gewaltiger Ausfall der Ochsenproduktion besonders auch auf dem Gebiete der Approviesinierung Wiens

fühlbar wird, und zwar umsomehr, als für die Fleischversorgung Wiens eigentlich als hauptsächlichstes Fleischtier vorwiegend nur der Ochse in Betracht kommt. Wenn auch der Gesamtrinderbestand Galiziens in derselben Zeit um 21% zugenommen hat, so darf doch nicht übersehen werden, dass diese Zunahme vorwiegend auf die Kategorien Kühe (um 352.000 Stück mehr) und Jungvieh unter 1 Jahr (um 289.000 Stück mehr) also nicht auf Tierkategorien entfällt, welche vornehmlich der Fleischproduktion dienen. Die Vermehrung der Fleischtiere, d. i. der Ochsen ist daher ein Gebot der Notwendigkeit.

Angesichts der dargelegten bedeutenden und, wie es scheint, noch in Zunahme begriffenen Verminderung des galizischen Ochsenbestandes und der erhöhten Bedeutung, welche die Ochsenproduktion für die in ein akutes Stadium eingetretene Fleischfrage zweifellos besitzt, erscheint ein eingehenderes Studium dieser Angelegenheit sehr am Platze und es ist naheliegend, dass der Staat anlässlich der ausgiebigeren Subventionierung der Rindviehzucht Galiziens auch darauf Bedacht nehmen den quantitativen Effect der Viehwirtschaft zu steigern, d. h. auf die quantitative Förderung der galizischen Viehzucht einen unterstützenden Einfluss zu nehmen. Das Ackerbauministerium hat es daher auch lebhaft begrüsst, dass die beiden landwirtschaftlichen Hauptkörperschaften des Landes in ihrer ersten Eingabe der Frage der vermehrten Fleischproduktion näher getreten sind und würde einen besonderen Wert darauf legen, dass dieses Ziel dauernd im Auge behalten werde. Est ist sonach den k. k. Landwirtschaftsgesellschaften in Lemberg und Krakau unter Mittheilung der vorstehenden Ausführungen in Erledigung der vorgelegten Verwendungsvorschläge zu eröffnen, dass das Ackerbauministerium wohl den geplanten Massnahmen zur qualitativen Hebung der Rindviehzucht zustimmt, jedoch auch gewärtigt, dass der quantitativen Hebung der bäuerlichen Rindviehzucht, namentlich durch Vermehrung der Ochsenzucht und Ochsenhaltung sowie der hiezu erforderlichen Steigerung der Futterproduktion durch ausgiebige Verbesserungen der Weidewirtschaft, rationelle Wiesenpflege und intensiveren Futterbau im bäuerlichen Betriebe eine erhöhte Aufmerksamkeit zugewendet werde. Die beiden k. k. Landwirtschaftsgesellschaften wären einzuladen, die vorstehend skizzierten Aufgaben eingehend zu erörtern und über die zu ihrer Lösung als zweckmässig erachteten Massnahmen anher zu berichten. Die Beilagen, von welchen die ins Ackerbauministerium gehörigen seinerzeit wieder vorzulegen sind, folgen zurück. Von diesem Erlasse ist auch der Landesauschuss in die Kenntniss zu setzen.

Der k. k. Ackerbauminister:

F. Buquoy, m. p.

O d p i s

pisma Komitetu c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego do
c. k. Ministerstwa rolnictwa w Wiedniu.

Lwów, dnia 28. czerwca 1906.

L. 2.697/1906.

I.

C. k. Ministerstwo rolnictwa reskrytem z 13. marca b. r. L. 1.226/43 udzielonym w odpisie pismem Wysokiego c. k. Namiestnictwa z dnia 2. kwietnia 1906 l. $\frac{IX}{1}$ 61/5, godząc się na środki zmiierzające do poprawy ras bydła rogatego w kraju, przedstawione w piśmie tutejszem z 24. października 1905 L. 4.814, wyraziło życzenie, by na przyszłość zwracano także uwagę na zwiększenie ilości bydła opasowego, w szczególności na pomnożenie ilości wołów, których liczba według obliczeń z roku 1880 i 1900 spadła z 444.000 sztuk na 268 000 sztuk, t. j. zmniejszyła się w ciągu 20 lat o 176.000 sztuk = 39,6%.

Towarzystwo gospodarskie uważa za wskazane przedewszystkiem zaznaczyć, że w chwili rozpoczęcia akcji do podniesienia hodowli bydła był w kraju zupełny brak materiału rozplodowego. To też w pierwszym rzędzie w tym kierunku musiano działać i starać się o pomnożenie materiału zdatnego do chowu, a pomnażając go, tem samem działano nie tylko w kierunku podniesienia hodowli bydła co do jakości, ale i co do ilości. Musiano tak działać, bo byłoby co najmniej niewłaściwem popierać i rozmnażać materiał niezdatny, nieodpowiedni.

Zacytowane w naprowadzonym reskrypcie daty statystyczne z roku 1880 do 1900 dały Komitetowi powód do bliższego zastanowienia się w tym kierunku i porównania stanu hodowli bydła rogatego, stosunków gospodarskich, handlowych i weterynarno policyjnych, panujących w r. 1880 i 1900.

Otóż dochodzenia te okazały, że cyfry cytowane nie dają dokładnego poglądu na rozwój naszej hodowli, a zwłaszcza w kierunku opasu, a nawet do mylnych wprost doprowadzają konkluzyi.

W roku 1880 nie było jeszcze zupełnego zakazu sprowadzania bydła rogatego z Rosyi i Rumunii. To też w kraju nie dążono do wychowu wołów, lecz sprowadzano je całemi stadami z Rosyi i Rumunii, gdzie tanio były do nabycia i używano ich do robót rolnych, a następnie do opasu.

Bardzo dużo więc wołów figurujących w statystyce z 1880 r. nie było galicyjskim produktem, ale zagranicznym. Natomiast w roku 1900 granice rosyjska i rumuńska były dla bydła zupełnie zamknięte — stąd w wykazie 1900 r. znalazły się tylko woły w kraju rzeczywiście wyprodukowane. I te woły jednak co do ilości i jakości mięsa nie mogą iść w porównanie z dzisiejszymi wołami poprawnymi zarówno w większych jak i mniejszych gospodarstwach.

Nadto stosunki gospodarskie zmieniły się bardzo w ostatnich 20 latach

Dziś wobec drogości i trudności dostania robotnika, wobec postępu na polu techniki gospodarskiej, do robót rolnych używa się albo koni, albo maszyn parowych, bazyńowych etc.

W roku 1900 ceny bydła rogatego, w szczególności wołów, były stosunkowo nie wysokie, więc ich mniej opasano, do czego przyczyniło się i dziś się przyczynia zle traktowanie na targowicy wiedeńskiej wołów galicyjskich, za które tylko dlatego, że pochodzą z Galicyi, płaci się na targu wiedeńskim z reguły niższą cenę.

Mimo to i mimo statystycznie wykazanego zmniejszenia się ilości wołów, Galicya obecnie produkuje nie tylko nie mniej, ale stanowczo więcej mięsa niż przed laty 20, za czem przemawia znaczne zwiększenie się ilości krów i jałownika, oraz wydatny eksport cielęciny.

Do pomnożenia się liczby krów, przyczynił się niewątpliwie wzrost i rozwój miast i miasteczek, ponieważ wskutek tego wzrosło zapotrzebowanie nabiału, wobec czego

w okolicach podmiejskich gospodarstwa mleczne rentują się najlepiej, a produkcya wołów się nie opłaca.

Przytaczając powyższe okoliczności, Komitet nie zapoznaje potrzeby żywej akcji w celu podniesienia produkcji mięsa, owszem, uznawał ją zawsze, a obecnie wobec znacniejszego zapotrzebowania i podniesienia się cen mięsa, uznaje ją tem więcej — i nie ustając w dotychczasowem dążeniu do podniesienia hodowli bydła rogatego pod względem jakościowym — co przyczynia się także do zwiększenia ilości mięsa — Komitet i starał się i starać się będzie o podniesienie hodowli bydła także pod względem ilościowym, a zwłaszcza co do zwiększenia produkcji mięsa. Zauważyć musimy, że działalność Komitetu w tym względzie była tak wydatną, że spotykała się nawet z krytyką tak słowem jak i pismem swych członków, że kierunek opasowy o wiele więcej niż mleczny przez Towarzystwo gospodarskie bywa popieranym.

Komitet podziela też w zupełności zdanie c. k. Ministerstwa rolnictwa, że do osiągnięcia tego celu dążyć należy przez zwiększenie wychowu i trzymanie więcej wołów, przez znacniejszą produkcję paszy potrzebnej do tego, co znowu pociąga za sobą potrzebę ulepszenia gospodarstw pastwiskowych, racjonalnej uprawy łąk i w ogóle uprawy roślin, dających dużo i dobrej paszy.

Sprawy tej Komitet nigdy nie spuszczał z oka, owszem od szeregu lat rozwija w miarę środków coraz intensywniejszą działalność, zwłaszcza co do gospodarstw włościańskich, rozdając bezpłatnie lub po bardzo przystępnych cenach nasiona traw pastwnych, a również ułatwiając nabycie dobrych i odpowiednich nasion i nawozów sztucznych, pouczając ludność rolniczą przez swych delegatów o sposobach i korzyściach racjonalnej uprawy łąk, pól, pastwisk, zbieraniu, przygotowaniu i przechowywaniu paszy, melioracyach pól, łąk, pastwisk, kulturze torfowisk, przeprowadzając melioracje i uprawę połonin wynajętych w Zielonej, Mikuliczynie, subwencyonując poprawę pastwisk, kulturę torfowisk, należycie zbudowane stajnie i t. d.

Aby zwiększyć wydajność pastwisk gminnych zaniedbanych, Wydział krajowy poruszył myśl zmiany ustawy gminnej z 12. sierpnia 1866 r. Dz. u. kr. Nr. 19, o ile się tyczy dobra gminnego, a to w tym celu, by je można kultywować. Sprawa ta jest w toku i skoro zostanie pomyślnie załatwioną, niewątpliwie przyniesie wybitne korzyści. O ile środki będą starczyć, o pomnożenie których Komitet ponownie prosi, akcyja będzie dalej prowadzoną z całą gorliwością we wskazanym kierunku, a nadto Komitet zaznacza, że w okolicach mających warunki do produkcji mięsa, znacznie pomnaża obecnie stacye buhajów stacyjnych, kwalifikujących się do podniesienia u potomstwa wydajności mięsa, oraz w tym samym celu zakłada obory zarodowe włościańskie. C. k. Towarzystwo gospodarskie zamierza premiować w znaczniejszej mierze woły, urządzać coraz liczniejsze pouczenia po wsiach, ewentualnie w stosowny sposób. n. p. przez subwencyonowanie racjonalnie prowadzonych gospodarstw włościańskich, zwłaszcza co do uprawy roślin pastwnych i hodowli bydła — zachęcać i pouczać włościan dalej przez stosowne kontrole postępu opasu i udzielanie wskazówek o żywieniu etc. zwierząt, dążyć do wspomnianego celu.

Ponieważ w okolicach górskich włościanie mają dostatek pastwisk i mogą przez lato o wiele więcej wypaść bydła, niżeli są w stanie przezimować i ponieważ nie mają warunków do opasania bydła, które natomiast są tam, gdzie jest gleba urodzajna, zwłaszcza tam, gdzie są liczne gorzelnie — jest staraniem Komitetu ten naturalny podział w produkcji mięsa uwzględnić i w okolicach górskich podnieść wychów bydła gotowego do opasu, a okolicom opasowym ułatwić nabycie takiego bydła.

W okolicach górskich zamierza Komitet rozwijać szczególniejszą akcyję przezimowania bydła, używając do tego środków już wspomnianych.

Jednem słowem Komitet stara się i będzie starał usuwać wszystko to, co tamuje produkcję bydła zdanego na opas w szczególności wołów, a popierać usilnie racjonalne dążenie do tego celu i spodziewa się, że c. k. Ministerstwo rolnictwa pomnoży subwencyę coroczną, a nadto we właściwy sposób wpłynie na to, aby bydło gajcyjskie traktowano na wiedeńskich targach nie gorzej, jak bydło innej prowincyi.

Również nie wątpi Komitet, że c. Namiestnictwo w granicach ustawowych zapohiegnie nieracjonalnej i nieuzasadnionej wysprzedaży cieląt poprawnych, zwłaszcza włościańskich i uchroni w znacznej mierze materyał hodowlany od lekkomyślnego niszczenia.

O d p i s

pisma Komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego do
c. k. Ministerstwa rolnictwa.

L. 2.052.

Krakau, den 15. Juni 1906.

Hohes k. k. Ackerbauministerium! In Erledigung des Hohen Rescriptes vom 13. März 1906 Z. 1226/43, welches uns mit dem Rescripte der k. k. Statthalterei in Lemberg vom 2. April 1906 Z. IX.61/5 mitgeteilt wurde, erlaubt sich der unterzeichnete Centralausschuss der k. k. Landwirtschaftsgesellschaft im Krakau Folgendes mitzuteilen:

Es lasst sich nicht verneinen, dass die sozialen, klimatischen und kulturellen Verhältnisse in Westgalizien, wo der Boden überhaupt und durchschnittlich weniger fruchtbar, die Bevölkerung dichter und Entfernungen von den grösseren Städten geringer sind, wie in dem östlichen Teile des Landes, seit lange her zur Entwicklung und Hebung der Zucht des Milchviehes geführt haben. Der gefertigte Centralausschuss trachtete somit auch die Besserung dieses Viehes sowohl bei den Grossgrundbesitzern, wie auch bei den kleinbäuerlichen Besitzern zu erreichen und man kann heuer in dieser Richtung einen erheblichen Fortschritt konstatieren.

In Anerkennung der im oben angeführten Hohen Rescripte angegebenen Gründe hat es jedoch der Centralausschuss nie vernachlässigt, auch auf die quantitative Förderung der Rindviehzucht einen Einfluss auszuüben. Besonders jetzt, wo die Notwendigkeit einer vermehrten Fleischproduktion zur Geltung kommt, beabsichtigt der Centralausschuss die Hebung der Zucht des Bern-Simmenthaler-Viehes, als einer Fleischrasse, ausgiebiger zu fördern.

Der Besserung der Zucht dieser Rasse in den für das Gedeihen derselben geeigneten Distrikten, somit vorwiegend in den Gebirgsgegenden und in den einzelnen Teilen mancher Bezirke, wie in den Bezirken Nowy Sącz, Grybów, Jasło, Krosno, Rzeszów, Tarnów, Brzesko, Bochnia, Dębica wurde auch immer Sorge getragen.

Vermittels anerkannter und bewährter Aktionen, durch die Bildung der Stammherden des Rindviehes dieser Rasse, Verteilung der Subventionsbullen und Bildung der Bullenstationen sowie auch die Prämierungen des bäuerlichen Rindviehes trachtete der Centralausschuss die Zucht dieser Rasse zu fördern, was auch in vielen Gegenden zur erspriesslichen Besserung dieses Viehes beigetragen hat.

Indem der unterzeichnete Centralausschuss die Notwendigkeit der Förderung der Zucht dieser Rasse, als eines Fleischproduzenten anerkennt, wird derselbe zur Mehrung des genannten Viehes durch Verbreitung und ausgiebige Unterstützung der Zucht der Bern-Simmenthaler-Rasse beizutragen suchen.

Zu diesem Zwecke beabsichtigt der Centralausschuss die Zahl der Bern Simmenthaler-Stammherden zu vergrössern, die Anzahl der Stationsbullen dieser Rasse bedeutend zu mehren, wie auch insbesondere die Zucht dieses Viehes in den kleinbäuerlichen Betrieben durch die Bildung der Gemeinde Stammherden kräftig zu unterstützen.

Auf diese Weise wird, den Wünschen des Hohen k. k. Ackerbauministeriums entsprechend, nicht nur die qualitative, sondern auch die quantitative Hebung der gesammten Rindviehzucht in dem, im Thätigkeitsbereiche des unterzeichneten Centralausschusses liegenden, westlichen Teile Galiziens erzielt.

Da für das Gedeihen der Zucht dieser bekanntlich schweren Rasse vor allem die entsprechende Fütterung unentbehrlich ist, so wird der Centralausschuss trachten, einen intensiveren Futterbau in den kleinbäuerlichen Betrieben zu fördern, die Weidewirtschaft zu bessern und der rationellen Wiesenpflege seine Aufmerksamkeit zuzuwenden.

In den letzt genannten Angelegenheiten wirkt der Centralausschuss, wie auch die landwirtschaftlichen Bezirksvereine seit einer Reihe von Jahren, doch sind die hiezu seitens des Hohen k. k. Ackerbauministeriums, wie auch seitens des Landes zur Disposition gestellten Subventionsmittel zu gering, um mit deren Hilfe grössere Fortschritte erwirken zu können.

Der unterzeichnete Centralausschuss erlaubt sich somit die Hoffnung auszusprechen, dass Hohes k. k. Ackerbauministerium ausser der Erhöhung der schon zugesprochenen Subventionsbeiträge zur Hebung der Rindviehzucht, auch eine Vermehrung derjenigen Subsistenzmittel zustimmen wird, welche zur Förderung des Futterbaues im breitesten Sinne des Wortes, somit auch mittelbar zur Besserung der gesammten Rindviehzucht und zur quantitativen Hebung des Viehmaterials erfolgreich beitragen können.

Akcya tępienia gruźlicy u bydła rogatego w Galicyi w latach 1905 i 1906.

I.

W r. 1905.

W roku 1905 była prowadzoną akcya tępienia gruźlicy u bydła rogatego, w całym kraju, wedle tego samego programu, jakim się kierowano w latach poprzednich i opierała się na metodzie Banga rozpoznawczego szczepienia tuberkuliną, w ścisłym związku z badaniem klinicznym. Dotychczasowe rozmiary i wyniki akcji, w tym kierunku prowadzonej w latach poprzednich, opisałem w sprawozdaniu za rok 1903, które Wydział krajowy ogłosił drukiem, w książce wydanej w roku 1904, pod tytułem: „Akcya tępienia gruźlicy u bydła w Galicyi, 1899—1903“. Jako dalszy ciąg i uzupełnienie tej pracy przedłożyłem sprawozdanie za rok 1904, które Wydział krajowy do swego „sprawozdania z czynności odnoszących się do podniesienia hodowli bydła w r. 1904“ dołączył w formie alegatu 3. — Takim samem uzupełnieniem będzie poniżej zestawione sprawozdanie za rok 1905.

Badania i szczepienia rozpoznawcze na gruźlicę w roku 1905 wykonali:

a) z polecenia Wydziału krajowego, Teofil Sochaniewicz, krajowy nauczyciel weterynaryi, w 28 oborach, złożonych z 1.467 sztuk. Prócz tego dokonał badania 39 sztuk w Zweisimmen w Szwajcaryi, przy zakupnie bydła rozplodowego przez Komisję hodowlaną galic. Towarzystwa gospodarskiego, oraz badał i szczepił prywatnie oborę zarodową pełnej krwi Simmenthal w Rátót i Hyerahaza na Węgrzech, złożoną ze 135 sztuk, wskutek zaproszenia go do tej czynności przez właściciela tej obory, Excell. Kolomana Szella. Ogółem zbadał w roku 1905 sztuk 1.641 t. j. o 792 sztuk więcej, jak w roku poprzednim;

b) z polecenia Komitetu c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie, zbadał weterynarz, August Krüger w 41 oborach 2.021 sztuk oraz 106 jałówek w 5 partyach, przed wypędzeniem na letnie pastwisko na połoninach. Ogółem zbadał 2.227 sztuk, t. j. o 362 sztuk więcej, jak w r. 1904;

c) wreszcie z polecenia Komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego przeszczepił prof. Dr. Julian Nowak, pełniący obowiązki weterynarza przy temże Towarzystwie, w obrębie Galicyi zachodniej, 14 obór złożonych z 657 sztuk, t. j. o 70 sztuk więcej, jak w roku poprzednim.

W 69 oborach, rozmieszczonych we wschodniej części kraju i pozostających pod opieką c. k. galic. Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie zbadano razem 3.594 sztuk, zaś w części zachodniej, staraniem c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego w 14 oborach przeszczepiono 657 sztuk.

Ogółem w ciągu roku 1905 zbadano w całej Galicyi 83 obór, obejmujących 4.145 sztuk.

Ze względu na rasy, podzieliłem te obory na 8 grup:

I. — 15 obór pełnej krwi Simmenthal	= 471 sztuk
II. — 28 „ pół „ „	= 1.638 „
III. — 7 „ pełnej krwi Oldenburg	= 225 „
IV. — 18 „ pół „ „	= 949 „
V. — 3 obory bydła fryzyjskiego pełnej i pół krwi	= 135 „
VI. — 3 „ „ czerwonego polskiego (krajow.)	= 153 „
VII. — 8 obór „ ras mieszanych (krzyżowanych)	= 337 „
VIII. — 1 obora pełnej krwi Oberinthal	= 237 „

Między oborami pełnej krwi Simmenthal zbadano 2 obory szósty raz, 2 obory piąty raz, 2 obory czwarty raz, 2 obory trzeci raz, 2 obory drugi raz, wreszcie 3 obory były badane po raz pierwszy.

W oborach pół krwi Simmenthal zbadano szósty raz 2 obory, piąty — czwarty 1 oborę, trzeci 1 oborę, drugi 4 obory, pierwszy raz 10 obór.

W oborach pełnej krwi Oldenburg były 2 obory badane po raz szósty, zaś 5 obór pierwszy raz.

W oborach pół krwi Oldenburg przeprowadzono badanie w 2 oborach szósty raz, w 1 oborze czwarty, w 1 oborze trzeci, w 4 oborach drugi a w 10 oborach pierwszy raz.

Między oborami bydła fryzyjskiego była 1 obora badana piąty raz, zaś 2 obory pierwszy raz.

W oborach bydła czerwonego krajowego zbadano 1 oborę piąty raz, 1 oborę trzeci a 1 drugi raz.

Z pomiędzy obór bydła ras mieszanych zbadano 1 oborę czwarty raz, 2 obory drugi raz, wreszcie 5 obór pierwszy raz.

Obora pełnej krwi Oberinntal była pierwszy raz badana.

Wyniki dokonanych w r. 1905 badań w oborach zarodowych i prywatnych zestawilem na dołączonych tablicach przeglądowych, na których uwidoczniłem w cyfrach daty szczegółowe, dotyczące wszystkich obór, w tym roku zbadanych, dzieląc je wedle poszczególnych ras na 8 grup. — Na ostatniej tablicy uwidocznione są cyfrowo ogólne wyniki akcyi tępienia gruźlicy u bydła rogatego w ciągu roku 1905.

Postęp akcyi i jej skutki osiągnięte po koniec roku 1905, w zestawieniu wyników ostatnich z dawniejszymi, opiszę w następnych rozdziałach sprawozdania.

I. Obory pełnej krwi Simmenthal.

W roku 1905 zbadano w 15 oborach pełnej krwi Simmenthal: 14 buhajów, 242 krów, 151 jałówek, 63 buhajków, 1 wołu; razem 471 sztuk.

Z tych uznano za chore: 1 buhaja = 7·14%, 19 krów = 7·85%, 9 jałówek = 5·96%, 7 buhajków = 11·11%; razem 36 sztuk = 7·64%, — podejrzane: 2 buhaje = 14·28%, 8 krów = 3·30%, 2 jałówki = 1·32%, 2 buhajki = 3·17%; razem 14 sztuk = 2·97%, — lekko podejrzane: 1 buhaj = 7·14%, 16 krów = 6·61%, 7 jałówek = 4·63% i 4 buhajki = 6·32%; razem 28 sztuk = 5·94%.

Ogółem z 471 sztuk uznano za dotknięte gruźlicą lub o tę chorobę podejrzane 78 sztuk = 16·55%.

Obora A₁ założona w r. 1904 z materiału zdrowego, sprowadzonego ze Szwajcaryi w ilości 11 sztuk, była umieszczoną w jednej stajni z bydlęciem miejscowym, między którym, mimo troskliwych zabiegów, nie wytępiono gruźlicy do szczętnie. To też przy pierwszym badaniu tej obory w lutym 1905, t. j. w 6 miesięcy po sprowadzeniu, znaleziono 2 krowy chore = 18·18%. Zarówno te dwie sztuki, jak inne, które razem w tej stajni stały i za chore lub podejrzane uznałem, zostały ściśle odosobnione i w innej stajni umieszczone. Mimo tych zabiegów, powtórne badanie tej obory, w 9 miesięcy później, wykazało wprost spustoszenie wyrządzone w niej przez gruźlicę. Między 18 sztukami znalazłem bowiem 7 krów, 2 jałówki i 4 buhajki chore, razem 13 sztuk = 72·22%. — Poszukiwania i ściśle dochodzenia naprowadziły na odkrycie właściwego ogniska, które z taką gwałtownością szerzyło zarazę. — Zwróciłem bowiem uwagę na capa, błakającego się po wszystkich oddziałach stajni i po paszniku a najchętniej przebywającego w oddziale między buhajkami i cielieczkami. Krótka obserwacya i samo badanie kliniczne upewniły mię, że ów cap jest dotknięty we wysokim stopniu rozwiniętą gruźlicą, oraz, że przedewszystkiem on jest owym groźnym roznosicielem zarazy, rozsiewającym zarazki po całej stajni, gdzie go od dłuższego czasu trzymano, z powodu, jak przypuszczam, przesądnego mniemania, jeszcze tu i ówdzie uznawanego, że odrażająca woń, wydawana przez capa, broni wstępu do stajni różnym chorobom zaraźliwym. Sekcyja wykonana na zabitym capie wykazała gruźlicę uogólnioną w daleko posuniętym rozwoju i stwierdziła rozpoznanie za życia zrobione.

Obora D., złożona z 1 buhaja, 57 krów, 21 jałówek, 18 buhajków, razem z 97 sztuk, była badana w kwietniu 1905 szósty raz. W całym stanie bydła znaleziono tylko dwie sztuki *chore* = 2·16% i 3 sztuki *podejrzane* = 3·08%; razem 5 sztuk = 5·14%, podczas gdy przy badaniu poprzednim wykonanem w październiku 1904 r. było 5 sztuk *chorych* między 100 sztukami badanymi. Zestawienie to wykazuje, że w okresie czasu między oboma badaniami nie zmieniły się liczebne rozmiary gruźlicy, zmalało jednak natężenie tej choroby, co przy bardzo małym rozszerzeniu się tejże pozwala rokować tej oborze w najbliższym czasie zupełne oczyszczenie z gruźlicy.

Obora X., złożona z 1 buhaja, 6 krów, 9 jałówek, 5 buhajków, razem z 21 sztuk, była badana w listopadzie 1905 roku. Badanie to wykryło 5 sztuk *chorych* = 25·81%, podczas gdy przy poprzednim badaniu w październiku 1904 między 31 sztukami było 6 sztuk *chorych* = 19·35%, 2 sztuki *podejrzanych* = 6·46%; razem 8 sztuk = 25·80%. Zestawienie obu ostatnich wyników badania wskazuje rozmiary gruźlicy w międzyczasie obu badań nie zmniejszyły się, jak przypuszczać można, wskutek niedokładnego przeprowadzenia i zastosowania środków ochronnych zaleconych po badaniu w roku 1904.

Obora H., złożona z 1 buhaja, 20 krów, 15 jałówek, 6 buhajków, razem z 42 sztuk, była badana w grudniu 1905 z wynikami: 4 sztuki *chore* = 9·52% i 2 sztuki *lekko podejrzane* = 4·76%, razem 6 sztuk = 14·28%. To ostatnie badanie, wykonane w tej oborze 6-ty raz, w porównaniu z poprzedzającym, przeprowadzonym w r. 1904, wykazuje że rozmiary gruźlicy w tej oborze, aczkolwiek niezbyt wielkie, podtrzymują tę chorobę prawie w jednakowym stopniu. — Winy tego powolnego zjawiania się u pojedynczych sztuk gruźlicy rokrocznie należy szukać w budynkach stojących, zakażonych silnie przed laty, gdy w nich przebywało bydło we wielkich rozmiarach gruźlicą zarażone.

Obora E., była badana w marcu 1905 roku piąty raz z rzędu. Między 15 sztukami, w skład tej obory wchodzącymi, znaleziono tylko 1 sztukę *podejrzaną* = 6·66%. Stałe wydatne zmniejszanie się rozmiarów gruźlicy w tej oborze po usunięciu z niej jedynej sztuki podejrzanej, każą wnioskować, że obora ta przy najbliższym badaniu okaże się zupełnie wolną od gruźlicy.

Obora F. Badanie w tej oborze przeprowadzono szósty raz w kwietniu 1905. Między 69 sztukami znaleziono: 4 sztuki *podejrzane* = 5·79% i 10 sztuk *lekko podejrzanych* = 14·49%, razem 14 sztuk = 20·28%. — Obora ta była poprzednio w całości badana w listopadzie 1903 r. Wynik badania wykazał wówczas między 81 sztukami 2 *chore* = 2·46%, 8 *podejrzanych* = 9·87% i 7 *lekko podejrzanych* = 9·87%; razem 18 sztuk = 22·22%. — Zestawienie tych wyników wskazuje, że rozmiary gruźlicy oraz natężenie tejże zmniejszają się powoli.

Obora R., była badana w kwietniu 1905. Między 50 sztukami uznano za *lekko podejrzanego* tylko jednego buhaja, pochodzącego z obcej obory. Gdy obora ta już w r. 1903 została uznana za zupełnie wolną od gruźlicy, można ją i po ostatnim badaniu za taką uważać.

Obora G., złożona z 16 sztuk, była badana w kwietniu trzeci raz z wynikiem: 3 sztuki *podejrzane* = 18·75% i 3 sztuki *lekko podejrzane* = 18·75%, razem 6 sztuk = 37·50%. Poprzednie badania w tej oborze przeprowadzono w marcu 1902 r., które wykazało między 22 sztukami 4 sztuki *chore* = 18·18%; 2 sztuki *podejrzane* = 9·09% i 3 sztuki *lekko podejrzane* = 13·63%; razem 9 sztuk 40·9%. Zestawienie obu tych wyników wskazuje, że rozmiary i natężenie gruźlicy w okresie 2 lat nieco się zmniejszyły, a ubytek sztuk wybrakowanych po badaniu w r. 1902 nie został wyrównany z przychowu własnego.

Obora U. była badana po raz drugi w maju 1905 r. Między 15 sztukami uznano przy badaniu tylko jedną krowę za *lekko podejrzaną* = 6·66%. — Pierwszy raz była ta obora przy stanie 17 sztuk badana w maju 1903 r. Wynik badania wykazał wtenczas 3 sztuki *podejrzane* = 17·64% i 1 sztukę *lekko podejrzaną* = 5·88%;

razem 4 sztuki = 23.52%. Zredukowanie takie w ciągu 2 lat rozmiarów gruźlicy i odosobnienie jedynej lekko podejrzananej sztuki po ostatniem badaniu, pozwala oborę tę uważać już dziś za wolną od gruźlicy.

Obora P., była badaną w sierpniu 1904 piątą raz. Między 19 sztukami wykryło badanie 1 sztukę *chorą* = 5.26% i 2 sztuki *lekko podejrzanane* = 10.52%; razem 3 sztuki = 15.78%. Poprzednie badanie w tej oborze, dokonane w listopadzie 1904 wykazało między 21 sztukami 1 *chorą* = 4.76%, 1 sztukę *podejrzaną* = 4.76% i 3 sztuki *lekko podejrzanane* = 14.28% razem 5 sztuk = 23.80. Redukcyja rozmiarów gruźlicy w tej oborze jest dostateczną.

Obora N. Badanie w tej oborze przeprowadzono szósty raz w listopadzie 1905. Między 22 sztukami uznano za *chore* 2 sztuki = 9.09%, za *podejrzane* 3 sztuki 13.63%, za *lekko podejrzanane* 5 sztuk = 22.72%; razem 10 sztuk = 45.45%. Zestawienie tego ostatniego wyniku z 5 poprzednimi wykazuje stałe zwiększanie się rozmiarów gruźlicy w tej oborze, którego może jedyną przyczyną jest uporne pozostawianie po każdorazowym badaniu sztuk chorych i podejrzanych między zdrowymi oraz zaniedbanie zalecanych środków ochronnych. Wobec takich warunków należałoby tę oborę z pomiędzy obór zarodowych wykluczyć i zaniechać dalszych badań bezowocnych, natomiast koszta szczepienia tej obory przenieść na inne, które lepsze oddać mogą usługi krajowej hodowli bydła.

Obora L. była czwarty raz badaną w grudniu 1905. r. Z pomiędzy 44 sztuk uznano tylko 1 jałowkę i 1 buhajka za *lekko podejrzanane* = 6.59%. — Poprzednie badania tej obory odbyło się w kwietniu 1904 r. z wynikiem zadowalniającym, gdyż znaleziono tylko 1 sztukę *podejrzaną* i 3 sztuki *lekko podejrzanane* razem 4 sztuki = 9.75%. Porównanie wyników z lat poprzednich z wynikiem ostatniego badania wykazuje szybkie zmniejszanie się rozmiarów i natężenia choroby, co po wyeliminowaniu sztuk 3 za lekko podejrzanane uznanych, pozwala przypuszczać, że obora ta przy najbliższem badaniu okaże się wolną od gruźlicy.

Obora Z. wykazała przy drugim badaniu, dokonaniem w kwietniu 1905 między 25 sztukami 7 sztuk *chorych* = 24. —%. Obora ta badana pierwszy raz w kwietniu 1904, składała się wówczas z 116 sztuk, z których uznano za *chore* 58 sztuk = 50. —% i 4 sztuki za *podejrzane* = 3.44%, razem 62 sztuk = 53.44%. Redukcyja rozmiarów gruźlicy wynosi 29.44%.

Porównując ostateczny wynik, wskazujący w procentach (16.55%) rozmiary gruźlicy sprawdzone w oborach pełnej krwi Simmenthal, badanych w roku 1905, z takim samym wynikiem (26.39%), osiągniętym w tejsamej grupie i liczbie obór w r. 1904, widzimy że rozmiary te zmniejszyły się znacznie, bo o 9.84%. Ta niżka procentowa wykazała, że w r. 1905 nastąpiło w grupie obór pełnej krwi Simmenthal świetne zmniejszenie rozmiarów i natężenia gruźlicy, — Już trzecią część badanych obór w tej grupie można uważać za wolne od gruźlicy, inną blizkie tego, a tylko 3 obory, w których ze źle zrozumianym interesem, z roku na rok, po każdym badaniu, wskazane do natychmiastowego wybrakowania sztuki, pozostawiano między sztukami zdrowymi, zaniedbując przytem zalecanych środków ochronnych. W takich warunkach rozmiary gruźlicy nie mogły maleć, ale musiały się wzmagać a forma choroby zaostrzać.

II. Obory pół-krwi Simmenthal.

W roku 1905. zbadano w 28 oborach pół-krwi Simmenthal: 22 buhajów, 951 krów, 516 jałówek, 61 buhajków, 88 wołów; razem 1638 sztuk.

Z tych uznano za *chore*: 7 buhajów = 31.81%, 263 krów = 27.65%, 74 jałówek = 14.34%, 14 buhajków = 22.96%, 14 wołów = 15.91%, razem 372 sztuk = 22.77% — *podejrzane*: 3 buhaje = 13.63%, 1.05 krów = 11.04%, 42 jałówek = 8.13%, 2 buhajki = 3.28%, 5 wołów = 5.68%, razem 157 sztuk = 9.58%, — *lekko podejrzanane*: 1 buhaja = 4.54%, 76 krów = 7.99%, 27 jałówek = 5.23%, 1 buhajka = 1.64, 7 wołów = 6.70%, razem 112 sztuk = 6.80%.

Ogółem było chorych sztuk na gruźlicę lub o tę chorobę podejrzanych $641 = 39.15\%$.

Skutki akcji tępienia gruźlicy w oborach, do tej grupy należących, osiągnięte w r. 1905, wykażą szczegółowe porównania wyników ostatnich z wynikami z roku 1904 w tych oborach, które dwukrotnie lub więcej razy były badane. Wyniki badania pierwszego są uwidocznione na tablicy przeglądowej „II” dlatego szczegółowy opis takich obór pomijam.

Obora u, była badaną trzeci raz w lutym 1905. Z 80 sztuk uznano za chore: 13 sztuk $= 16.25\%$, podejrzane 1 sztukę $= 1.25\%$; razem 14 sztuk $= 17.50\%$.

Przy poprzednim badaniu tej obory w sierpniu 1904 r. między 34 sztukami, należącymi do obory zarodowej uznano za chore i podejrzane o gruźlicę 11 sztuk $= 32.35\%$ zaś w oborze prywatnej obecnie z nią złączonej, między 53 sztukami znaleziono 26 sztuk chorych i podejrzanych $= 47.27\%$. Zestawiając przeciętny procent (39.81%) sztuk gruźliczych znalezionych w złączonych oborach w r. 1904, widzimy, że redukcya rozmiarów gruźlicy wynosiła 22.31% .

Obora ta, umieszczona w jednych i tych samych stajniach z oborą pełnej krwi Simmenthal, opisaną pod znakiem A_1 , pozostawała w tych samych warunkach i była razem z nią ponownie w miesiącu listopadzie 1905 r. badaną po raz czwarty. Między 85 sztukami uznano za chore: 25 sztuk $= 29.41\%$, za podejrzane 4 sztuki $= 4.70\%$, ogółem 29 sztuk $= 34.11\%$. Zestawienie wyniku badania czwartego z wynikiem badania trzeciego wykazuje, że w ciągu 9 miesięcy rozmiary gruźlicy zwiększyły się niespodziewanie w dwójnasób, z przyczyn opisanych pod znakiem A_1 .

Obora y, drugi raz badana w listopadzie 1905. Między 62 sztukami znaleziono: chorych 13 sztuk $= 20.96\%$, podejrzanych 3 sztuki $= 4.84\%$, razem 16 sztuk $= 25.80\%$. Przy pierwszym badaniu tej obory w grudniu 1903 r. między 64 sztukami było chorych i podejrzanych 26 sztuk $= 40.62\%$. Redukcya rozmiarów gruźlicy w tej oborze wynosi 14.82% .

Obora h była badaną w grudniu 1905 r. szósty raz. Z 235 sztuk badanych, uznano 1 sztukę za chorą $= 2.85\%$ i 2 sztuki za podejrzane $= 5.71\%$; ogółem 3 sztuki $= 8.56\%$. Obora ta przy badaniu piątym w październiku 1904 r. okazała się wolną zupełnie od gruźlicy, której ponowne pojawienie w małych rozmiarach usprawiedliwia to, że obora ta, umieszczoną jest razem w jednej stajni z oborą pełnej krwi Simmenthal opisaną powyżej pod znakiem H i z oborą bydła mięszanego ze znakiem M_{11} , w których gruźlica dotąd doszczętnie nie została wytępiona.

Obora b₂ była badana drugi raz w styczniu 1905 r. Między 71 sztukami uznano ra chore 14 sztuk $= 19.71\%$, za podejrzane 10 sztuk $= 14.08\%$ i za lekko podejrzane 13 sztuk $= 18.30\%$, ogółem 37 sztuk $= 52.09\%$.

Pierwsze badanie tej obory w czerwcu 1904 wykazała między 71 sztukami 20 sztuk chorych $= 28.16\%$, 19 sztuk podejrzanych $= 26.76\%$ i 5 sztuk lekko podejrzanych $= 7.01\%$; ogółem 44 sztuk $= 61.97\%$. Zmniejszenie się rozmiarów gruźlicy w tej oborze, w okresie między pierwszym a drugim badaniem, jest nieznaczne, bo tylko o 9.88% a przyczyną tego było nieściśle wykonanie zarządzeń po pierwszym badaniu.

Obora f, badana w marcu 1905 r. piąty raz z wynikiem następującym: Z pomiędzy 61 sztuk uznano tylko 1 sztukę za podejrzaną $= 1.63\%$ i 4 sztuki za lekko podejrzane $= 6.55\%$, ogółem 5 sztuk $= 8.19\%$.

Poprzednie badanie w marcu 1904 r. dało wynik następujący: Z 49 sztuk uznano za chorą 1 sztukę $= 2.04\%$, 2 sztuki za podejrzane $= 4.08\%$ i 2 sztuki lekko podejrzane $= 4.08\%$, ogółem 5 sztuk $= 10.20\%$.

Zestawienie tych obu wyników wykazuje redukcję rozmiarów gruźlicy w procentach o 2.01% , natomiast wskazuje na osłabienie jej natężenia, bo przy ostatnim badaniu nie znaleziono sztuk wybitnie chorych, tylko podejrzane.

Obora s była badaną czwarty raz w marcu 1905 r. Między 46 sztukami nie znaleziono wcale chorych i podejrzanych, tylko 4 sztuki uznano za lekko podejrzane $= 8.69\%$.

Przy poprzednim badaniu w marcu 1904 r. między 50 sztukami znaleziono 2 sztuki podejrzane $= 4.0\%$ i 2 sztuki lekko podejrzane $= 4.0\%$, ogółem 4 sztuki $= 8.0\%$.

Gdy 4 sztuki lekko podejrzane wybrakowano po ostatniem badaniu, można oborę tę uważać za oczyszczoną z gruźlicy.

Obora w, przy badaniu w kwietniu 1905 r. po raz czwarty nie znaleziono między 56 sztukami żadnej, którąby można uważać za chorą na gruźlicę lub o tę chorobę podejrzaną.

Taki sam wynik był już przy trzecim badaniu w grudniu 1903 r.

Wobec tego oborę tę uważać można stanowczo za wolną od gruźlicy.

Obora g. była badana trzeci raz w kwietniu 1905. Z 48 sztuk uznano za *podejrzane* 7 sztuk = 14·58%, za *lekko podejrzane* 3 sztuki = 6·25%, ogółem 10 sztuk = 20·83%.

Przy drugim badaniu, dokonaniem w tej oborze w marcu 1902, między 50 sztukami było 9 *chorych* = 18·—%, 5 *podejrzanych* = 10·—% i 6 *lekko podejrzanych* = 12·—%, ogółem 20 sztuk = 40·—%. Redukcyja rozmiarów gruźlicy o 19·17%.

Obora c₁ badana w maju 1905 trzeci raz. Na 67 sztuk badanych natrafiono na 7 sztuk *chorych* = 10·44%, 7 sztuk *podejrzanych* = 10·44%, 3 sztuki *lekko podejrzane* = 4·47%; ogółem 17 sztuk = 25·37%.

Poprzednie badanie w listopadzie 1904 między 75 sztukami dało wynik: 8 sztuk *chorych* = 10·66%, 21 *podejrzanych* = 26·66% i 11 *lekko podejrzanych* = 16·—%, ogółem 40 sztuk = 53·33%.

Zmniejszenie rozmiarów gruźlicy znaczne, bo o 27·96%.

Obora z badaną była drugi raz we wrześniu 1905 roku. Między 36 sztukami uznano za *podejrzane* 3 sztuki = 8·33%, za *lekko podejrzane* 5 sztuk = 13·88%; ogółem 8 sztuk = 22·22%.

Przy pierwszym badaniu tej obory, dokonaniem jeszcze w listopadzie 1902 r. znaleziono między 58 sztukami 6 *chorych* = 10·34% i 4 *podejrzane* = 6·90%; ogółem 10 sztuk = 17·24%.

Zestawienie obu tych wyników wskazuje, że rozmiary gruźlicy w tej oborze nie zmniejszyły się procentowo, natomiast natężenie tej choroby zmniejszyło się znacznie, gdyż przy drugim badaniu nie znaleziono ani jednej sztuki za chorą uznanej.

Obora d₁ była badaną czwarty raz w październiku 1905. Między 53 sztukami znaleziono tylko 2 sztuki *lekko podejrzane* = 3·77%.

Przy badaniu poprzedniem w grudniu 1904 r. między 51 sztukami było *chorych* 6 sztuk = 9·83% i 1 sztuka *lekko podejrzana* = 1·64%; ogółem 7 sztuk = 11·47%.

Zestawienie obu tych wyników wskazuje na wydatne skutki akcji tępienia gruźlicy w tej oborze.

Po natychmiastowem oddzieleniu sztuk lekko podejrzanych, znalezionych przy ostatniem badaniu, można uważać oborę tę za wolną od gruźlicy.

Obora m₁ była badaną trzeci raz w listopadzie 1905 r. Między 53 sztukami uznano tylko 4 sztuki za *lekko podejrzane* = 7·54%.

Przy poprzedniem badaniu w kwietniu 1904 sprawdzono, że obora ta była już zupełnie wolną od gruźlicy.

Po bezwzględniem odosobnieniu sztuk lekko podejrzanych, będziemy można rokować, że obora ta w najbliższej przyszłości na stałe od gruźlicy uwolnioną zostanie.

Obora n była badaną czwarty raz w listopadzie 1905. Z 30 sztuk badanych uznano za: *chore* 3 sztuki = 10·—%, *podejrzane* 7 sztuk = 23·33%, *lekko podejrzane* 3 sztuki = 10·—%; ogółem 13 sztuk = 43·33%.

Badanie trzecie, dokonane w tej oborze w grudniu 1904, wykazało między 31 sztukami: 8 sztuk *chorych* = 25·80%, 8 *podejrzanych* = 25·80%, 3 *lekko podejrzane* = 9·67%; ogółem 19 sztuk = 61·27%.

Zmniejszyły się rozmiary gruźlicy o 17·94%. Redukcyja ta byłaby znacznie większa, gdyby po każdorazowem badaniu wykonano ściśle środki tępiące gruźlicę i zapobiegające jej rozszerzaniu się. Przyczyny podtrzymania się gruźlicy w takich rozmiarach podałem powyżej przy opisie obory pełnej krwi Simmenthal, oznaczonej lit. N, z którą ta obora jest w tej samej stajni umieszczoną i w takich samych warunkach utrzymwaną.

Obora m badana czwarty raz w grudniu 1905. Między 56 sztukami znaleziono tylko 1 sztukę *podejrzaną* = 1.78⁰/₁₀₀ i 3 sztuki *lekko podejrzane* = 5.35⁰/₁₀₀; ogółem 4 sztuki = 7.14⁰/₁₀₀.

W oborze tej, przy poprzednim badaniu, między 51 sztukami były 3 sztuki tylko *lekko podejrzane* = 5.88⁰/₁₀₀. Oba te wyniki wskazują, że gruźlica w tej oborze jest już na wygaśnięciu.

Obora g₂ badana drugi raz w kwietniu 1905 r. Między 21 sztukami znaleziono 6 sztuk *chorych* = 28.57⁰/₁₀₀.

Przy pierwszym badaniu w kwietniu 1904 r. między 48 sztukami było *chorych* 22 sztuk = 45.83⁰/₁₀₀, *podejrzanych* 5 sztuk = 10.42⁰/₁₀₀; ogółem 27 sztuk = 56.25⁰/₁₀₀. Rozmiary gruźlicy zmniejszyły się o 27.68⁰/₁₀₀.

Między 28 oborami pół krwi Simmenthal badano pierwszy raz następujące :

obora	h ₂	—	92 sztuk	—	ogółem chorych i podejrzanych:	8 sztuk	=	8.69 ⁰ / ₁₀₀
"	l ₂	—	161	"	"	134	"	= 83.22 ⁰ / ₁₀₀
"	d ₁	—	4	"	"	—	"	= — ⁰ / ₁₀₀
"	k ₂	—	80	"	"	40	"	= 50. — ⁰ / ₁₀₀
"	l ₂	—	41	"	"	7	"	= 17.07 ⁰ / ₁₀₀
"	m ₂	—	73	"	"	70	"	= 95.88 ⁰ / ₁₀₀
"	n ₂	—	67	"	"	56	"	= 83.58 ⁰ / ₁₀₀
"	o ₂	—	42	"	"	32	"	= 77.19 ⁰ / ₁₀₀
"	p ₂	—	53	"	"	6	"	= 9.43 ⁰ / ₁₀₀
"	r ₂	—	62	"	"	51	"	= 82.25 ⁰ / ₁₀₀
"	s ₂	—	60	"	"	50	"	= 83.3 ⁰ / ₁₀₀
"	t ₂	—	43	"	"	16	"	= 37.22 ⁰ / ₁₀₀
			778			470		

Między oborami pół krwi Simmenthal badanymi w r. 1905 uznano, że :

- Obora w jest *zupełnie wolną od gruźlicy*,
- obory: h₂, h, f, s, l₂, z, d₁, m₁, m, p₂ w najkrótszym czasie mogą być od gruźlicy wolne,
- w oborach: u₁, y₁, g, c₁, z, g₂, wytepienie gruźlicy przy odpowiednich zabiegach jest jeszcze możliwe.
- Reszta obór wobec bardzo wielkich rozmiarów gruźlicy lub niekorzystnych warunków nie kwalifikuje się do dalszego prowadzenia w nich akcji tępienia gruźlicy kosztem funduszu publicznego.

Zestawienie ogólnego wyniku akcji prowadzonej w oborach pół krwi Simmenthal w r. 1904, z takim samym wynikiem, osiągniętym w r. 1905, każe wnioskować, że akcja nie zmniejszyła wcale rozmiarów gruźlicy między bydłem, do tej grupy należącym, bo podczas gdy wynik ogólny z r. 1904 wykazał między 1628 sztukami 399 sztuk gruźliczych = 24.51⁰/₁₀₀, to w roku 1905 znaleziono między 1638 sztukami 641 sztuk gruźliczych = 39.15⁰/₁₀₀. Na tę zwyczajną procentową w roku 1905 wpłynęło głównie sprawdzenie bardzo wielkich rozmiarów gruźlicy w oborach (wyjątkowo w tym roku w znacznej liczbie) pierwszy raz badanych, w 12 takich oborach, obejmujących razem 778 sztuk, uznano za gruźlicze 470 sztuk = 60.41⁰/₁₀₀.

Dalszy wpływ na zwyczajną procentową, określającą rozmiary gruźlicy w tej grupie w r. 1906 spowodowało większe rozszerzenie się tej choroby w dwóch oborach, w których wcale nie przeprowadzono zaleconych środków ochronnych przy poprzednich badaniach. Wobec tych faktów zwiększenie się rozmiarów gruźlicy w tej grupie w r. 1905 jest tylko pozorne, gdyż z opisów akcji w poszczególnych oborach widzimy, że cały ich szereg zredukował rozmiary gruźlicy i natężenie jej do minimum. Ten wynik jest dowodem, że akcja tępienia gruźlicy między bydłem simmenthalskim oddała w roku 1905 hodowli krajowej bardzo wydatne korzyści.

III. Obory pełnej krwi Oldenburg.

W ciągu roku 1905 zbadano 7 obór pełnej krwi Oldenburg, z których 6 było badanych w kraju, jedna zaś, z oryginalnych rozplodników złożona, była badana w ich ojczyźnie przy zakupie t. j. w miejscowości Rodekirchen w Oldenburgu. Z pośród nich były badane 2 obory 6. raz, 5 obór pierwszy raz.

Ogólny stan w tych oborach składał się z 18 buhajów, 112 krów, 86 jałówek 9 buhajów; razem 225 sztuk.

Między niemi uznano za chore: 4 buhaje = 22·22%, 46 krów = 41·07%, 17 jałówek = 19·76%; razem 67 sztuk = 29·77%. Za podejrzane 3 buhaje = 16·66%, 3 krowy = 2·67%, 2 jałówki = 2·32%, 1 buhajka = 11·11%; razem 9 sztuk = 4·—%. Za lekko podejrzane 1 buhaj = 5·5%, 1 krowa = 0·89%, 2 buhajki = 2·22%; razem 4 sztuki = 1·77%.

Ogółem chorych na gruźlicę lub o nią podejrzanych 80 sztuk = 35·54%.

Obora O₂₀ badana w kwietniu 1905 r. pierwszy raz. Między 19 sztukami uznano za chorego tylko 1 buhaja = 5·26%.

Obora O₄ badana w październiku 1905 szósty raz. Między 22 sztukami uznano 1 krowę za chorą = 4·50% i 1 jałówkę za podejrzaną = 4·50%; razem 2 sztuki = 9·—%.

Przy przedostatnim badaniu w maju 1904 obora ta okazała się już zupełnie wolną od gruźlicy. Ponowne pojawienie się jej w tej oborze można wziąć na karb jakiegoś nadzwyczajnego wypadku zarażenia się owych dwóch sztuk.

Obora O₁ badana szósty raz w grudniu 1905. Między 21 sztukami znaleziono tylko 1 buhaja podejznanego = 4·76%.

Przedostatnie badanie wykonano w listopadzie 1904. Z 26 sztuk uznano za chore 3 sztuki = 11·54%. Redukcja rozmiarów gruźlicy 6·78%.

Obora O₃₀ była badana w lipcu 1905 pierwszy raz. Z 19 sztuk uznano za chore 4 sztuki = 21·05%, za podejrzane 5 sztuk = 26·34%, za lekko podejrzane 4 sztuki = 21·05%; ogółem 13 sztuk = 68·44%.

Obora O₃₁ badana w kwietniu 1905 pierwszy raz. Między 65 sztukami znaleziono chorych 40 sztuk = 61·54%.

Obora O₃₂ badana w kwietniu 1905 pierwszy raz. Z 55 sztuk uznano za chore 21 sztuk 38·18%; za podejznaną 1 sztukę = 1·81%; razem 22 sztuk = 40·—%.

Między sztukami rozpiodowemi zakupionemi w lipcu 1905 w Oldenburgu i tam na miejscu badanemi uznano tylko 1 buhaja za podejznanego = 4·16%.

IV. Obory pół krwi Oldenburg.

W ciągu roku 1905 zbadano w 18 oborach pół krwi Oldenburg: 9 buhajów, 504 krów, 405 jałówek, 23 buhajków, 8 wołów; razem 949 sztuk.

Z tych uznano za chore: 4 buhaje = 44·4%, 129 krów = 25·59%, 45 jałówek = 11·1%, 4 woły = 50·—%, (razem 182 sztuk = 19·17%); za podejrzane: 50 krów = 9·92%, 19 jałówek = 4·69%; razem 69 sztuk = 7·27%; za lekko podejrzane: 23 krów = 4·56%, 16 jałówek = 3·94%, 1 buhajek = 4·35% i 1 wół = 12·50%; razem 41 sztuk = 4·32%.

Ogółem chorych na gruźlicę i o tę chorobę podejrzanych 292 szt = 30·76%.

Zestawienie wyników badania przeprowadzonego w r. 1905 w oborach pół krwi Oldenburg, więcej jak raz badanych, z wynikami osiągniętymi w nich w roku poprzednim.

Obora O₁₄ była badana w roku 1905 dwukrotnie, t. j. w marcu po raz 3-ci i w grudniu 4-ty raz.

a) Z 63 sztuk badanych uznano za chore 3 sztuki = 4·76%, za podejrzane 2 sztuki = 3·17%; razem 5 sztuk = 7·93%.

b) Między 71 sztukami znaleziono 4 sztuki chore = 5·63% i 1 sztukę podejznaną = 1·40%; razem 5 sztuk = 7·03%.

W r. 1904 we wrześniu była ta obora badana drugi raz. Wówczas między 66 sztukami było chorych 12 sztuk = 18·18%, podejrzanych 10 sztuk = 15·15%, lekko podejrzanych 15 sztuk = 22·72%; razem 37 sztuk = 56·02%.

Rozmiary gruźlicy zmniejszyły się w tym okresie czasu o 49%.

Obora O₁₇ była badana w marcu 1905 drugi raz. Z 75 sztuk uznano za chore 10 sztuk = 13.33⁰/₁₀₀, za podejrzaną 1 sztukę = 1.33⁰/₁₀₀, za lekko podejrzane 3 sztuki = 4.—⁰/₁₀₀; razem 14 sztuk = 18.66⁰/₁₀₀.

Przy pierwszym badaniu we wrześniu 1904 między 79 sztukami uznano za chore 11 sztuk = 13.92⁰/₁₀₀, za podejrzane 15 sztuk = 18.98, za lekko podejrzane 20 sztuk = 25.31⁰/₁₀₀; razem 46 sztuk = 58.21⁰/₁₀₀.

Redukcja rozmiarów gruźlicy 39.55⁰/₁₀₀.

Obora O₂₀ była w roku 1905 dwukrotnie badaną a mianowicie w lutym i wrześniu.

Przy pierwszym badaniu między 23 sztukami znaleziono 2 sztuki chore = 8.69⁰/₁₀₀.

Przy drugim badaniu tej obory, złożonej z 27 sztuk nie znaleziono ani jednej sztuki chorej na gruźlicę ani o tę chorobę podejrzanej.

Obora O₄ była badaną razem z oborą pełnej krwi tym samym znakiem oznaczoną w październiku 1905, szósty raz. Między 48 sztukami uznano 3 sztuki tylko za lekko podejrzane = 6.25⁰/₁₀₀. Obora ta badaną była poprzednio w maju 1904 i uznana za zupełnie wolną od gruźlicy.

Obora O₁ badana razem z oborą pełnej krwi szósty raz w grudniu 1905. Z 53 sztuk uznano za chore 2 sztuki = 3.77⁰/₁₀₀ i 1 sztukę za podejrzaną = 1.88⁰/₁₀₀; ogółem 3 sztuki = 5.65⁰/₁₀₀.

W listopadzie 1904 była ta obora badaną piąty raz.

Między 60 sztukami uznano za chore 3 sztuki = 5.—⁰/₁₀₀, za podejrzane 4 sztuki = 6.66⁰/₁₀₀, za lekko podejrzane 3 sztuki = 5.—⁰/₁₀₀; razem 10 sztuk = 16.66⁰/₁₀₀.

Rozmiary gruźlicy zmniejszyły się o 11.01⁰/₁₀₀.

Obora O₁₅ (zarodowa) badana w październiku 1905 drugi raz. Między 27 sztukami uznano 1 sztukę za podejrzaną = 3.70⁰/₁₀₀ i 1 za lekko podejrzaną = 3.70⁰/₁₀₀; razem 2 sztuki = 7.40⁰/₁₀₀.

W oborze tej przy poprzednim badaniu w październiku 1904 sprawdzono między 36 sztukami 1 chorą = 2.77⁰/₁₀₀, 3 podejrzane = 8.33⁰/₁₀₀, 2 lekko podejrzane = 5.55⁰/₁₀₀, razem 6 sztuk = 16.65⁰/₁₀₀.

Redukcja rozmiarów gruźlicy wynosi 9.25⁰/₁₀₀.

Obora O₁₅ (prywatna) równocześnie z poprzednią badana. Z 49 sztuk uznano 2 za podejrzane = 4.08⁰/₁₀₀ i 3 za lekko podejrzane = 6.12⁰/₁₀₀; razem 5 sztuk = 10.20⁰/₁₀₀.

W tej samej oborze przeprowadzono badanie pierwszy raz we wrześniu 1904 na 35 sztukach, z których uznano 1 sztukę za chorą = 2.85⁰/₁₀₀, 4 sztuki za podejrzane = 11.42⁰/₁₀₀ i 3 sztuki za lekko podejrzanych = 8.57⁰/₁₀₀, razem 8 sztuk = 22.84⁰/₁₀₀.

Rozmiary gruźlicy zmniejszyły się o 12.64⁰/₁₀₀.

Oprócz zwyż opisanych obór było 10 obór badanych w r. 1905 pierwszy raz a mianowicie:

obora O ₁₉	złożoną z 70 sztuk, z tych 42 gruźliczych	= 60.— ⁰ / ₁₀₀
" O ₂₀	" " 23 " " 2 "	= 8.69 ⁰ / ₁₀₀
" O ₂₂	" " 19 " " 5 "	= 26.31 ⁰ / ₁₀₀
" O ₂₁	" " 25 " " 15 "	= 60.— ⁰ / ₁₀₀
" O ₂₃	" " 71 " " 9 "	= 12.67 ⁰ / ₁₀₀
" O ₂₄	" " 67 " " 55 "	= 82.08 ⁰ / ₁₀₀
" O ₂₅	" " 64 " " 48 "	= 75.— ⁰ / ₁₀₀
" O ₂₆	" " 46 " " 3 "	= 6.52 ⁰ / ₁₀₀
" O ₂₇	" " 80 " " 62 "	= 77.50 ⁰ / ₁₀₀
" O ₂₈	" " 71 " " 14 "	= 19.71 ⁰ / ₁₀₀

Zestawiając wynik ogólny akcji tępienia gruźlicy w oborach pół krwi Oldenburg w roku sprawozdowczym z wynikiem osiągniętym w tej samej grupie obór w roku 1904, przychodzimy do przekonania, że akcja ta przynosi hodowli

bydła oldenburgskiego coraz większe korzyści, zmniejszając postępowo rozmiary i natężenie gruźlicy.

W roku 1904 między 432 sztukami było chorych na gruźlicę lub o tę chorobę podejrzanych ogółem 183 sztuk= $42\cdot36\%$.

W roku 1905 z 949 sztuk uznano za chore na gruźlicę lub o tę chorobę podejrzane 292 sztuk= $30\cdot76\%$. Rozmiary tej gruźlicy zmniejszyły się w tej grupie o $11\cdot60\%$.

V. Obory bydła fryzyjskiego.

(pełnej i pół krwi).

W roku 1905 zbadano w zachodniej części kraju tylko 3 obory bydła fryzyjskiego złożone z 2 buhajów, 87 krów, 38 jałówek i 8 buhajków; razem z 135 sztuk.

Z tych uznano za chore 51 sztuk= $37\cdot25\%$.

Obora Fr₁, była badana w kwietniu 1905 piąty raz. Między 45 sztukami uznano za chore 2 sztuki= $4\cdot44\%$. Obora ta była badaną czwarty raz w marcu 1904 r. Z 58 sztuk uznano 2 sztuki za chore= $3\cdot45\%$ i 2 sztuki podejrzane= $3\cdot45\%$; razem 4 sztuki= $6\cdot90\%$.

Redukcja rozmiarów gruźlicy $2\cdot46\%$.

Obora Fr₃ badana w kwietniu 1905 r. pierwszy raz. Między 28 sztukami znaleziono 3 sztuki chore= $10\cdot71\%$.

Obora Fr₄ badana w tym samym czasie pierwszy raz. Z 62 sztuk uznano za chore 46 sztuk= $74\cdot19\%$.

VI. Obory bydła czerwonego polskiego (krajowego).

W roku 1905 zbadano w Galicyi zachodniej w 3 oborach bydła czerwonego polskiego 3 buhaje, 101 krów, 29 jałówek, 20 buhajków; razem 153 sztuk. Z tych uznano za chore 9 sztuk= $5\cdot88\%$, za podejrzaną 1 sztukę= $1\cdot46\%$, razem 10 sztuk= $6\cdot53\%$.

Obora $\frac{k}{cz} 3$ badana w maju 1905 r. piąty raz; z 56 sztuk uznano za chorą 1 sztukę= $1\cdot78\%$. Obora ta badana czwarty raz w marcu 1904, wykazała między 38 sztukami 2 chore= $5\cdot26\%$ i 4 sztuki podejrzane= $10\cdot52\%$; razem 6 sztuk= $15\cdot78\%$. Rozmiary gruźlicy zmniejszyły się o $14\cdot—\%$.

Obora $\frac{k}{cz} 6$ badana w maju 1905 trzeci raz; z 30 sztuk badanych uznano wszystkie za wolne od gruźlicy i podejrzenia o tę chorobę. Obora ta była badaną drugi raz w kwietniu 1904, wówczas między 55 sztukami było chorych 16 sztuk= $29\cdot09\%$ i 1 sztuka podejrzana= $1\cdot81\%$; razem 17 sztuk= $30\cdot90\%$.

Widocznie natychmiastowe usunięcie sztuk chorych i podejrzanych z obory i przeprowadzenie desinfekcyi w stajni wpłynęło na tak znakomity wynik.

Obora $\frac{k}{cz} 4$, była badana w maju 1905 r. drugi raz. Z 67 sztuk uznano 8 za chore= $11\cdot94\%$, 1 za podejrzaną,= $1\cdot46\%$; razem 9 sztuk= $13\cdot40\%$. Przy poprzednim badaniu w czerwcu 1904 r. między 63 sztukami uznano za chore 22 sztuk= $34\cdot92\%$, za podejrzaną 1 sztukę= $1\cdot58\%$; razem 23 sztuk= $36\cdot50\%$.

Redukcja rozmiarów gruźlicy wynosi $23\cdot10\%$.

Obory bydła ras mieszanych (krzyżowanych).

Do tej grupy zaliczyłem bydło nieokreślonego pochodzenia, które było badane przeważnie nie jako samoistne obory, ale znajdowało się razem z bydłem obór

zarodowych jako uzupełnienie ich stanu. Takich obór w r. 1905 było 8, złożonych z 4 buhajów, 276 krów, 33 jałówek, 4 buhajków i 20 wołów; razem 337 sztuk. Z tych uznano za chore: 4 buhaje = 100%, 60 krów = 21.73%, 9 jałówek = 27.27%, 3 woły = 15. — %; razem 76 sztuk = 22.55%; za podejrzane: 19 krów = 6.81%, 3 jałówki = 9.63%, 1 buhajka = 25. — %, razem 23 sztuki = 6.82%; za lekko podejrzane: 15 krów = 5.43%, 5 jałówek = 15.15%; razem 20 sztuk = 5.93%.

Ogółem sztuk chorych i podejrzanych było 119 = 35.30%,

Szczegółowe daty, wskazujące wyniki osiągnięte w każdej oborze, zaliczonej do tej grupy, podaje ich cyfrowe zestawienie na dołączonej tablicy VII.

VIII. Obora pełnej krwi Oberinthal.

W maju 1905 zaszczepiono i zbadano pierwszy raz jedną oborę pełnej krwi Oberinthal, złożoną z 237 sztuk, t. j. 20 buhajów, 170 krów, 51 jałówek, 1 buhajka i 5 wołów.

Z tych uznano za chore: 8 buhajów = 80%, 112 krów = 65.88%, 19 jałówek = 37.25%, 1 buhajka 100 —; razem 142 sztuk = 59.91%; za podejrzane: 1 buhaja = 10 — %, 16 krów = 9.41%, 3 jałówki = 5.81%; razem 20 sztuk = 8.44%; za lekko podejrzane: 1 krowę = 0.58% i 5 jałówek = 9.80%; razem 6 sztuk = 2.53%.

Ogółem chorych i podejrzanych 168 sztuk = 70.88%.

Zestawienie ogólne.

W ciągu r. 1905 zaszczepiono i zbadano w 83 oborach:

buhajów	.	.	82	} = 4.145 sztuk.
krów	.	.	2443	
jałówek	.	.	1309	
buhajków	.	.	189	
wołów	.	.	122	

Z tych uznano za:

a) chore:

buhajów	.	.	29 = 35.16%	} = 935 sztuk = 22.55%.
krów	.	.	673 = 27.54%	
jałówek	.	.	188 = 14.36%	
buhajków	.	.	22 = 11.11%	
wołów	.	.	23 = 18.85%	

b) podejrzane:

buhajów	.	.	9 = 10.97%	} = 293 sztuk = 7.06%.
krów	.	.	202 = 8.26%	
jałówek	.	.	71 = 5.42%	
buhajków	.	.	6 = 3.17%	
wołów	.	.	5 = 4.09%	

lekko podejrzane:

buhajów	.	.	3 = 3.68%	} = 211 sztuk = 5.09%.
krów	.	.	132 = 5.40%	
jałówek	.	.	60 = 4.50%	
buhajków	.	.	8 = 4.23%	
wołów	.	.	8 = 6.56%	

Ogółem chorych na gruźlicę lub o tę chorobę podejrzanych :

buhajów . . .	41 = 50·— ⁰ / ₁₀₀	} = 1439 sztuk = 34·70 ⁰ / ₁₀₀ .
krów . . .	1007 = 41·22 ⁰ / ₁₀₀	
jałówek . . .	319 = 24·37 ⁰ / ₁₀₀	
buhajków . . .	36 = 19·04 ⁰ / ₁₀₀	
wołów . . .	36 = 29·51 ⁰ / ₁₀₀	

Zestawienie ogólnego wyniku akcyi tępienia gruźlicy w r. 1904 przeprowadzonej w 69 oborach,, złożonych z 3301 sztuk, między którymi było sztuk gruźliczych 942 = 28·53⁰/₁₀₀, z takim samym wynikiem z roku 1905, w ciągu którego w całym kraju, w 83 oborach zbadano 4.145 sztuk i między niemi znaleziono 1439 sztuk gruźliczych = 30·70⁰/₁₀₀, każe przypuszczać, że rozmiary gruźlicy na ogół zwiększyły się w roku 1905 o 6·17⁰/₁₀₀ sztuk gruźliczych.

Zwyzkę tę w ogólnym wyniku akcyi tępienia gruźlicy w r. 1905 należy uważać tylko za *pozorną*, bo na jej powstanie wpłynęła w tym roku nieproporcjonalnie wielka ilość obór, poraz pierwszy badanych, w których przeważnie sprawdzono bardzo wysoki procent sztuk gruźliczych.

Tymczasem wyniki osiągnięte w oborach po raz drugi, trzeci, czwarty, piąty i szósty badanych, wykazują z małemi wyjątkami wydatną redukcję rozmiarów gruźlicy i zmniejszenie się natężenia tej choroby.

Wobec tego można stwierdzić z całą stanowczością, że akcyja tępienia gruźlicy, prowadzona w roku 1905 we większych rozmiarach jak lat poprzednich, większe i wydatniejsze hodowli bydła przyniosła korzyści.

II.

W roku 1906.

Sprawozdanie za r. 1905 uzupełniam poniżej datami z pierwszych dziewięciu miesięcy r. 1906. Obejmuje więc ono czas od 1. stycznia 1906 do 30. września 1906.

W tym okresie czasu zbadano w 27 oborach: 23 buhajów, 768 krów, 407 jałówek, 34 buhajków i 24 wołów; razem 1.256 sztuk.

Między temi oborami było:

I. — 3 obory pełnej krwi Simmenthal złożone z 2 buhajów, 15 krów, 9 jałówek, 2 buhajków; razem 28 sztuk.

II. — 9 obór pół krwi Simmenthal, w których zbadano 7 buhajów, 250 krów, 154 jałówek, 15 buhajków, 2 woły; razem 428 sztuk.

III. — 1 obora pełnej krwi Oldenburg złożona z 1 buhaja, 10 krów, 7 jałówek, 4 buhajków; razem 22 sztuk.

IV. — 3 Obory pół krwi Oldenburg, w których było razem 2 buhaje, 105 krów, 88 jałówek, 2 buhajki, 7 wołów; razem 204 sztuk.

V. — 2 obory bydła czerwonego polskiego, złożone z 2 buhajów, 65 krów, 32 jałówek, 5 buhajków; razem 104 sztuk.

VI. — 8 obór prywatnych bydła ras mieszanych, złożonych z 8 buhajów, 276 krów, 99 jałówek, 3 buhajków, 15 wołów; razem 401 sztuk.

VII. — 1 obora prywatna rasy Schwytz, złożona z 1 buhaja, 47 krów, 18 jałówek, 3 buhajków; razem 69 sztuk.

W oborach tych przeprowadzili badania i szczepienie:

a) Z polecenia Komitetu c. k. galic. Towarzystwa gospodarskiego weterynarz August Krüger przeszczepił w 17 oborach 725 sztuk. Po zatem przeszczepił w 3 miejscowościach 3 małe grupy, nie tworzące osobnych obór, a mianowicie w pierwszej 5 sztuk, w drugiej 3 sztuki, w trzeciej 8 sztuk; razem 16 sztuk. Ogółem liczba szczepionych sztuk przez p. Krügera wynosi 741 sztuk.

b) Z polecenia Komitetu c. k. krakowskiego Towarzystwa rolniczego prof. Dr. Julian Nowak, pełniący obowiązki weterynarza przy tem Towarzystwie, prze-

szczepił w czasie od 1. stycznia do końca września 1906 r. w 5 oborach 214 sztuk. Prócz tego w jednej oborze bydła fryzyjskiego zaszczepił 5 cieląt. Ogółem 219 sztuk bydła rogatego.

c) Z polecenia Wydziału krajowego zbadał i zaszczepił weterynarz krajowy, Teofil Sochaniewicz w 4 oborach 317 sztuk. Następnie przeprowadził próbne badanie połączone ze szczepieniem na 38 sztukach jałówek i cieląt, pochodzących od krów gruźliczych, a wychowanych od chwili urodzenia w ścisłej separacji i dobrych warunkach higienicznych. Cielęta w okresie ssania są karmione z ręki wyłącznie mlekiem przegotowanym. Doświadczenie prowadzi się od trzech lat, jak dotąd, z bardzo dobrym wynikiem.

Na prywatne zaproszenie JE. Kolomana Szella badał i szczepił p. Sochaniewicz w Erlenbach w Szwajcaryi 38 sztuk bydła pełnej krwi Simmenthal, wybranych i zakupionych przez niego do jego sławnej obory w Rátót i Hieráhaza na Węgrzech, gdzie część jej (63 sztuk) po powrocie ze Szwajcaryi zbadał powtórnie. Pierwsze badanie całej obory, złożonej z 135 sztuk, w obu majątkach wykonał p. S. w październiku 1905 r.

Wreszcie w miesiącu lipcu 1906 zbadał i zaszczepił w Rodekirchen w Oldenburgu 40 sztuk zakupionych przez komisję wydelegowaną przez o. k. galic. Towarzystwo gospodarskie.

Ogółem badał i szczepił w okresie czasu od 1. stycznia do końca września 1906 r. 496 sztuk bydła rogatego.

I. Obory pełnej krwi Simmenthal.

W 3 oborach, do tej grupy należących, złożonych z 28 sztuk, uznano za: chore 1 buhaja = 50.— $\%$; razem 1 sztuka = 3·57 $\%$ — *podejrzane* 1 krowę = 6·66 $\%$ i 1 jałówkę = 5·88 $\%$; razem 2 sztuki = 7·14 $\%$ — *lekko podejrzane* 2 krowy = 13·33 $\%$ i 1 jałówkę = 5·88 $\%$; razem 3 sztuki = 10·71 $\%$.

Ogółem chorych na gruźlicę lub o tę chorobę podejrzanych było sztuk 6 = 21·42 $\%$.

II. Obory pół krwi Simmenthal.

W 9 oborach, złożonych z 428 sztuk, uznano za: chore 9 krów = 3·6 $\%$ i 2 jałowki = 1·29 $\%$, razem 11 sztuk = 2·57 $\%$ — *podejrzane* 10 krów = 4.— $\%$, 3 jałowki = 1·95 $\%$, razem 13 sztuk = 3·03 $\%$ — *lekko podejrzane* 15 krów = 6.— $\%$, 7 jałówek = 4·54 $\%$ i 1 buhajka = 6·66 $\%$, razem 23 sztuk = 5·37 $\%$.

Ogółem chorych i podejrzanych 47 sztuk = 10·97 $\%$.

III. Obory pełnej krwi Oldenburg.

W 1 oborze, złożonej z 22 sztuk, uznano za: *podejrzane* 4 krowy = 40.— $\%$, 3 jałowki = 42·85 $\%$, 1 buhajka = 25.— $\%$, razem 8 sztuk = 36·36 $\%$ — *lekko podejrzane* 3 jałowki = 42·85 $\%$, 1 buhajek = 25.— $\%$, razem 4 sztuki = 18·18 $\%$.

Ogółem podejrzanych i lekko podejrzanych 12 sztuk = 54·54 $\%$.

IV. Obory pół krwi Oldenburg.

W 3 oborach, złożonych z 204 sztuk, uznano za: chore 1 buhaja = 50.— $\%$, 50 krów = 47·62 $\%$, 27 jałówek = 51·92 $\%$; razem 78 sztuk = 38·23 $\%$ — *podejrzane* 7 krów = 6·66 $\%$, 5 jałówek = 5·68 $\%$; razem 12 sztuk = 5·88 $\%$ — *lekko podejrzane* 1 jałowka = 1·13 $\%$; razem 1 sztuka = 0·49 $\%$. — Ogółem chorych i podejrzanych 91 sztuk = 44·6 $\%$.

V. Obory bydła czerwonego polskiego.

W dwóch oborach z pomiędzy 105 sztuk 1 krowę = 1·53%
Ogółem uznano 1 sztukę za gruźliczą = 0·95%.

VI. Obory ras mieszanych (krzyżowanych)

W 8 oborach między 401 sztukami było: *chorych* 3 buhaje = 37·5%, 47 krów = 17·03%, 8 jałówek = 8·08%, 1 buhajek = 33·33%, 3 woły = 20·—%;
razem 62 sztuk = 15·46% — *podejrzanych* 1 buhaj = 12·8%, 32 krów = 11·59%,
9 jałówek = 9·09%, 1 buhajek = 33·33%; razem 47 sztuk = 10·72% — *lekko*
podejrzanych 47 krów = 17·03%, 7 jałówek = 7·03%; razem 54 sztuk = 13·46%.

Ogółem chorych na gruźlicę lub o tę chorobę podejrzanych było 159 sztuk = 39·65%.

VII. Obory bydła rasy Schwytz.

W 1 oborze między 69 sztukami znaleziono: *chore* 1 buhaj = 100·—%, 30 krów = 63·83%, 5 jałówek = 2·77%, 2 buhajki = 66·66%; razem 38 sztuk 55·07% —
podejrzane 9 krów = 19·15%, 1 jałówka = 5·55%.

Ogółem chorych i podejrzanych 48 sztuk = 69·56%.

Zestawienie ogólne.

W 27 oborach między 1.252 sztukami uznano za:

	<i>chore:</i>	<i>podejrzane:</i>	<i>lekko podejrzane:</i>
buhajów	6 = 26·06%	1 = 4·34%	— = —%
krów	137 = 17·8%	63 = 8·07%	64 = 8·33%
jałówek	42 = 10·31%	22 = 5·4%	19 = 4·66%
buhajków	3 = 8·82%	2 = 5·88%	2 = 5·88%
wołów	3 = 12·5%	— = —%	— = —%
Sztuk:	191 = 15·2%	88 = 7·—%	85 = 6·76%

Ogółem uznano za chore na gruźlicę lub o tę chorobę podejrzane:

buhajów	. . . 7 = 30·42%	} = 364 sztuk = 28·96%.
krów	. . . 264 = 34·2%	
jałówek	. . . 83 = 20·37%	
buhajków	. . . 7 = 20·58%	
wołów	. . . 3 = 12·15%	

Wyniki badania

w zestawieniu z wynikami z roku 1905.

Grupa I. Obora G badana 4. raz wykazała w tym roku, w porównaniu z badaniem w r. 1905, bardzo małą redukcję rozmiarów gruźlicy, bo o 3·17%.

Obora E badana 6. raz, okazała się *zupełnie wolną od gruźlicy*. W roku 1905 znaleziono 1 sztukę podejrzaną = 6·66%.

Grupa II. Obora g, badana 4. raz, wykazała 22·72% sztuk gruźliczych, gdy w roku 1905 sprawdzono 20·83%. Zestawienie wyników wykazuje zwiększenie się rozmiarów gruźlicy o 1·89%.

Obora f badana 6. raz z wynikiem 5·66% sztuk gruźliczych, przy badaniu 5-tem w r. 1905 był wynik 8·17%. — Redukcyja rozmiarów gruźlicy = 2·51%.

Obora s Wynik w roku 1905 był przy 4. badaniu 8·69%, zaś w r. 1906 przy 5. badaniu 5·—% sztuk gruźliczych. Redukcyja rozmiarów = 3·69%.

Obora 1₂. Wynik z r. 1905 = 17·07% przy 1-szem badaniu. Wynik z r. 1906 = 10·—%; redukcyja rozmiarów gruźlicy = 7·07% przy drugim badaniu.

Grupa III. Obora O₂₉. Wynik 1-szego badania w r. 1905 = 5·25%. Wynik drugiego badania w r. 1906 = 54·54%. Rozmiary gruźlicy zwiększyły się o 49·29%. Zwyczaję usprawiedliwia ten smutny fakt, że bydło tej obory pozostaje w bezpośredniej styczności z bydłem innej rasy, tworzącem wielką oborę prywatną, w której w r. 1905 70·88%, a w r. 1906 przy powtórnym badaniu, pomimo wyeliminowania sztuk wybitnie chorych po pierwszym badaniu, było 44·78% sztuk gruźliczych.

Grupa IV. W grupie tej było badanych tylko 3 obory, wszystkie pierwszy raz, wobec czego jeszcze o skutkach akeyi w nich nie może być mowy. Wyniki liczebne i procentowe wskazuje tabela IV-ta.

Grupa V. W grupie tej badano 2 obory, z których jedna już przy pierwszym badaniu okazała się *zupełnie wolną od gruźlicy*. Druga obora badana trzeci raz. Badanie to wykryło tylko 1 sztukę chorą = 2·—%, co w porównaniu z wynikiem szczepienia poprzedniego = 13·4%; redukcyja = 11·4%.

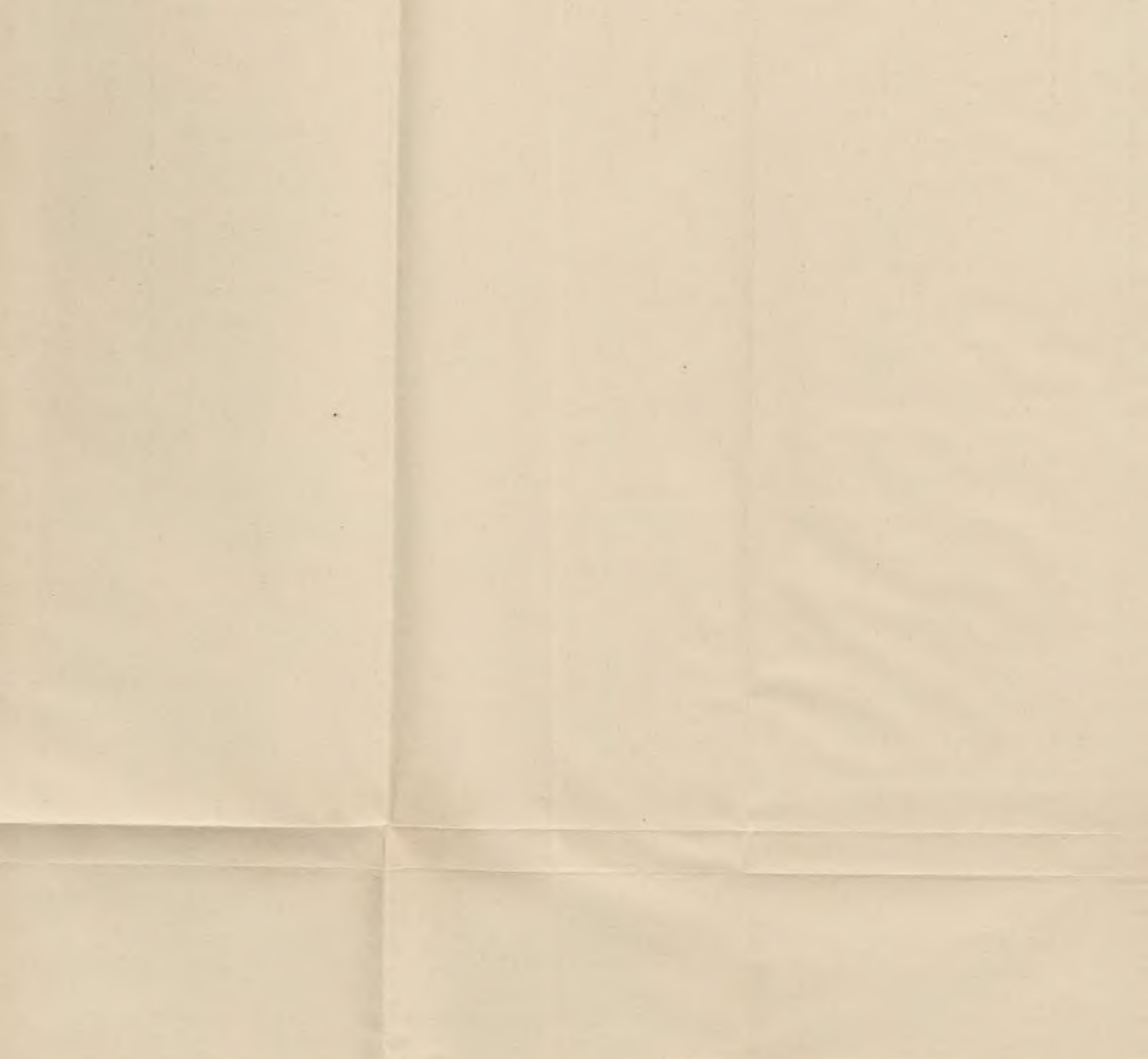
Teofil Sochaniewicz, w. r.

I. Obory pełnej krwi Simmenthal.

Badał i szczepił	Liczba porządk.	Znak obory	Czas badania obory		Stan bydła badanego i szczepionego					Z tych uznano za															Ogółem chorych i podejrzanych	W procentach				Który raz obora badana?				
			rok	miesiąc	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	chore					podejrzane					lekko podejrzane													
											buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	buhaje	krowy		jałówki	buhajki	woły	razem					
Teofil Sochaniewicz weterynarz Wyzd. kraj.	1	A ₁	1905	II	1	10	—	—	—	11	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	18·18	—	—	18·18	1-szy			
	2	D	"	II	1	57	21	18	—	97	1	1	—	—	—	2	—	1	—	2	—	3	—	—	—	—	5	2·06	3·08	—	5·14	6-ty		
	3	A ₁	"	XI	1	8	3	6	—	18	—	7	2	4	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	72·22	—	—	72·22	2-gi			
	4	X	"	XI	1	6	9	5	—	21	—	—	3	2	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	25·81	—	—	25·81	3-ci			
	5	H	"	XII	1	20	15	6	—	42	—	2	2	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	9·52	—	4·76	14·28	6-ty			
August Krüger, weterynarz c. k. galic. Towarzystwa gospodarskiego	6	E	1905	III	—	8	5	2	—	15	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	6·66	—	6·66	5-ty		
	7	F	"	IV	2	35	31	1	—	69	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	4	—	8	2	—	—	10	14	—	5·79	14·49	20·28	6-ty
	8	R	"	IV	2	22	21	4	1	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	2	—	2	4-ty	
	9	G	"	IV	1	7	6	2	—	16	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	3	—	2	—	1	—	3	6	—	18·75	18·75	37·50	3-ci
	10	H	"	V	—	2	—	5	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	14·3	14·3	uzupek.	
	11	U	"	V	1	7	6	1	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	6·66	6·66	2-gi	
	12	P	"	VIII	1	9	5	4	—	19	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	3	5·26	—	10·52	15·78	5-ty	
	13	N	"	XI	1	9	10	2	—	22	—	1	1	—	—	2	1	1	1	—	—	3	—	2	3	—	—	5	10	9·09	13·63	22·72	45·45	6-ty
14	L	"	XII	—	23	16	5	—	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	3	3	—	—	6·59	6·59	4-ty
Dr. Julian Nowak wet. Tow. rol.	15	Z	1905	IV	1	19	3	2	—	25	—	5	1	1	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	24	—	—	—	24	2-gi	
Razem					14	242	151	63	1	471	1	19	9	7	—	36	2	8	2	2	—	14	1	16	7	4	—	28	78	7·64	2·97	5·94	16·55	
w 15 oborach					W procentach					7·14	7·85	5·96	11·—	—	7·64	14·28	3·30	1·32	3·17	—	2·97	7·14	6·61	4·63	6·32	—	5·94	16·55	W procentach					

II. Obory półkrwi Simmenthal.

Badał i szczepił	Liczba porządk.	Znak obory	Czas badania obory		Z tych uznano za														Ogółem chorych i podejrzanych	W procentach				Który raz obora badana?													
					Stan bydła badanego i szczepionego							chore								podejrzane							lekko podejrzane										
					rok	miesiąc	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woly	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woly	razem		buhaje	krowy	jałówki	buhajki		woly	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woly	razem	chore	podejrzane	lekko podejrzane	Ogółem	
Teofil Sochaniewicz, weterynarz Wydziału kraj.	1	h ₂	1905	II	1	53	30	8	—	92	—	8	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	8-69	—	—	8-69	1-szy
	2	u ₁	"	II	—	48	26	6	—	80	—	8	—	5	13	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	16-25	1-23	—	17-50	3-ci		
	3	u ₁	"	XI	—	49	28	8	—	85	—	9	11	5	25	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	29-41	4-70	—	34-11	4 ty		
	4	y ₁	"	XI	—	31	26	5	—	62	—	6	6	1	13	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	20-96	4-84	—	25-80	2-gi		
	5	h	"	XII	—	17	16	1	1	35	—	—	1	—	1	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2-85	5-71	—	8-56	6-ty		
August Krüger, weterynarz galic. Towarzystwa gospodarskiego.	6	i ₂	"	I	4	85	34	1	37	161	3	49	12	1	14	79	1	20	14	—	5	40	—	8	1	—	6	15	134	49-06	24-84	9-31	83-22	1-szy			
	7	b ₂	"	I	2	46	22	1	—	71	—	14	—	—	14	—	10	—	—	—	—	10	—	10	3	—	—	13	37	19-71	14-08	18-30	52-09	2-gi			
	8	f	"	III	—	23	27	11	—	61	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2	2	—	—	4	5	—	1-63	6-55	8-19	5-ty			
	9	s	"	III	—	34	12	—	—	46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	4	4	—	—	8-69	8-69	4 ty			
	10	d ₁	"	III	—	4	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1-szy		
	11	w	"	IV	—	15	25	1	15	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4-ty		
	12	g	"	IV	1	32	12	1	2	48	—	—	—	—	—	—	3	3	1	—	—	7	—	2	1	—	—	3	10	—	14-58	6-25	20-83	3-ci			
	13	c ₁	"	V	1	37	26	3	—	67	—	3	4	—	—	7	1	5	1	—	—	7	—	2	1	—	—	3	17	10-44	10-44	4-47	25-37	3 ci			
	14	k ₂	"	VII	2	49	14	—	15	80	—	10	—	—	—	10	—	10	—	—	—	10	1	17	2	—	—	20	40	12-82	12-82	25-64	50-—	1-szy			
	15	l ₂	"	VII	1	17	22	1	—	41	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	3	—	2	2	—	—	4	7	—	7-31	9-75	17-07	1-szy			
	16	m ₂	"	VII	2	53	18	—	—	73	—	37	5	—	—	42	1	11	8	—	—	20	—	4	4	—	—	8	70	57-53	27-39	10-95	95-88	1-szy			
	17	z	"	VIII	1	24	5	6	—	36	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	3	—	4	1	—	—	5	8	—	8-33	23-88	22-22	2-gi			
	18	n ₂	"	IX	1	38	28	—	—	67	1	19	11	—	—	31	—	9	6	—	—	15	—	7	3	—	—	10	56	46-26	22-38	14-92	83-58	1-szy			
	19	d ₁	"	X	1	22	28	2	—	53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	2	—	—	3-77	3-77	4-ty			
	20	o ₂	"	X	—	34	8	—	—	42	—	9	1	—	—	10	—	11	3	—	—	14	—	6	2	—	—	8	32	23-80	33-33	19-04	77-19	1-szy			
	21	m ₁	"	XI	1	42	6	4	—	53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	1	—	4	4	—	—	7-54	7-54	3-ci			
	22	n	"	XI	—	21	9	—	—	30	—	3	—	—	—	3	—	6	1	—	—	7	—	2	1	—	—	3	13	10-—	23-33	10-—	43-33	4 ty			
	23	m	"	XII	—	26	30	—	—	56	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	3	—	—	3	4	—	1-78	5-35	7-14	4 ty			
	24	p ₂	"	XII	1	15	19	—	18	53	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	—	3	—	—	1	4	6	—	3-77	5-66	9-43	1-szy			
	Dr. Julian Nowak, weterynarz Tow. rolniczego.	25	g ₂	"	IV	—	16	5	—	21	—	5	1	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	28-57	—	—	28-57	2-gi			
		26	r ₂	"	IV	1	43	18	—	62	1	41	9	—	—	51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51	82-25	—	—	82-25	1 szy			
		27	s ₂	"	IV	1	35	22	2	—	60	1	28	13	2	44	—	3	3	—	—	6	—	—	—	—	—	—	50	73-33	10-—	—	83-33	1-szy			
		28	t ₂	"	IV	1	42	—	—	—	43	1	14	—	—	—	15	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	16	34-90	2-32	—	37-22	1-szy			
	Razem w 28 oborach					22	951	516	61	88	1.638	7	263	74	14	14	372	3	105	42	2	5	157	2	76	27	1	7	112	641	22-77	9-58	6-80	39-15			
W procentach											31-81	27-65	14-34	22-96	15-91	22-77	13-63	11-04	8-13	3-28	5-68	9-58	4-54	7-99	5-23	1-64	6-70	6-80	39-15	W procentach							

III. Obory pełnej krwi Oldenburg.

Badał i szczepił	Liczba porządk.	Znak obory	Czas badania obory		Stan bydła badanego i szczepionego						Z tych uznano za																		Ogółem chorych i podejrzanych	W procentach				Który raz obora badana?
			rok	miesiąc	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	chore						podejrzane						lekkó podejrzane											
											buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem		chore	podejrzane	lekkó podejrzane	Ogółem	
Teofil Sochaniewicz.	1	O ₂₀	1905	IV	1	10	5	3	—	19	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5·26	—	—	5·26	1-szy	
	2	O ₄	"	X	1	11	6	4	—	22	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	4·50	4·50	—	9—	6-ty		
	3	O ₁	"	XII	1	11	9	—	—	21	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	4·76	—	4·76	6-ty		
	4	—	"	VII	9	—	15	—	—	24	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	4·16	—	4·16	1-szy		
August Krüger.	5	O ₃₀	"	VII	2	10	5	2	—	19	—	3	1	—	—	4	1	3	—	1	—	—	—	—	—	—	13	21·05	26·34	21·05	68·44	1-szy		
Dr. Julian Nowak.	6	O ₃₁	"	IV	1	64	—	—	—	65	1	39	—	—	—	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	61·54	—	—	61·54	1-szy		
	7	O ₃₂	"	IV	3	6	46	—	—	55	2	3	16	—	—	21	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	22	38·18	1·81	—	40—	1-szy		
Razem w 7 oborach					18	112	86	9	—	225	4	46	17	—	—	67	3	3	2	1	—	9	1	1	—	2	—	4	80	29·77	4—	1·77	35·54	
W procentach											22·22	41·07	19·76	—	—	29·77	16·66	2·67	2·32	11·11	—	4—	5·5	0·89	—	2·22	—	1·77	35·54	W procentach				

IV. Obory pół krwi Oldenburg.

Badal i szczepił	Liczba porządk.	Znak obory	Czas badania obory		Stan bydła badanego i szczepionego						Z tych uznano za															Ogółem chorych i podejrzanych	W procentach				Który raz obora badana?				
											chore						podejrzane						lekko podejrzane						chore	podejrzane		lekko podejrzane	Ogółem		
											buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	buhaje	krowy	jałówki		buhajki	woły						razem	
Teofil Sochaniewicz weterynarz Wydziału krajowego		1	O ₁₉	1905	I	1	48	13	6	2	70	1	31	3	—	2	37	—	4	1	—	—	5	—	—	—	—	—	42	52·85	7·15	—	60·—	1-szy	
		2	O ₂₀	"	II	—	—	20	3	—	23	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	8·69	—	—	8·69	1-szy	
		3	O ₂₂	"	III	—	—	19	—	—	19	—	—	5	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	26·3	—	—	26·31	1-szy	
		4	O ₁₄	"	III	1	56	2	2	2	63	—	1	—	—	2	3	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	4·76	3·17	—	7·93	3-ci	
		5	O ₁₇	"	III	1	2	72	—	—	75	—	—	10	—	—	10	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	14	13·33	1·33	4·—	18·66	2-gi	
		6	O ₂₁	"	IV	—	20	5	—	—	25	—	8	4	—	—	12	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	48·—	12·—	—	60·—	1-szy	
		7	O ₂₀	"	IX	1	—	26	—	—	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2-gi	
		8	O ₄	"	X	—	23	16	9	—	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	6·25	6·25	6-ty	
		9	O ₁₄	"	XII	—	45	26	—	—	71	—	4	—	—	—	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5·63	1·40	—	7·03	4-ty	
		10	O ₁	"	XII	—	31	21	1	—	53	—	2	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3·77	1·88	—	5·65	6-ty	
August Krüger weterynarz Towarzystwa gospod.		11	O ₂₃	1905	IV	—	44	27	—	—	71	—	2	—	—	2	—	2	2	—	—	4	—	3	—	—	3	9	2·81	5·63	4·22	12·67	1-szy		
		12	O ₂₄	"	VII	—	43	24	—	—	67	—	20	10	—	—	30	—	7	7	—	—	14	—	10	1	—	11	55	44·77	20·89	16·41	82·08	1-szy	
		13	O ₂₅	"	IX	1	47	16	—	—	64	1	23	2	—	—	26	—	14	3	—	—	17	—	—	5	—	5	48	40·62	26·56	7·81	75·—	1-szy	
		14	O ₂₆	"	X	—	—	46	—	—	46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	3	—	—	6·52	6·52	1-szy		
		15	O ₁₅	"	X	1	19	7	—	—	27	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	1	2	—	3·70	3·70	7·40	2-gi	
		16	O ₁₅	"	X	—	12	33	—	4	49	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	—	—	2	—	1	3	5	—	4·08	6·12	10·20	2-gi
		17	O ₂₇	"	XI	2	63	15	—	—	80	2	33	9	—	—	44	—	8	3	—	—	11	—	6	1	—	7	62	55·—	13·75	8·75	77·50	1-szy	
		18	O ₂₈	"	XII	1	51	17	2	—	71	—	5	—	—	—	5	—	7	—	—	—	7	—	1	1	—	2	14	7·04	9·85	2·81	19·71	1-szy	
Razem w 18 oborach					9	504	405	23	8	949	4	129	45	—	4	182	—	50	19	—	—	69	—	23	16	1	1	41	292	19·17	7·27	4·32	30·76		
W procentach					44·4	25·59	11·1	—	50·—	19·17	—	9·92	4·69	—	—	7·27	—	4·56	3·94	4·35	12·50	4·32	30·76	W procentach											

V. Obory bydła fryzyjskiego pełnej i półkrwi.

Badał i szczepił	Liczba porządk.	Znak obory	Czas badania obory		Stan bydła badanego i szczepionego							Z tych uznano za															Ogółem chorych i podejrzanym	W procentach				Który raz obora badana?
												chore					podejrzane					lekko podejrzane						chore	podejrzane	lekko podejrzane	Ogółem	
												buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woly	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woly	razem	buhaje	krowy	jałówki						
Dr. J. Nowak	1 Fr ₁	1905	IV	1	44	—	—	—	—	45	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	4·44	—	—	4·44	5-ty		
	2 Fr ₃	"	IV	—	—	20	8	—	—	28	—	—	3	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	10·71	—	—	10·71	1-szy		
	3 Fr ₄	"	IV	1	43	18	—	—	—	62	1	33	12	—	—	—	46	—	—	—	—	—	—	—	46	74·19	—	—	74·19	1-szy		
Razem w 3 oborach				2	87	38	8	—	—	135	1	35	15	—	—	—	51	—	—	—	—	—	—	—	51	37·25	—	—	37·25			
				W procentach							50	40·23	39·47	—	—	—	37·25	—	—	—	—	—	—	—	37·25	W procentach						

VI. Obory bydła czerwonego polskiego (krajowego).

Badał i szczepił	Liczba porządk.	Znak obory	Czas badania obory		Stan bydła badanego i szczepionego							Z tych uznano za															Ogółem chorych i podejrzanym	W procentach				Który raz obora badana?
												chore					podejrzane					lekko podejrzane						chore	podejrzane	lekko podejrzane	Ogółem	
												buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woly	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woly	razem	buhaje	krowy	jałówki						
Dr. J. Nowak	1 Kcz ₅	1905	V	1	43	3	9	—	—	56	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1·78	—	—	1·78	5-ty		
	2 Kcz ₆	"	V	1	20	5	4	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3-ci		
	3 Kcz ₄	"	V	1	38	21	7	—	—	67	—	8	—	—	—	8	—	1	—	—	—	—	—	—	9	11·94	1·46	—	13·40	2-gi		
Razem w 3 oborach				3	101	29	20	—	—	153	—	9	—	—	—	9	—	1	—	—	—	—	—	—	10	5·88	0·65	—	6·53			
				W procentach							—	8·91	—	—	—	5·88	—	0·99	—	—	—	—	—	—	6·53	W procentach						

VII. Obory bydła ras mieszanych (krzyżowanych).

Badal i szczepil	Liczba porzadk.	Znak obory	Czas badania obory		Stan bydla badanego i szczepionego						Z tych uznano za															Ogolem chorych i podejrzanych	W procentach				Ktory raz obora badana?					
											chore						podejrzane					lekko podejrzane					chore	podejrzane	lekko podejrzane	Ogolem						
											buhaje	krowy	jalowki	buhajki	woly	razem	buhaje	krowy	jalowki	buhajki	woly	razem	buhaje	krowy	jalowki							buhajki	woly	razem		
Teofil Sochaniewicz	1	M ₂₅	1905	V	—	47	25	—	2	74	—	25	9	—	—	34	—	4	3	—	—	7	—	1	3	—	—	4	45	45·94	9·46	5·40	60·80	1-szy		
	2	M ₂₄	"	XI	—	15	—	—	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2-gi			
	3	M ₁₁	"	XII	—	18	2	—	18	38	—	3	—	—	3	6	—	3	—	—	—	3	—	—	—	—	—	9	15·79	7·89	—	23·68	4 ty			
Artur Krüger	4	M ₂₅	"	VI	2	99	2	4	—	107	2	1	—	—	—	3	—	5	—	1	—	6	—	9	—	—	—	9	18	2·80	5·60	8·41	16·81	1-szy		
	5	M ₃₀	"	VIII	—	12	—	—	—	12	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	4	16·66	—	16·66	33·33	1-szy		
	6	M ₁₆	"	XII	—	14	3	—	—	17	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	2	1	—	—	3	5	5·88	5·88	17·64	29·40	2 gi		
	7	M ₃₁	"	XII	1	34	1	—	—	36	1	—	—	—	—	1	—	6	—	—	—	6	—	1	1	—	—	2	9	2·61	16·66	5·22	24·49	1-szy		
Dr. J. Nowak	8	M ₃₂	"	IV	1	37	—	—	—	38	1	28	—	—	—	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	76·31	—	—	76·31	1 szy			
Razem w 8 oborach					4	276	33	4	20	337	4	60	9	—	3	76	—	19	3	1	—	23	—	15	5	—	—	20	119	22·55	6·82	5·93	35·30			
W procentach					100	—	—	—	—	—	100	21·73	27·27	—	15	—	22·55	—	6·81	9·63	25	—	—	6·82	—	5·43	15·15	—	—	5·93	35·30	W procentach				

VIII. Obora pełnej krwi Oberinnthal.

Badal i szczepil	Liczba porzadk.	Znak obory	Czas badania obory		Stan bydla badanego i szczepionego						Z tych uznano za															Ogolem chorych i podejrzanych	W procentach				Ktory raz obora badana?						
											chore						podejrzane					lekko podejrzane					chore	podejrzane	lekko podejrzane	Ogolem							
											buhaje	krowy	jalowki	buhajki	woly	razem	buhaje	krowy	jalowki	buhajki	woly	razem	buhaje	krowy	jalowki							buhajki	woly	razem			
Teofil Sochaniewicz	1	OJ	1905	V	10	170	51	1	5	237	8	112	19	1	2	142	1	16	3	—	—	20	—	1	5	—	—	6	168	59·91	8·44	2·53	70·88	1-szy			
W procentach					80	—	—	—	—	—	80	65·88	37·25	100	—	40	—	59·91	10	—	9·41	5·88	—	—	8·44	—	0·58	9·80	—	—	253	70·88	W procentach				

Zestawienie ogólne.

Grupa	Rasa	Stan bydła badanego i szczepionego						Z tych uznano za																		Ogółem chorych i podejrzanych	W procentach			
								chore						podejrzane						lekko podejrzane							chore	podejrzane	lekko podejrzane	Ogółem
		buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem					
I.	15 obór pełnej krwi Simmenthal	14	242	151	63	1	471	1	19	9	7	—	36	2	8	2	2	—	14	1	16	7	4	—	28	78	7.64	2.97	5.94	16.55
II.	28 obór pół krwi Simmenthal	22	951	516	61	88	1.638	7	263	74	14	14	372	3	105	42	2	5	157	1	76	27	1	7	112	641	22.77	9.58	6.80	39.15
III.	7 obór pełnej krwi Oldenburg	18	112	86	9	—	225	4	46	17	—	—	67	3	3	2	1	—	9	1	1	—	2	—	4	80	29.77	4.—	1.77	35.54
IV.	18 obór pół krwi Oldenburg	9	504	405	23	8	949	4	129	45	—	4	182	—	50	19	—	—	69	—	23	16	1	1	41	292	19.17	7.27	4.32	30.76
V.	3 obory bydła fryzyjskiego	2	87	38	8	—	135	1	35	15	—	—	51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51	37.25	—	—	37.25
VI.	3 obory bydła czerwonego krajowego	3	101	29	20	—	153	—	9	—	—	—	9	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	10	5.88	0.65	—	6.53
VII.	8 obór bydła ras mieszanych	4	276	33	4	20	337	4	60	9	—	3	76	—	19	3	1	—	23	—	15	5	—	—	20	119	22.55	6.82	5.93	35.30
VIII.	1 obora pełnej krwi Oberinntal	10	170	51	1	5	237	8	112	19	1	2	142	1	16	3	—	—	20	—	1	5	—	—	6	168	59.91	8.44	2.53	70.88
Ogółem w 83 oborach		82	2.443	1.309	189	122	4.145	29	673	188	22	23	935	9	202	71	6	5	293	3	132	60	8	8	211	1.439	22.55	7.06	5.09	34.70
		W procentach						35.36	27.54	14.36	11.11	18.85	22.55	10.97	8.26	5.42	3.17	4.09	7.06	3.67	5.40	4.50	4.23	6.56	5.09	34.70	W procentach			

I. Obory pełnej krwi Simmenthal.

Badał i szczepił	Liczba porządk.	Znak obory	Czas badania obory		Stan bydła badanego i szczepionego						Z tych uznano za															Ogółem chorych i podejrzanych	W procentach				Który raz obora badana?			
											chore					podejrzane					lekko podejrzane						chore	podejrzane	lekko podejrzane	Ogółem				
					buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woly	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woly	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woly	razem												
August Krüger	1	G	1906	I	—	3	5	1	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	2	—	—	—	2	3	—	11:11	22:22	33:33	4-ty
	2	B ₁	"	II	1	4	2	—	—	7	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	3	14:28	14:28	14:28	42:85	1-szy
	3	E	"	II	1	8	2	1	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6-ty
Razem w 3 oborach					2	15	9	2	—	28	1	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	2	—	2	1	—	—	3	6	3:57	7:14	10:71	21:42	
W procentach					50	—	—	—	—	3:57	—	—	—	—	—	3:57	—	6:66	5:88	—	—	7:14	—	13:33	5:88	—	—	10:71	21:42	W procentach				

II. Obory pół krwi Simmenthal.

Artur Krüger	1	u ₂	1906	I	—	47	34	1	—	82	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	—	1	3	—	—	4	6	—	2:43	4:87	7:31	1-szy	
	2	g	"	II	—	31	9	4	—	44	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	5	3	1	—	9	10	—	2:27	20:45	22:72	4-ty	
	3	w ₂	"	II	1	14	8	—	—	23	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	2	4:34	—	4:34	8:69	1-szy	
	4	x ₂	"	II	1	36	9	—	2	48	—	1	—	—	—	1	—	3	—	—	—	3	—	4	—	—	—	4	8	2:08	6:25	8:33	16:66	1-szy	
	5	f	"	II	—	20	26	7	—	53	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	1	—	—	2	3	—	1:88	3:77	5:66	6-ty	
	6	s	"	III	1	26	19	—	—	46	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—	5:—	—	5:—	5-ty
	7	l ₂	"	VIII	1	27	19	3	—	50	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	3	—	—	—	3	5	2:—	2:—	6:—	10:—	2-gi	
Teofil Sochaniwicz	8	y ₂	"	I	2	28	16	—	—	46	—	1	2	—	—	3	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4	4	6:52	2:17	—	8:69	1-szy	
	9	z ₂	"	II	1	21	14	—	—	36	—	5	—	—	—	5	—	1	1	—	—	2	—	—	—	—	—	7	7	13:88	5:55	—	19:43	1-szy	
Razem w 9 oborach					7	250	154	15	2	428	—	9	2	—	—	11	—	10	3	—	—	13	—	15	7	1	—	23	47	2:57	3:03	5:37	10:97		
W procentach					—	3:6	1:29	—	—	2:57	—	—	—	—	—	2:57	—	4:—	1:95	—	—	3:03	—	6:—	4:54	6:66	—	5:37	10:97	W procentach					

III. Obory pełnej krwi Oldenburg.

Artur Krüger	1	O ₂₉	1906	III	1	10	7	4	—	22	—	—	—	—	—	—	—	4	3	1	—	8	—	—	3	1	—	4	12	36:56	18:18	54:54	2-gi	
1 Obora					W procentach						—	—	—	—	—	—	—	40:—	42:85	25:—	—	36:36	—	—	42:85	25:—	—	18:18	54:54	W procentach				

Uwaga: Oprócz zwyż wykazanych sztuk, weterynarz c. k. galic. Tow. gosp. p. Krüger odrębnie szczepił w trzech innych miejscowościach po kilka sztuk, a mianowicie: W jednej 5 jałówek pełnej krwi Simmenthal; w drugiej miejscowości 3 jałówki pełnej krwi Simmenthal; wreszcie w 3. miejscowości 8 jałówek pół krwi Simmenthal.

IV. Obora pół krwi Oldenburg.

Badal i szczepił	Liczba porządk.	Znak obory	Czas badania obory		Stan bydła badanego i szczepionego						Z tych uznano za																		Ogółem chorych i podejrzanych	W procentach				Który raz obora badana?		
			rok	miesiąc	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	chore						podejrzane						lekko podejrzane							chore	podejrzane	lekko podejrzane	Ogółem			
			buhaje	krowy							jałówki	buhajki	woły	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem										
Artur Krüger	1	O ₃₄	1906	II	—	—	9	—	—	9	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	22·22	—	—	22·22	1-szy							
	2	O ₃₄	"	III	—	2	27	—	—	29	—	2	20	—	—	22	—	—	4	—	—	—	—	1	27	8·15	14·1	3·7	89·3	1-szy						
Teofil Sochaniewicz	3	O ₃₅	"	III	2	103	52	2	7	166	1	48	5	—	—	54	—	7	1	—	—	—	—	62	32·53	4·82	—	37·35	1-szy							
Razem w 3 oborach					2	105	88	2	7	204	1	50	27	—	—	78	—	7	5	—	—	—	—	1	91	38·23	5·58	0·49	44·6							
W procentach					50—						47·62	51·92	—	—	38·23	6·66						5·68	—	—	5·88	—	—	1·13	—	—	0·49	44·6	W procentach			

V. Obory bydła czerwonego (polskiego).

Dr. Julian Nowak	1	—	1906	III	1	32	19	3	—	55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1-szy
	2	—	"	V	1	33	13	2	—	50	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	2—	—	—	2—	—	3-ci	
Razem w 2 oborach					2	65	32	5	—	105	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	0·95	—	—	0·95			
W procentach					—						1·53	—	—	—	0·93	—						—	—	—	—	—	0·95	W procentach			

VI. Obory bydła ras mieszanych (krzyżowanych).

Artur Krüger	1	M ₃₃	1906	II	1	38	11	—	—	50	—	7	—	—	7	—	6	2	—	—	8	—	11	1	—	—	12	27	14·	16·—	24·—	54·—	1-szy	
	2	M ₃₄	"	II	1	8	1	—	—	10	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	3	—	1	1	—	—	2	5	—	30·	20·	50·—	1-szy	
	3	M ₃₁	"	III	1	93	1	—	1	96	—	11	—	—	—	11	—	9	—	—	—	9	—	22	1	—	—	23	43	11·45	9·37	23·95	44·78	1-szy
	4	M ₂₆	"	III	4	84	2	—	—	90	3	25	—	—	—	28	—	13	—	—	—	13	—	8	1	—	—	9	50	31·11	14·44	10·—	55·55	1-szy
	5	M ₃₄	"	VIII	—	20	23	—	2	45	—	4	8	—	—	12	—	2	7	—	—	9	—	5	3	—	—	8	29	26·66	20·—	17·77	64·33	1-szy
Dr. Julian Nowak	6	—	"	V	—	—	—	—	12	12	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	25·	—	—	—	25·—	1-szy	
	7	—	"	VI	—	—	40	3	—	43	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2·32	2·32	—	4·64	1-szy		
	8	—	"	VI	1	33	21	—	—	55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2-gi	
Razem w 8 oborach					8	276	99	3	15	401	3	47	8	1	3	62	1	32	9	1	—	43	—	47	7	—	—	54	159	15·46	10·72	13·46	39·65	
W procentach					37·5						17·03	8·08	33·33	20·—	15·46	12·8	11·59	9·09	33·33	—	10·72	—	17·03	7·03	—	—	13·46	39·65	W procentach					

Zestawienie ogólne wyników

badania i szczepienia rozpoznawczego na gruźlicę u bydła rogatego w oborach zarodowych i prywatnych w Galicyi

za czas od 1. stycznia do końca września 1906 roku.

Grupa	Rasa i liczba obór w grupie	Stan bydła badanego i szczepionego						Z tych uznano za																		Ogółem chorych i podejrzanych	W procentach			
		buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	chore						podejrzane						lekko podejrzane							chore	podejrzane	lekko podejrzane	Ogółem
								buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem					
I.	3. Pełnej krwi Simmenthal	2	15	9	2	—	28	1	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	2	—	2	1	—	—	3	6	3·57	7·14	10·71	21·42
II.	9. Pół krwi Simmenthal	7	250	154	15	2	428	—	9	2	—	—	11	—	10	3	—	—	13	—	16	7	1	—	23	47	2·57	3·03	5·37	10·97
III.	1. Pełnej krwi Oldenburg	1	10	7	4	—	22	—	—	—	—	—	—	—	4	3	1	—	8	—	—	3	1	—	4	12	—	36·56	18·18	54·54
IV.	3. Pół krwi Oldenburg	2	105	88	2	7	204	1	50	27	—	—	78	—	7	5	—	—	12	—	—	1	—	—	1	91	38·25	5·58	0·49	44·6
V.	2. Bydła czerwonego polskiego	2	65	32	5	—	104	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0·95	—	—	0·95	
VI.	8. Obór prywatnych bydła ras mieszanych	8	276	99	3	15	401	3	47	8	1	3	62	1	32	9	1	—	43	—	47	7	—	—	54	159	15·46	10·72	13·46	39·65
VII.	1. Obora prywatna Schwytz	1	47	18	3	—	69	1	30	5	2	—	38	—	9	1	—	—	10	—	—	—	—	—	—	48	55·07	14·45	—	69·56
Ogółem w 27 oborach		23	768	407	34	24	1.256	6	137	42	3	3	191	1	63	22	2	—	88	—	64	19	2	—	85	364	15·2	7·—	6·76	28·96
		W procentach						26·08	17·8	10·31	8·82	12·5	15·2	4·34	8·07	5·4	5·88	—	7·—	—	8·33	4·66	5·88	—	6·76	28·96	W procentach			

Okólnik

Wydziału krajowego do wszystkich Komisji licencyonujących buhaje i do
wszystkich Wydziałów powiatowych,

z 15. marca 1906. r. LW. 109.958/05.

Po myśli §. 8. ustawy hodowlanej z 20. lipca 1892 (Dz. u. kraj. Nr. 51) orzeka Komisya licencyonująca, ile licencyonowanych buhajów powinno się znajdować w każdej gminie okręgu komisyjnego. Podstawę orzeczenia Komisji stanowi spis bydła z końcem każdego roku sporządzany, przyczem po myśli przepisów wykonawczych do §. 8. powyższej ustawy (ogłoszonych w Nr. 72. Dz. u. kraj. z roku 1894) winna Komisya licencyonująca wyznaczyć potrzebną w danej gminie liczbę buhajów, przyjmując jednego buhaja na 80 - 100 krów i stanownych jałówek.

Przypominając powyższy przepis, wzywamy Komisję, ażeby poddając rewizji poprzednie swe orzeczenia, a to na podstawie spisów bydła z 31. grudnia 1905 i potwierdzając orzeczenia swe z lat poprzednich, względnie zmieniając je stosownie do zmienionej liczby bydła lub innych okoliczności, zwróciła baczna uwagę w następujących dwóch kierunkach:

Zbyt mało korzystały dotąd gminy z przewidzianej w §. 9. powyższej ustawy możności łączenia się dla utrzymywania wspólnego buhaja gminnego, jakkolwiek nie ulega wątpliwości, że w całym szeregu wypadków od połączenia się w tym celu gmin zależy zapewnienie właścicielom krów i stanownych jałówek odpowiednich rozplodników. W myśl ustawy wymaga umowa gmin, w tym celu łączących się, zatwierdzenia ze strony Komisji licencyonującej.

Wzywamy tedy Komisję, ażeby korzystając z każdej sposobności, zachęcała gminy do zawierania podobnych umów, a nadto przy wydawaniu, względnie rewidowaniu orzeczeń w sprawie potrzebnej liczby licencyonowanych buhajów, zwracała szczególniejszą uwagę na powyższy przepis ustawowy, umożliwiający sąsiadującym z sobą a małą liczbę bydła mającym gminom utrzymywanie wspólnego buhaja gminnego.

Wzywamy również Komisję, ażeby przy sposobności rewidowania orzeczeń w sprawie potrzebnej liczby buhajów licencyonowanych zwróciła baczniejszą, niż dotąd, uwagę na przepis §. 21. ustawy hodowlanej, obowiązujący po myśli artykułu III. noweli z roku 1902 (Dz. u. kraj. Nr. 26) do 10. lipca 1908 r., a nadający Wydziałowi krajowemu prawo przyznawania gminom ulg w sprawie utrzymywania buhajów gminnych, a nawet zupełnego uwalniania ich od tego obowiązku. Rzeczą Komisji będzie, nie czekając na prośby gmin, z urzędu przedkładać nam wnioski w tej sprawie w tych wszystkich wypadkach, w których zachodzą przewidziane w ustawie warunki przyznania takich ulg. W pierwszej linii zwróci Komisya uwagę na te gminy, które zasługują na zupełne uwolnienie od tego obowiązku. Następnie zastanowi się Komisya nad tem, czy pewnym, ewentualnie wszystkim gminom nie należałoby przyznać ulg w tym kierunku, by mogły ograniczyć się do zapewnienia mniejszej liczby licencyonowanych buhajów, aniżeli według przepisów wykonawczych do §. 8. ustawy hodowlanej, by na nie przypadają, mianowicie mniej niż jednego buhaja na 100 krów i stanownych jałówek.

Równocześnie zarządzamy, by wszystkie prośby gmin o przyznanie im powyższych ulg do Wydziału krajowego na ręce Wydziału powiatowego wystosowywane, przedkładane nam były wraz z opinią, ewentualnie wnioskiem Komisji.

Wydział krajowy wyraża przekonanie, że właściwe stosowanie i należyte wyzyskanie powyższych przepisów w sprawie łączenia się gmin i uwalniania w całości lub w części gmin zasługujących na to od obowiązku utrzymywania buhajów gminnych, przyczyni się skutecznie do osiągnięcia celu przez ustawę hodowlaną zamierzonego, umożliwi mianowicie organom do tego powołanym przeprowadzenie

z całą ścisłością przepisów ustawowych o buhajach gminnych w tych wszystkich gminach, które obowiązek powyższy spełnić mogą, a tem samem i powinny.

Wydziałowi powiatowemu (do wszystkich) udzielamy do wiadomości z wezwaniem do pouczenia ze swej strony Zwierzchności gminnych o powyższych przepisach w sprawie łączenia się gmin i ulgach co do utrzymywania buhajów gminnych i użyczenia gminom potrzebnych informacji w tych sprawach.

Prośby gmin o ulgi z §. 21. ustawy hodowlanej na ręce Wydziału powiatowego wniesione odstąpi Wydział powiatowy przedewszystkiem właściwej Komisji licencyonującej do zaopiniowania, ewentualnie postawienia przychylnego wniosku i przedłoży nam je wraz z opinią, względnie wnioskiem tej Komisji i opinią Wydziału powiatowego do dalszego urzędowego użytku.

Sprawie łączenia się gmin dla utrzymywania wspólnego buhaja gminnego użyć Wydział powiatowy jak najwydatniejszego ze swej strony poparcia.
